RAPOR

FETÖ'NÜN BİRLEŞİK KRALLIK YAPILANMASI

ENES BAYRAKLI, HACI MEHMET BOYRAZ
OĞUZ GÜNGÖRMEZ

SETA

FETÖ'NÜN BİRLEŞİK KRALLIK YAPILANMASI

SETA

COPYRIGHT © 2018
Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

SETA Yayınları 104
I. Baskı: 2018
ISBN: 978-975-2459-59-5

Uygulama: Erkan Söğüt
Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul
Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.
1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106
Washington D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire
21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No: 19 Cairo EGYPT
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

FETÖ'NÜN BİRLEŞİK KRALLIK YAPILANMASI

Yazarlar
Enes Bayraklı, Hacı Mehmet Boyraz, Oğuz Güngörmez

İÇİNDEKİLER

TAKDİM | 7

ÖZET | 9

GİRİŞ | 15

BİRLEŞİK KRALLIK'TA FETÖ YAPILANMASININ TARİHİ | 19

KURULUŞ DÖNEMİ: 1990'LI YILLAR | 20

GELİŞME DÖNEMİ: 2000'Lİ YILLAR | 24

SESSİZLİK DÖNEMİ: 2013 SONRASI | 28

FETÖ AĞLARI | 33

LOBİ AĞI VE SİYASETÇİLERLE İLİŞKİLER | 35

SOSYAL VE KÜLTÜREL AĞ | 45

BASIN VE MEDYA AĞI | 51

EĞİTİM AĞI | 58

FETÖ'NÜN BİRLEŞİK KRALLIK'TAKİ GELİR KAYNAKLARI | 63

İŞLETMELER | 64

BAĞIŞLAR, ZEKAT, FİTRE, SADAKA VE KURBAN PARALARI | 65

BİRLEŞİK KRALLIK'IN FETÖ POLİTİKASI | 67

15 TEMMUZ ÖNCESİ | 67

15 TEMMUZ SONRASI | 72

SONUÇ | 83

EKLER | 85

TAKDİM

Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) yeni nesil bir terör örgütüdür. Kırk yılı aşkın bir süredir Türkiye'de devlet mekanizmasının içine sızmayı ve siyasi otoriteyi ele geçirmeyi hedeflemiştir. Takiye yöntemini kullanarak devletin kritik kurumlarını ele geçiren FETÖ siyasi emellerine ulaşmak için –doğrudan terör faaliyetleri de dahil olmak üzere– birçok yola başvurmuştur. Bu çerçevede 17-25 Aralık sürecinde emniyet ile yargı üzerinden, 15 Temmuz'da ise askeri darbe girişimiyle siyasi otoriteyi gasp etmek istemiştir. Bu girişimler karşısında Türkiye topyekün bir irade ortaya koyarak FETÖ'yü püskürtmüştür.

Türkiye, FETÖ ile mücadelede somut adımlar atmış ve bu amaç doğrultusunda bugüne kadar büyük bir mesafe katetmiştir. Ancak FETÖ yurt dışında kurduğu ağlarla Türkiye karşıtı faaliyetlerini ülke dışında sürdürmektedir. Türkiye aleyhine yapılan bu dezenformasyon ve kara propaganda kampanyalarını bazı Batılı ülkelerin siyasi hedefleri doğrultusunda kullandıkları da görülmektedir.

Bu nedenle Türkiye, FETÖ'ye karşı yurt dışında da çok yönlü mücadeleye girişmiştir. Nitekim Ankara, FETÖ'nün terör bağlantılarını, militanlarını ve amaçlarını kanıtlarıyla ilgili ülkelere sunarak hukuki bir mücadele vermektedir. Bununla birlikte FETÖ ile mücadelede ilgili ülkelerin kamuoylarını bu örgütün işlediği suçlar ve antidemokratik yapısıyla ilgili bilgilendirmek de hayati önemi haizdir.

FETÖ ile mücadelede birçok Avrupa ülkesi Türkiye'ye destek vermek bir tarafa maalesef örgüt militanlarına kucak açar konuma gelmiş ve bu durum da Ankara ile ilişkilerinin bozulmasına neden olmuştur. Belirtmek gerekir ki FETÖ'ye

verdiği destekle Avrupa kurucu değerleriyle de ters düşmüştür. Avrupa'nın kanlı bir askeri darbe girişimine imza atmış FETÖ'nün antidemokratik bir terör örgütü olduğunu görmezden gelerek destek sağlaması demokrasi vurgusunu her şeyden üstte tutan kıta ülkeleri için ciddi bir çelişki meydana getirmektedir.

Avrupa'nın genelindeki FETÖ desteğine rağmen Birleşik Krallık oldukça farklı bir politika benimsemiş ve Türkiye'nin örgütle mücadelesine destek vermiştir. Örneğin Birleşik Krallık Devlet Bakanı Alan Duncan darbe girişiminden hemen sonra Türkiye'yi ziyaret etmiş ve kendi hükümetinin Ankara ile dayanışma halinde olduğunu belirtmiştir. Bu ziyaretten sonra sırasıyla Birleşik Krallık Dışişleri Bakanı Boris Johnson ve Başbakan Theresa May Türkiye'ye ziyaretlerde bulunarak bu desteğin devamlılığını göstermiştir. Birleşik Krallık'ın Ankara'daki eski Büyükelçisi Richard Moore da birçok kez "15 Temmuz darbe girişiminin arkasında Gülen yapılanmasının olduğunu biliyoruz" açıklamasıyla Londra'nın resmi desteğini açıkça ortaya koymuştur.

Yine de Birleşik Krallık kamuoyunda FETÖ'ye karşı yekpare bir görüntü bulunmamaktadır. Bu anlamda örgüte yönelik ciddi bir kafa karışıklığının olduğu görülmektedir. Özellikle ana akım medyanın FETÖ'ye vermiş olduğu destek ve bazı parlamenterlerin örgüt kuruluşlarıyla geçmişten gelen ilişkisi iki ülke arasında önemli bir açmaz olarak göze çarpmaktadır. Benzer şekilde FETÖ'nün üst düzey yönetiminde yer alan Akın İpek gibi isimlerin tüm girişimlere rağmen iade edilmemesi Türkiye tarafından eleştiri konusu yapılmaktadır.

Bu çerçevede FETÖ'nün Birleşik Krallık'taki yapılanmasına dair şu ana kadar hazırlanan en kapsamlı çalışma olan elinizdeki rapor örgütün faaliyetleriyle ilgili detaylı bir değerlendirmenin yanı sıra karar alma mekanizmalarında bulunan yetkililere bundan sonra neler yapılabileceğine dair pratik ve makul politika önerileri de sunmaktadır.

Prof. Dr. Burhanettin Duran
SETA Genel Koordinatörü

ÖZET

Elinizdeki rapor Fetullahçı Terör Örgütü'nün (FETÖ) Birleşik Krallık'taki yapılanmasıyla birlikte eğitim, medya, ekonomi ve sivil toplum alanlarındaki faaliyetlerini incelemekte ve İngiliz devletinin örgüte yönelik tutumunu masaya yatırmaktadır.

Bu rapor kapsamında yapılan saha araştırması neticesinde 170'e varan ülkede örgütlenen FETÖ'nün Birleşik Krallık'ta da oldukça kapsamlı ve çok boyutlu bir yapılanma içinde bulunduğu görülmüştür. Örgüt lideri Fetullah Gülen'in 1993'te Londra'yı ziyaretiyle başlayan yapılanma kısa sürede eğitim kurumlarından lobi örgütlerine, düşünce kuruluşlarından medya ve kültür faaliyetlerine birçok alanda ilerleme kaydetmiştir. FETÖ, faaliyetlerinin ilk yıllarında özellikle Türklerin yoğun olarak yaşadığı bölgelere ağırlık verirken 2000'lerde etkinlik gücünü tüm Birleşik Krallık topraklarına yaymıştır. Kurumsallaşma politikası ekseninde 2004'te Anadolu Müslüman Topluluğu kurulmuş, daha fazla kitleye ulaşabilmek amacıyla 2008'de Mevlana Camii ve Rumi Kültür Merkezi'nin açılışı yapılmıştır. 2013'te "Voices in Britain" adı altında birçok örgüt kurumunun tek çatı altında toplanması Türkiye'de girişilen yasa dışı faaliyetlerle doğrudan ilinti olmuş ve kurulan konsorsiyum üzerinden Birleşik Krallık kurumlarına yönelik sözde "şeffaflaşma" politikaları izlendiği görüntüsü verilmeye çalışılmıştır.

Fetullah Gülen'in liderliğini yaptığı FETÖ'nün günümüzde Birleşik Krallık'taki yapılanmasında bazı isimler ön plana çıkmaktadır. Örgütün Birleşik Krallık imamlığını uzun süre devam ettiren Adnan Azak 15 Temmuz darbe girişimi

sonrası izlenen strateji ekseninde değiştirilerek yerine Kanada imamlığı görevini sürdüren İsmail Nazlı getirilmiştir. Bunların yanında örgütün sözcülüğünü Özcan Keleş yapmakta ve kamuoyunda FETÖ'nün görünen yüzü olma rolünü sürdürmektedir. Bunlarla birlikte firari iş adamı Akın İpek, İsmail Mesut Sezgin, Kerim Balcı, Sadık Çınar, Selçuk Başsoy, Orhan Çaya, Ufuk Uçar, Cengiz İnce gibi figürler FETÖ'nün Birleşik Krallık yapılanmasında önemli görevlerde bulunmaktadır. Söz konusu kişilerin yanında örgütün Birleşik Krallık'ta faaliyet gösteren Axis, Lighthouse, Mentor Wise gibi birçok eğitim kurumu; Turkey Institute, Dialogue Society, Center for Hizmet Studies gibi lobi örgütleri ve düşünce kuruluşları; Biz-Net gibi iş dünyasına yönelik yapılanması ve sosyal/kültürel faaliyetler yürütmesini sağlayan çok sayıda vakıf ve merkezi mevcuttur.

Söz konusu kurumların yanında FETÖ'nün Birleşik Krallık'ta epey yüksek bir gelire sahip olduğu tespit edilmiştir. Öyle ki firari FETÖ militanı Akın İpek'in kurduğu Koza Limited Şirketi'nin 60 milyon poundun üzerinde servetinin bulunduğu ve örgütün Birleşik Krallık'ta tüm kurumlarıyla 100 milyon pound civarında bir kaynağı elinde tuttuğu tahmin edilmektedir. Bu çerçevede örgüt senelik ücreti 5-8 bin pound arasında değişen ilkokul ve ortaokul düzeyindeki eğitim kurumlarının yanında ışık evlerinde yaşayan öğrencilerden de kazanç sağlamaktadır. Diğer taraftan özellikle Anadolu Müslümanları ve Yardım Zamanı gibi dernekleri vasıtasıyla bağış, zekat ve kurban paraları üzerinden örgüt çok ciddi miktarda gelire sahiptir.

Yapılan araştırmalarda 15 Temmuz öncesinde Birleşik Krallık kamuoyunun FETÖ ve ülkenin çeşitli yerlerine dağılmış faaliyetleri konusunda yeterince bilgi sahibi olmadığı, bu sebeple herhangi bir hassasiyetin bulunmadığı anlaşılmıştır. Bununla birlikte FETÖ bu dönemde "dinler arası diyalog" ya da "eğitim hareketi" kisvesi altında faaliyet yürüttüğünden başka ülkelerdeki gibi Birleşik Krallık'ta da üst düzey bürokrat, siyasetçi ve parti temsilcilerinin örgütün faaliyetlerinde yer aldıkları ve açıktan destek verdikleri görülmektedir. Bu durum şüphesiz FETÖ'nün 2000'li yıllarda Türkiye'de olduğu gibi takiye silahını kullanarak kendini eğitime önem veren legal ve idealist bir STK olarak yansıtmasından kaynaklanmıştır.

15 Temmuz sonrası dönemde ise Westminster hükümeti, Birleşik Krallık Parlamentosu ve medyanın tutumu ayrı ayrı ele alınmış ve bu kurumların Türkiye'nin FETÖ ile mücadelesine yaklaşımları incelenmiştir. 15 Temmuz başarısız darbe girişiminden itibaren her ne kadar Ankara'nın beklediği birtakım adımları atmada tereddüt etse de Londra hükümeti 15 Temmuz gecesi Türkiye'nin yanında yer almış ve darbeyi kınayarak Türkiye'ye ziyaret gerçekleştiren ilk Batılı ülke

olmuştur. Türkiye'nin Batılı ülkelerden beklediği empati ve anlayışı ilk Birleşik Krallık hükümetinin göstermesi ve Türk milletinin haletiruhiyesini anlamaya çalışarak destek sunması Türkiye kamuoyu tarafından takdirle karşılanmıştır. En önemlisi diğer Avrupa Birliği (AB) ve Avrupa ülkeleri 15 Temmuz darbesinin arkasında FETÖ'nün olduğunu reddederken Birleşik Krallık hükümeti tarafından 15 Temmuz'un örgüt tarafından yapıldığının kabul edilmesi önemli bir destek şeklinde görülmüştür.

İngiliz hükümetinin FETÖ konusunda Türkiye'yi destekler pozisyonda olmasına rağmen kimi Parlamento üyelerinin Ankara'nın FETÖ ile mücadelesine muhalefet etmesi, örgüt üyeleriyle bağlantılarını sürdürmesi ve faaliyetlerine katılarak örgüte destek olması dikkatlerden kaçmamaktadır. Özellikle Birleşik Krallık Parlamentosu Dış İlişkiler Komisyonu tarafından hazırlanan raporda FETÖ'nün terör örgütü şeklinde nitelendirilmesi için çok az kanıtın olduğu ifade edilmiş ve bu duruma Türkiye kamuoyu sert tepki göstermiştir. 78 sayfalık raporda 15 Temmuz gecesi askeri kışlalarda yakalanan sivil örgüt üyelerinden hiç bahsedilmemesi, örgütün yazışma programı olan ve Yargıtay tarafından da tek başına örgüt üyeliği için yeterli kanıt sayılan ByLock'un ise yalnızca bir kere geçmesi Türkiye kamuoyunda "bulunamadığı iddia edilen kanıtlar" konusunda tartışmalara yol açmıştır. Bunlarla birlikte örgütün yüzlerce kişinin şehit edildiği ve binlercesinin yaralandığı darbe girişiminden sonra bile İngiliz Parlamentosunda oturum ve paneller düzenleyebilmesi 15 Temmuz gecesinin görüntüleri zihninde hala çok sıcak olan Türk halkının büyük tepkilerine sebebiyet vermektedir.

Birleşik Krallık'taki medyanın 15 Temmuz sonrası Türkiye ve FETÖ'ye yönelik tutumu ise hükümet ve Parlamento üyelerinden çok daha farklı olmuştur. Çeşitli medya kuruluşları darbe girişiminin Türk halkı üzerinde bıraktığı etki ve travmayı anlamak yerine darbenin ilk saatlerinden itibaren FETÖ'nün söylemlerini dolaşıma sokmuş, örgüt üyeleriyle röportajlar yapmış, Türkiye'nin mücadelesini her fırsatta karalamış ve Ankara ile iyi ilişkiler tesis eden Londra'ya yönelik eleştirileri de dile getirmekten çekinmemişlerdir.

Her ne kadar Londra hükümeti Türkiye'nin hassasiyetlerini anlasa ve iyi ilişkilerin devamı için çaba gösterse de FETÖ'nün Birleşik Krallık'ta faaliyetlerini artırarak sürdürmesi, siyasetçiler ve parlamenterlerin organizasyonlarına destek vererek örgüte alan açmaya devam etmesi, bazı medya organlarının bilinçli olarak FETÖ yanlısı duruşu ve belki de en önemlisi FETÖ'nün bir terör örgütü olarak tanınmaması Brexit kararı sonrası oldukça iyi bir noktaya gelen Türkiye-Birleşik Krallık ilişkileri açısından büyük bir risk teşkil etmektedir.

Almanya'nın FETÖ politikası ve örgüt lobisinin Türkiye-Almanya ilişkilerine verdiği zararlar göz önünde bulundurulduğunda uzun vadede FETÖ ya da örgütü kullanarak ikili ilişkilere zarar vermek isteyenlerin çabalarının Türkiye ile Birleşik Krallık ilişkilerini negatif olarak etkileme tehlikesi bulunmaktadır. Öyle ki önlem alınmaması durumunda FETÖ'nün Birleşik Krallık'taki gücü, yapılanması ve ağları üzerinden Türkiye-Birleşik Krallık ilişkilerini sabote etme ihtimali oldukça yüksektir. Brexit kararı sonrası ekonomiden savunmaya birçok alanda çok daha fazla gelişen iki ülke ilişkilerinin selameti açısından örgütün Birleşik Krallık'taki faaliyetlerinin kısıtlanması, siyasetçilerin örgüt üyeleriyle aralarına mesafe koyması ve medyanın FETÖ yanlısı politik yaklaşımını terk etmesi isabetli olacaktır.

Yukarıdaki değerlendirmeler ışığında FETÖ'nün Birleşik Krallık yapılanması ile mücadele ve Türkiye-Birleşik Krallık ilişkilerinin selameti açısından şu hususlara dikkat etmek gerekmektedir:

- 15 Temmuz darbe girişiminin arkasında FETÖ'nün olduğu bilinmesine ve bu gerçekliğin gerek Londra'da bakanlar düzeyinde gerekse Birleşik Krallık'ın Ankara Büyükelçisi tarafından teyit edilmesine rağmen FETÖ'nün bir terör örgütü olarak tanınmaması iki ülke arasında oluşabilecek yeni iş birliklerini sekteye uğratmaktadır. FETÖ terör örgütü şeklinde nitelendirilmeli ve Birleşik Krallık topraklarındaki faaliyetleri kısıtlanarak ilişkilerde meydana gelebilecek olası hasarların önü alınmalıdır.
- İki ülkenin Brexit ile çok daha stratejik bir mahiyet kazanan ilişkilerinin geliştirilmesi ve karşılıklı güven duygusunun zedelenmemesi için Ankara'nın iadesini talep ettiği Kerim Balcı, Akın İpek gibi üst düzey FETÖ militanlarının iade süreci başlatılmalıdır.
- Ankara ve Londra arasında Birleşik Krallık genelinde faaliyet gösteren FETÖ kurumlarının örgüt ile olan bağlarının incelenmesi adına ortak bir çalışma grubu oluşturulmalıdır. Özellikle Türkiye Mali Suçları Araştırma Bürosu (MASAK) ile Birleşik Krallık Mali İstihbarat Birimi (UKFIU) arasında kurulabilecek bir iş birliği mekanizması FETÖ'nün bu ülkedeki mali faaliyetlerinin ortaya çıkarılması adına somut bir adım olacaktır.
- Londra hükümeti gibi Birleşik Krallık Parlamentosunda görev yapan milletvekilleri ve siyasi parti temsilcilerinin de Türk halkı ve hükümetinin 15 Temmuz sonrası haletiruhiyesini anlaması, empati yapması ve FETÖ konusunda sorumsuz davranarak stratejik düzeyde sürdürülen iki ülke ilişkilerini tehlikeye atmaması gereklidir.

- Parlamento Dış İlişkiler Komitesinin hazırladığı rapor her ne kadar FETÖ'cülerin darbe içinde yer aldığını kabul etse de FETÖ'yü terör örgütü olarak nitelendirmemiştir. Türkiye'nin etkin bir kamu diplomasisi yürüterek Birleşik Krallık'taki kamuoyu ve karar vericileri bilgilendirmesi, daha fazla belge ve kanıt paylaşarak FETÖ konusunda var olan soru işaretlerini ortadan kaldırması gereklidir.
- BBC ve *Guardian* gibi Türkiye aleyhinde ve FETÖ lehinde yayım yapan basın yayın kuruluşlarına karşı bu terör örgütünün ne derece tehlikeli olduğu ve sadece Türkiye için değil örgütün faaliyet gösterdiği her ülke için önemli bir tehdit arz ettiği Britanya basını ve kamuoyuna daha fazla anlatılmalıdır.
- Son dönemde dil okulları üzerinden vize alarak bu ülkeye firar eden FETÖ militanı sayısının ciddi anlamda artması ikili ilişkiler açısından önemli riskleri beraberinde getirmektedir. Birleşik Krallık hükümeti dil eğitimi üzerinden örgüt üyelerinin ülke topraklarına yerleşmesine müsaade etmemeli ve bu konuda çalışma başlatmalıdır.

GİRİŞ

Geleneksel olarak Ankara ile iyi ilişkilere sahip ve Brexit sonrasında Türkiye ile daha da yakınlaşan Birleşik Krallık, FETÖ'nün Almanya kadar değilse de hayli geniş bir yapılanmasının bulunduğu bir ülkedir. Birleşik Krallık topraklarında önemli miktarda Türk vatandaşın yaşaması ve bu vatandaşlardan destek elde edilmesi 1993'ten itibaren örgütün hem yapılanmasını kısa sürede tamamlamasına hem de faaliyetlerini eğitimden dini hizmetlere, kültürden lobi çalışmalarına kadar geniş bir alana yaymasına imkan sağlamıştır. Örgütün Türkiye ve 170'e yakın ülkeyi kapsayan yapılanmasında olduğu gibi barışçıl bir STK görünümü ve idealist bir imaj sergileyerek eğitim faaliyetlerini paravan olarak kullanması Birleşik Krallık'ta da kısa sürede genel kabul görmesine ve kimi siyasetçi ile siyasi aktörler tarafından destek bulmasına yol açmıştır.

1993'te örgüt lideri Fetullah Gülen'in Londra'yı ziyaret etmesiyle başlayan FETÖ'nün yapılanma faaliyetleri kısa sürede Birleşik Krallık geneline yayılmıştır. Örgüt kuruluş dönemi olarak nitelendirilen 1990'larda eğitim ve dini hizmetleri ön plana çıkarırken gelişme dönemine karşılık gelen 2000'lerde lobi faaliyetlerine hız vermiş ve çatı örgütlenmelere giderek kurumsal niteliğini kuvvetlendirmeye çalışmıştır. Özellikle bu dönemde New York ve Washington'da yaşanan 11 Eylül ve Londra'da düzenlenen 7 Temmuz saldırıları örgütün "ılımlı İslam" ve "iyi Müslüman"ı temsil etme gibi yeni bir misyona yönelmesine sebep olmuş ve bu dönemde Birleşik Krallık'ta diyalog merkezleri ve lobi çalışmalarıyla aktif bir şekilde faaliyet yürütmüştür. Örgüt bir taraftan Türkiye'de tevessül ettiği 17-25 Aralık yargı

darbesi girişimleri sonrasında Birleşik Krallık'ta başlattığı şeffaflaşma politikasını 15 Temmuz darbe girişimi sonrası hızlandırırken diğer taraftan vakıf ve kurumlarındaki yöneticileri değiştirerek kamuoyunda daha az görünmeye dayalı sessizlik politikasına yönelerek adeta yer altına inmiştir.

Genel olarak Birleşik Krallık'ta yürütülen faaliyetler Türkiye ve diğer ülkelerdekilere benzerlik göstermekte ve Türk diasporası içinde daha fazla destek arayışının yanında birebir markaj yoluyla kimi siyasetçi ve parti temsilcileriyle ilişkileri geliştirme stratejisi izlenmektedir. Özellikle Türkiye'de 250'den fazla vatandaşın şehit edildiği ve 2 bini aşkın kişinin yaralandığı 15 Temmuz darbe girişiminin akabinde Birleşik Krallık hükümetinin darbenin sorumlusunun FETÖ olduğuna yönelik açıklamalarına rağmen bazı medya organları, milletvekili ve siyasi parti temsilcileri tarafından örgüte verilen desteğin hala aktif bir şekilde sürdürülmesi FETÖ'nün yirmi yılı aşan Birleşik Krallık yapılanmasında kurduğu bağlantıların boyutunu gözler önüne sermektedir.

Birleşik Krallık hükümetinin gerek Brexit kararı sonrası Türkiye ile iyi ilişkilere sahip olma arzusu gerekse 15 Temmuz darbe girişiminin akabinde sergilediği kendine özgü tutum iki ülke ilişkilerinde ivme sağlamış ve uzmanların stratejik bir birlikteliğin doğmakta olduğu şeklinde yorumlar yapmasına yol açmıştır. Fakat FETÖ konusunda hükümetin net tutumu ve Türkiye'yi destekleyen açıklamalarına rağmen kimi siyasi çevrelerin örgüt ile aralarına çizgi çekememesi ilişkilerin selameti açısından risk teşkil etmektedir. Her ne kadar hükümetin FETÖ konusundaki Türk tezlerine yakın tavrı Türkiye karar vericileri ve kamuoyu nezdinde memnuniyet oluştursa da Birleşik Krallık medyasının kahir ekseriyetinin Ankara'nın FETÖ'ye yönelik mücadelesini itibarsızlaştırmaya yönelik yayın politikası sürmektedir. Bunun yanında marjinal milletvekilleri ve siyasi parti temsilcilerinin örgütün faaliyetlerine açıktan destek vermeye devam etmesi ikili ilişkiler açısından problemli bir alan olarak dikkat çekmektedir.

Rapor kapsamında gerçekleştirilen saha incelemeleri ve araştırmalarda Türkiye'den kaçan örgüt militanlarının Almanya'dan sonra Birleşik Krallık'ı da diğer bir hedef noktası şeklinde belirledikleri ve militanların örgütün dil kurslarına kayıt olarak oturma izni aldıkları, emlak işleri gibi çeşitli ekonomik faaliyetler yürüttükleri ve yeniden yapılanmaya çalıştıkları tespit edilmiştir. Almanya'daki FETÖ'nün Ankara ile Berlin arasındaki ilişkilerde meydana getirdiği tahribat göz önünde bulundurulduğunda Birleşik Krallık'taki söz konusu faaliyetler Türkiye ile stratejik bir mahiyette sürdürülen ilişkiler açısından büyük bir tehdit oluşturmaktadır.

Her ne kadar çeşitli yazı, haber ve makaleler yayımlansa da FETÖ'nün Birleşik Krallık yapılanmasına yönelik kapsamlı bir çalışmanın olmadığı görülmüştür. Bu kapsamda elinizdeki raporun söz konusu alandaki büyük boşluğu doldurması hedeflenmektedir. Bu raporun esas amacı olumlu seyreden Türkiye-Birleşik Krallık ilişkilerinde FETÖ'nün gelecekte ilişkilere verebileceği zararı bertaraf etmek için iki ülke kamuoyları ve karar vericilerini örgütün faaliyetleri ve yapılanması hakkında bilgilendirmektir.

Yapılan saha araştırması ve incelemelerde özellikle Birleşik Krallık kamuoyunun FETÖ konusunda bilgisinin çok zayıf olduğu, bu durumun ise örgüt militanlarına algı oluşturma ve faaliyetlerini sürdürme konularında yardım ettiği görülmüştür. Bu rapor her ne kadar kamuoyunu bilgilendirme saikleriyle hazırlansa da Birleşik Krallık'ta örgütün iç yüzünün anlaşılması ve örgüte daha fazla alan açılmaması amacıyla iş birliği mekanizmalarının devreye sokulması için motivasyon sağlamayı ve ilişkilerde gelecekte muhtemel problemli alanların oluşmamasına yönelik uyarılar sunarak ikili ilişkilere katkı sunmayı amaçlamaktadır.

BİRLEŞİK KRALLIK'TA FETÖ YAPILANMASININ TARİHİ

Birleşik Krallık'ta –Kıta Avrupası'nda merkezi haline getirdiği Almanya'daki kadar– güçlü olmasa da ciddi bir yapılanmaya giden FETÖ ülkenin birçok şehir ve bölgesinde çeşitli faaliyetler yürütmüştür. Örgütün elebaşı Fetullah Gülen 1990'lı yılların ilk yarısında örgüt içinde seferberlik ve atılım dönemini başlatmış, gerek ülkede gerekse ülke dışında okullar açtırarak örgütün dış dünya ile bağlantılarını geliştirmeye çalışmıştır. Özellikle 1993-1994 yılları arasında yurt içi ve yurt dışında birçok faaliyet gerçekleştirilmiştir. Aynı dönemde Fetullah Gülen Türkiye'de muhtelif partilerden birçok siyasetçi ile görüşmüş, Meclisteki parti liderlerini ziyaret etmiş ve yurt dışında faaliyet gösteren okulları için bilgilendirme toplantıları düzenlemiştir. Bu bakımdan 1990'lı yıllar FETÖ'nün dışa açılım dönemi olarak nitelendirilmektedir.[1]

FETÖ'nün Birleşik Krallık'taki yapılanması da söz konusu dışa açılım döneminde başlamış, Türkiye'de meydana gelen gelişmelere paralel bir şekilde ilerlemiştir. Örgütün 1994'te Türkiye'de Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı'nı kurması ve Fetullah Gülen'in Türkiye'deki siyasi partilere gerçekleştirdiği ziyaretlerle aynı yıl Birleşik Krallık'ta Axis Eğitim Vakfı'nın kurulması birbirinden ayrı düşünülemez ve genel bir stratejinin parçaları olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu sebeple Türkiye'deki çaba ve faaliyetlerle yurt dışındaki gelişmelerin paralel bir seyir izlediği göz önünde bulundurulmalıdır.

1. Enes Bayraklı, "FETÖ'nün Örgütsel Kronolojisi", *FETÖ'nün Anatomisi*, ed. Enes Bayraklı ve Ufuk Ulutaş, (SETA Yayınları, İstanbul: 2017), s. 17.

FETÖ'nün Birleşik Krallık'taki tarihi ve gelişimi ortaya koyulurken sürecin üç dönem şeklinde ele alınması kronolojik seyrin gösterilmesi ve okuyucuya kapsamlı bir resmin sunulması açısından daha isabetli olacaktır. "Kuruluş" dönemi olarak adlandırabileceğimiz 1990'lı yıllar örgütün Birleşik Krallık'taki yapılanma ve faaliyetlerini çeşitlendirmeye çalıştığı süreci kapsamaktadır. Örgütün gelişerek dünya çapında sayıları binleri bulan STK'lar kurduğu ve 2000'li yılları kapsayan gelişme döneminde ise stratejik bir kararla diyalog düşüncesini ön plana çıkarmaya başlamıştır. "Sessizlik" dönemi olarak tanımlayabileceğimiz 2013'ten günümüze kadar olan dönem ise Türkiye'de yaşanan gelişmelere paralel şekilde örgütün bir yandan Birleşik Krallık kurumlarına yönelik şeffaflaşma çabası ortaya koyduğu diğer yandan ise sessizliğe bürünerek yer altına indiği bir dönem olarak ön plana çıkmaktadır. 15 Temmuz darbe girişimi sonrası Birleşik Krallık hükümetinin darbe karşıtı tutumu ve darbenin FETÖ tarafından gerçekleştirildiğini açık bir şekilde ifade etmesi[2] örgütün ülkedeki yeni stratejisinde ana etken olmuştur.

TABLO 1. FETÖ'NÜN BİRLEŞİK KRALLIK'TAKİ KURUMSALLAŞMA TARİHİ

Yıl	Kurum	Faaliyet Alanı
1993	Fetullah Gülen'in Londra ziyareti	Ziyaret
1994	Axis Educational Trust	Eğitim ve Kültür Faaliyetleri
1999	Dialogue Society	Lobi Faaliyetleri
2001-2007	Stanford Hill Suplementary School	Eğitim ve Kültür Faaliyetleri
2003	Oxford Vision	Eğitim ve Yabancı Dil
2004	Anatolian Muslims Society	Eğitim ve Kültür Faaliyetleri
2004	London Center for Social Studies	Akademik Faaliyetler
2004	Lighthouse Educational Society	Eğitim ve Kültür Faaliyetleri
2008	BizNet	İş Dünyası ve Lobi Faaliyetleri
2008	Mevlana Rumi Mosque	Din Faaliyetleri
2013	Voices in Britain	Konsorsiyum
2014	Turkey Institute	Lobi Faaliyetleri
2014	Center for Hizmet Studies	Lobi Faaliyetleri
2016	Sohbet Society	Kültür Faaliyetleri

KURULUŞ DÖNEMİ: 1990'LI YILLAR

Birleşik Krallık'taki FETÖ yapılanması ve örgüte bağlı kurumlar Fetullah Gülen'in 1993'te Londra'yı ziyaret etmesinden sonra ortaya çıkmıştır. Gülen'in ülkeye git-

2. "UK Envoy: Gülen May Be Behind Failed Coup Attempt", *Hurriyet Daily News*, 30 Temmuz 2016; "UK Knows Very Well Gülenists were behind July 15 Coup Attempt, Turkey Envoy Moore Says", *Daily Sabah*, 23 Temmuz 2017.

mesi Birleşik Krallık yapılanmasına verdiği önemi göstermesi ve inşa edilecek yola ilk taşların döşenmesi bakımından önemlidir. Öyle ki Gülen'in Londra ziyareti hem örgütün ülke içindeki mevcut potansiyelinin ortaya çıkarılmasını tetiklemiş hem de Türk-Müslüman diasporanın Gülen'in düşüncelerinden etkilenerek örgüte katılımının önünü açmıştır. FETÖ ile ilgili çeşitli araştırma ve makaleleri bulunan Sanaa Banna 1993'teki Londra ziyaretinin irili ufaklı birçok topluluğun Gülen'in düşüncelerinden etkilenmesine ve var olan bazı cemaatlerin ise onun etrafında toplanmasına sebebiyet verdiğini söylemektedir.[3]

FETÖ kurumları ve faaliyetleriyle Birleşik Krallık'ta çok kısa bir süre içinde etkinlik göstermiş ve önemli sayıda destekçiyi bünyesine katmıştır. Bunun şüphesiz en önemli sebebi Birleşik Krallık toprakları içinde yaşayan Türk kökenli göçmen sayısının fazla olmasıdır. Birleşik Krallık'ın gerek Türkiye'den giden gerekse Kıbrıs'tan göç eden Türklerin yoğun yaşadığı bir ülke niteliği taşıması sebebiyle FETÖ faaliyetlerine sempatizan bulma konusunda zorluk yaşamamıştır. Ülkede yaygın bir Türk-Müslüman nüfusunun olması hem önemli bir gelir kaynağı oluşturarak örgütün kısa sürede büyümesine katkı sağlamış hem de örgüte diaspora üzerinden faaliyetlerini geniş bir alana yayma imkanı sunmuştur.

Söz konusu faaliyetlerin artmasında ise sohbetler çok önemli bir role sahip olmuştur. Bilindiği üzere muhtelif yer ve zamanlarda gerçekleştirilen sohbetler FETÖ'nün asli unsur ve yapı taşını oluşturmaktadır. Özellikle Gülen'in Londra ziyaretinden sonra son derece önem verilen sohbetler örgütün Türk toplulukları içinde bağlarını kuvvetlendirme ve yeni kişilere ulaşabilmesi için önemli bir faaliyet sahası yaratmıştır. Sanaa Banna Londra'da haftalık, mevsimlik ya da herhangi bir proje kapsamında gerçekleştirilen sohbet aktivitelerinin FETÖ üyeleri için sosyalleşme ve iletişimi geliştirmeye yönelik yeni fırsatlar oluşturduğu, örgüt üyelerinin bir yol haritasına sahip olmasına katkı sağladığı ve katılanların sosyal ve ekonomik bağlantılarını güçlendirdiğini ifade etmektedir.[4] Dünyadaki çeşitli ülkelerde olduğu gibi Birleşik Krallık'ta da sohbetlerin düzenlenmesinden örgütün bölge imamları sorumludur. Özcan Keleş Birleşik Krallık Parlamentosu Dış İlişkiler Komitesine verdiği sözlü açıklamalarda bölge sohbetleri organize ettiğini ve fetva hizmetlerinden sorumlu olduğunu söylemiştir.[5] Söz konusu sohbet ve ile-

3. Sanaa Banna, *Resource Mobilization in Gulen-Inspired Hizmet: A New Type of Social Movement*, (Blue Dome Press, New York: 2014), s. 70.

4. Banna, *Resource Mobilization in Gulen-Inspired Hizmet: A New Type of Social Movement*, s. 71.

5. "The UK's Relations with Turkey", House of Commons Foreign Affairs Committee, Tenth Report of Session 2016-2017, https://publications.parliament.uk/pa/cm201617/cmselect/cmfaff/615/615.pdf, (Erişim tarihi: 5 Ağustos 2017).

tişim yöntemlerinin ise örgütün vakıf ve etkinliklerine destek bulunması konusunda oldukça hayati olduğunu belirtmiştir.

Örgüt Birleşik Krallık'ta faaliyet sahası olarak Kuzey Londra bölgesini seçerek eylemlerini burada yoğunlaştırmıştır. Bu durumun en önemli ve geçerli sebebi Türk-Müslüman kökenli göçmenlerin Londra'nın kuzeyinde daha fazla yer almasıdır. Öyle ki yapılan araştırmalara göre Birleşik Krallık'ta yer alan Türklerin yüzde 75'i Londra'da yaşamaktadır.[6] Söz konusu Türk nüfus en fazla sırasıyla Enfield, Harringey ve Hackney gibi Londra'nın kuzey ilçelerinde ikamet etmektedir. FETÖ kuruluş yıllarında Türk-Müslüman diasporaya yönelik çalışmalar yaptığından bu bölgelerde oldukça etkin faaliyet yürütmeye çalışmıştır. 2000'li yıllarda Türk kökenli ikinci ve üçüncü kuşak Müslümanlar entegrasyonda başarı sağlamış, Londra'nın çeşitli bölgeleri ve Birleşik Krallık'ın muhtelif yerlerine dağılmıştır. Bu sebeple FETÖ de 2000'li yıllarda faaliyet alanını Türk-Müslüman ailelerinkine paralel bir şekilde genişletmiş ve kurumlarını Birleşik Krallık genelinde faaliyet gösterecek biçimde düzenlemiştir. Örgüt böylelikle hem coğrafi dağılımını büyütme imkanı elde etmiş hem de Türk diasporasından kopmayarak üyeleriyle bağlantısının gevşemesine izin vermemiştir.

Örgüt tüm dünyada görüldüğü gibi Birleşik Krallık'ta da faaliyetlerini geliştirmek, gelir kaynaklarını çoğaltmak ve daha fazla kişiye ulaşabilmek için eğitim sektörünü paravan olarak kullanmıştır. Türk-Müslüman diasporasında güçlenmek için gençlerin eğitimine özel önem verilmiş ve resmi ilk kurum bu alanda ortaya çıkmıştır. Örgüt Türkiye'de olduğu gibi Birleşik Krallık'ta da Türk-Müslüman çocuk ve gençlere ulaşarak ağını genişletmeye çalışmış ve Türk diasporasının yoğun olarak yaşadığı yerlerde bu gruba yönelik kültür evleri ve eğitim kursları açmıştır. Satın alma ya da kiralama yoluyla hayata geçen merkezlerde ise hafta içi ve hafta sonu eğitimler verilmiştir.

Örgütün ülkede faaliyet gösteren ilk kurumu olan Axis Eğitim Vakfı Gülen'in ziyaretinin akabinde 1994'te kurulmuş ve çalışmalarına başlamıştır.[7] Türkiye Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı Başkanı Mustafa Yeşil'in de kurucuları arasında yer aldığı vakıf FETÖ'nün diğer ülkelerde benimsediği gibi modern bir eğitim girişimi olarak ortaya çıkmıştır. Kısa süre içinde vakfa ait birçok okul, dershane, hafta sonu eğitim kursu ve dil eğitim merkezi ülkenin dört bir tarafına yayılmıştır. Her ne kadar daha sonra Koza Education Association, Lighthouse Educational Foun-

6. Ahmet Uysal, "Londra'daki Türk Nüfusun Mekansal Dağılımı", *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı: 33, (2016), s. 534-565.

7. "Birleşik Krallık Gülen'i 1993'te Keşfetti", *Takvim*, 20 Ağustos 2016.

dation gibi eğitim alanında çeşitli vakıf ve kurumlar kurulsa da Axis Eğitim Vakfı FETÖ'nün eğitim faaliyetlerinde çatı görevi görmektedir. Zira örgüt adına birçok faaliyete imza atarak konferanslara katılmış FETÖ militanı Fatih Tedik de "Axis Eğitim Vakfı'nı Gülen hareketinin Birleşik Krallık'taki en köklü kurumu olarak gördüğünü" ifade etmektedir.[8] Tedik, Fetullah Gülen'in eğitime büyük önem verdiğini ve "Gülen hareketi"nin Birleşik Krallık'ta eğitim alanında gösterdiği başarının büyük bir erdem olduğunu söylemektedir.

Örgütün özellikle yurt dışında ve Birleşik Krallık'ta eğitime bu derece değer atfetmesi Batılı ilkelere bağlı, hayır işleriyle uğraşan bir STK imajı oluşturmaya çalışmasından kaynaklanmaktadır. Söz konusu eğitim kurumlarında modern bir eğitimin verilmesi örgüte idealist bir görüntü kazandırmanın yanında meşru bir zeminde faaliyetlerini sürdürmesine de olanak sağlamaktadır.

Birleşik Krallık Parlamentosu Dış İlişkiler Komitesinin hazırladığı rapor için tanıklık yapan örgütün Birleşik Krallık'taki lobi kuruluşu Diyalog Toplumu'nun Direktörü Özcan Keleş ve ABD'deki lobi kuruluşu Alliance for Shared Values Başkanı Yüksel Alp Aslandoğan örgüt ve yapılanmasına dair önemli bilgiler vermiştir. Yapılan açıklamalarda örgütün diğer yerlerdeki gibi Birleşik Krallık'ta da gayriresmi bir ağ bulundurduğu ve örgüt içinde hiyerarşik yapılanmanın olmadığı iddia edilmiştir.[9] Ayrıca FETÖ'nün faaliyetlerine yönelik bilgilerin de verildiği ifadelerde örgütün sohbet (*local circles*), mütevelli heyeti (*board of trustees*), istişare (*colsultative meeting*), gönüllüler (*volunteer*), abi ve ablalar (*brothers and sisters*) ve himmet (*donation*) gibi pratiklerine değinilmiştir.

Örgütün finans ağı ise Türkiye ve diğer Avrupa ülkelerindeki yapılanmasıyla benzerlik göstermektedir. Türk toplulukları ve örgüte bağlı iş adamlarının bağışları ve eğitim kurumlarından gelen öğrenci harçlarıyla faaliyetler yürütülmektedir. Fakat Fatih Tedik söz konusu finansal yapının gelecekte özellikle Birleşik Krallık'ta örgütü sıkıntıya sokabileceğini belirtmektedir. Tedik, Birleşik Krallık'ta FETÖ'nün ana destekleyicisinin Sünni diasporadan oluştuğunu, Kürt, Alevi, Seküler Türk vatandaşlarıyla Kıbrıslı Türklerin "cemaat"in faaliyetlerine karşı oldukları için destek vermediklerini, bu durumun ise gelecekte "cemaat" açısından finansal problemlere yol açabileceğini söylemektedir. Bunun yanında "cemaat"i

8. Fatih Tedik, "Motivating Minority Integration in Western Context: The Gülen Movement in the United Kingdom", *Peaceful Coexistence: Fethullah Gulen Initiatives in the Comtemporary World*, (Leeds Metropolitan University Press, 2007), s. 234.

9. "Oral Evidence (Özcan Keleş & Yüksel Alp Aslandoğan): The UK's Relations with Turkey, HC 615", House of Common, Foreign Affairs Committee, 15 Kasım 2016, http://data.parliament.uk/writtenevidence/committeeevidence.svc/evidencedocument/foreign-affairs-committee/uks-relations-with-turkey/oral/43383.html, (Erişim tarihi: 10 Ağustos 2017).

destekleyen Sünni grupların ise küçük iş adamları, öğrenciler, kendi işini yapan girişimciler gibi sosyal hak ve imkanlar açısından sınırlı gruplardan oluşmasının yıl içinde örgüt gelirlerinin dalgalanmalar yaşamasına ve bu durumun da cemaat faaliyetlerinin aksamasına sebep olabileceğini ifade etmektedir.[10]

Görüldüğü gibi FETÖ Birleşik Krallık'ta kurulma dönemi olarak adlandırılabilecek 1990'lı yıllarda eğitim, din hizmetleri ve kültür konularını ön plana çıkarmış ve Türk-Müslüman toplumu arasında varlığını güçlendirmeye çalışmıştır. Kuruluş döneminde özellikle eğitimin bir paravan olarak kullanılması ve örgüte idealist bir STK görüntüsü kazandırılmaya çalışılması önemlidir. Özcan Keleş ve Yüksel Alp Aslandoğan Birleşik Krallık Parlamentosu Dış İlişkiler Komitesine yaptığı açıklamalarda özellikle yurt dışında ilk eğitim kurumlarının 1990'lı yıllarda kurulduğu ve aynı yıllarda cemaatin ulusötesi bir eğitim hareketine dönüştüğünden bahsetmişlerdir.[11] Aynı dönemde Birleşik Krallık'ta da faaliyetlerin eğitim adı altında başlaması bu sebeple tesadüf değildir.

GELİŞME DÖNEMİ: 2000'Lİ YILLAR

2000'lere gelindiğinde FETÖ Birleşik Krallık'taki faaliyet alanlarını oldukça çeşitlendirmiş ve büyük bir ivme yakalamıştır. Özellikle Birleşik Krallık topraklarındaki varlığı ve faaliyetleri diğer dini cemaatlere kıyasla çok yeni olmasına rağmen kuruluş ve yapılanma sürecini çok kısa sürede tamamlamış ve 2000'li yıllarda gerek yürüttüğü etkinlik gerekse izlediği stratejisinde farklılıklara giderek örgütün yelpazesini genişletmeye ve ulaşılabilecek insan sayısını çoğaltmaya çalışmıştır. 1990'larda örgüt eğitim, dini ve kültürel faaliyetler yoluyla Birleşik Krallık'ta var olma/etkinlik sağlama yöntemini takip ederken gelişme dönemini yaşadığı 2000'lerde kurumsallaşma ihtiyacı hissetmiş, eğitim ve din alanlarının yanında lobi ve diyalog çalışmalarına da ağırlık vermiştir. Bu sebeple örgüt Birleşik Krallık'taki siyasetçiler, yerel yöneticiler, medya mensupları, üniversite ve STK'lar gibi birçok sektörden temsilciyle yakın ilişkilere sahip olmayı hedeflemiş ve bu konuda ciddi bir seferberlik başlatmıştır.

Bu dönemde Türk diasporanın yanında diğer Müslüman gruplarla da etkileşim kurma yoluna gidilmiş, bunun yanında diyalog merkezleri açılarak gayrimüslim çıkar gruplarıyla ilişkiler geliştirilmeye çalışılmıştır. Talip Küçükcan Avrupa'da faaliyet gösteren cemaatlerin iki şekilde ağlarını genişlettiklerinden bahsetmekte-

10. Tedik, "Motivating Minority Integration in Western Context: The Gülen Movement in the United Kingdom", s. 237.
11. "Oral Evidence (Özcan Keleş & Yüksel Alp Aslandoğan): The UK's Relations with Turkey, HC 615".

dir. Küçükcan ilk ağ geliştirme yönteminin ulus aşırı bağlantıları ve bulunduğu ülkelerdeki kamusal alanı kullanarak dini kimliğini kuvvetlendirme ve çeşitli kanallar yoluyla daha fazla kişiye ulaşma, diğerinin ise Türk ve gayrimüslim topluluklara yönelik faaliyetler yürütme olduğunu vurgulamaktadır.[12] FETÖ mensupları da Birleşik Krallık'taki gelişme döneminde Türk ve gayrimüslim topluluklara yönelik ağlarını genişletmeye çalışmış ve birçok yerde diyalog merkezleri açarak bu amaç doğrultusunda çeşitli faaliyetler gerçekleştirmiştir. Her ne kadar 1999'da kurulsa da 2000'li yıllarda mobilize olan ve önemli faaliyetler yürüterek etkinlik kazanan Diyalog Toplumu Vakfı böyle bir çaba ve misyonun ürünüdür. Farklı inanç mensuplarıyla iyi ilişkiler kurmak, hoşgörü ve diyalog ortamını sağlamak gibi Batı toplumlarına hoş gelen sloganları kullanan bu vakıf, FETÖ'nün diyalog düşüncesinin Birleşik Krallık'taki en önemli ayağını oluşturmakta ve örgütün lobi faaliyetlerini geliştirmeyi ve genişletmeyi hedeflemektedir.

2001'de ABD'de gerçekleştirilen 11 Eylül saldırıları da örgütün 2000'li yıllarda yakaladığı rüzgara ve büyümeye olumlu katkı sağlamıştır. Dünyanın çeşitli ülkelerinde okul, eğitim evi, kültür ofisi ve diyalog merkezleriyle aktif olan FETÖ, 11 Eylül'den itibaren kendisini İslami radikalizm ve aşırıcılığa karşı bir panzehir şeklinde sunma fırsatı elde etmiş ve diyalog merkezlerini/faaliyetlerini ön plana çıkararak Batılı ülkelerin gözünde sözde "iyi Müslüman"ın temsilciliğini yapmaya başlamıştır. FETÖ lideri Fetullah Gülen'in 11 Eylül saldırılarından itibaren dile getirdiği söylemler incelendiğinde özellikle "ılımlı İslam"a yönelik mesajları ön plana çıkardığı ve sıkça diyalog merkezlerinin önemini vurguladığı görülmektedir. Bu sebeple FETÖ Birleşik Krallık da dahil olmak üzere birçok ülkede diyalog merkezlerinin açılışına hız vermiş[13] ve dinler arası diyaloğu teşvik edici etkinlikler düzenleyerek ılımlı İslam'ın temsilcisi haline gelmek için önemli bir çaba ortaya koymuştur.

Birleşik Krallık'ta bulunan Diyalog Toplumu Vakfı ve 2008'de açılışı yapılan Mevlana Camii ve Rumi Kültür Merkezi bu bakımdan son derece önemlidir. Söz konusu merkezlerde özellikle dinler arası diyalog etkinlikleri düzenlenmekte ve yalnızca Müslümanlara değil gayrimüslim topluluklara yönelik de faaliyetler yürütülmektedir. Zira İngiliz sosyolog Jonathan Lacey Batılı ülkelerde FETÖ faali-

12. Talip Küçükcan, "The Making of Turkish-Muslim Diaspora in Britain: Religious Collective Identity in a Multicultural Public Sphere", *Journal of Muslim Minority Affairs*, Cilt: 24, Sayı: 2, (2014), s. 243-258.

13. FETÖ'nün ABD'de (Niagara Vakfı, Rumi Forumu, Raindrop Türk Evi, Dinlerarası Diyalog Enstitüsü, Pasifik Enstitüsü, Gülen Enstitüsü), Belçika'da (Intercultural Dialogue Platform), Hollanda'da (Dialoog Academie), Almanya'da (Forum Für Interkulturellen Dialog e. V.) ve Birleşik Krallık'ta (Dialog Society) olmak üzere birçok Batılı ülkede diyalog merkezi bulunmaktadır.

yetleriyle ilgili yaptığı bir araştırmada[14] Diyalog Toplumu'ndan bir üyenin "Diyalog Toplumu'nun yalnızca Müslümanlara yönelik aktiviteler düzenleyen bir yapıda olmadığını, etkinliklerinin çoğunun Müslüman olmayanlara yönelik olduğunu ve hatta Müslümanlarla çok daha az iletişime geçildiği"ne dair sözlerine yer vermiştir. FETÖ için araştırmalar yaparak bildiriler sunan Fatih Tedik de Diyalog Toplumu'nun faaliyetleri arasında Hz. Muhammed'in (asm) doğum gününün (kutlu doğum haftası) yanında Hz. İsa'nın (as) doğum günü için de etkinliklerin düzenlendiğini ifade etmiştir.[15]

Bu örnekler örgütün diyalog anlayışının hangi seviyelerde seyrettiğini ve İkiz Kuleler'e saldırı yapanların aksine ılımlı, modern, diyaloğa açık Müslümanları temsil etme çabası içinde olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Böylelikle FETÖ 11 Eylül'den sonra ortaya çıkan siyasi ve toplumsal atmosferde diyalog merkezleri yoluyla radikal İslam'a alternatif bir model olarak kendini sunma imkanı elde etmiş ve Batılı ülkelerin gözünde sözde "iyi" ve "ılımlı" Müslümanın temsilciliğini yaparak faaliyetlerini çok daha geniş bir spektruma yayma fırsatı yakalamıştır.

Bunların yanında 2000'li yıllarda Birleşik Krallık'ta örgütün gelişmesi ve büyümesiyle birlikte kurumsallaşma ihtiyacı da ortaya çıkmıştır. Ufak topluluklar halinde sürdürülen sohbet, faaliyet ve aktivitelerin daha geniş bir organizasyon yapısına uygun hale getirilmesi ihtiyacı böyle bir gerekliliğe sebep olmuştur. Örgüte mensup iş adamı, akademisyen, siyasetçi, öğrenci ve esnafların sayısının da yükselmesiyle kurumsallaşma ve etkinliklerin daha sistemli hale getirilmesine duyulan gereksinim artmıştır. Söz konusu yenilenmeyle birlikte hem geniş bir yelpazeye dağılan faaliyetlerin sistemli bir yapıya dönüştürülmesi hem de yukarıda ifade edildiği gibi Türk ve Müslüman olmayan komünlerin de zincire eklenmesi hedeflenmiştir. Bu bakımdan FETÖ'nün Birleşik Krallık'ta 2000'li yıllarda gerçekleştirdiği faaliyet ve yapılanmaları bu minvalde okumak isabetli olacaktır. 2004'te örgüte kurumsal bir nitelik kazandırmak amacıyla kurulan Anadolu Müslüman Topluluğu (Anatolian Muslims Society) ve 2008'de açılışı yapılan Mevlana Camii ve Rumi Kültür Merkezi yukarıda çerçevesi çizilen amaçlar doğrultusunda atılmış önemli adımlardır. Bu merkezlerle örgüt Birleşik Krallık toprakları içinde hem kurumsal yapısını güçlendirmiş hem de Müslüman ya da gayrimüslim çok daha geniş bir kitleye ulaşma imkanı elde etmiştir.

14. Jonathan Lacey, ""Turkish Islam' as 'Good Islam': How the Gülen Movement Exploits Discursive Opportunities in a Post-9/11 Milieu", *Journal of Muslim Minority Affairs*, Cilt: 34, Sayı: 2, (2014), s. 95-110.

15. Tedik, "Motivating Minority Integration in Western Context: The Gülen Movement in the United Kingdom", s. 235.

Özellikle 2004'te kurulan Anadolu Müslüman Topluluğu'yla örgütün din hizmetleri daha derli toplu hale gelmiş ve faaliyetleri kurumsal bir nitelik kazanmıştır. Vakfın kurulması Birleşik Krallık'ta sürdürülen faaliyetlerin tek çatı altında toplanması ve etkinliklerin sevk ve idaresini kolaylaştırması açısından bir milat kabul edilmektedir.[16] Öyle ki söz konusu vakıfla faaliyetlerin nicelik ve niteliğinde önemli bir artış yaşanmış ve FETÖ Birleşik Krallık topraklarında çok daha görünür hale gelmiştir. Vakfın 2008'de eski bir Budist tapınağını satın alıp restore ederek cami ve kültür merkezine dönüştürmesi önemli bir gelişmedir. Birçok Avrupa ülkesinden aşina olunduğu üzere camilerin Türk-Müslüman diasporanın toplanma, sosyalleşme, ilişkileri geliştirme, memleket hasretini dindirme gibi ibadetin yanında sosyal ve kültürel işlevleri de bulunmaktadır. Bu bakımdan FETÖ de ibadete ek olarak camilerin toplumsal fonksiyonlarından yararlanmak ve örgütün diaspora içindeki rolünü kuvvetlendirmek için böyle bir girişimi hayata geçirmiştir. Açılan camiye diyalog merkezi işlevinin de yüklenmesi salt Müslümanlara yönelik olmadığını, camide Müslüman olmayan topluluklar için de etkinlikler gerçekleştirileceğini göstermesi bakımından önemlidir.

2000'ler ayrıca FETÖ'nün Birleşik Krallık'taki parlamento üyeleri, siyasetçiler, yerel politikacılar ve akademisyenlere gösterdiği ilgi ve alakaya öncelik verdiği ve lobi gücünü artırmaya dönük oldukça aktif çalışmalar yürüttüğü yıllardır. Söz konusu dönemde örgüt Birleşik Krallık'taki elitler arasında tanınırlığını sağlamak, sempati kazanmak ve destek bulmak için yoğun bir çaba sarf etmiş ve bu gayesinde başarılı da olmuştur. Öyle ki Diyalog Toplumu Vakfı on yıllık süre içinde (1999-2009) 465 etkinlik gerçekleştirmiş, siyasetçi, akademisyen ve iş adamlarına yönelik 3 bin 600 lobicilik faaliyeti yürütmüş ve topluluğun tüm etkinliklerine 41 bin 600 kişi katılmıştır.[17] Özellikle söz konusu dönemde örgüt siyasetçi ve bürokratlarla çok sıkı ilişkiler geliştirmiş ve gerek parlamento gerekse yerel yönetimlerde önemli bağlantılara sahip olmuştur. Dış İlişkiler Komitesine verdiği cevaplarda Özcan Keleş örgütün çeşitli etkinliklerine bakan ve parlamento üyelerinin de katıldığını ve çoğu faaliyetleri için çeşitli siyasi kurumlardan destek dahi aldıklarını itiraf etmiştir.[18]

Bunun yanında örgüt lobi faaliyetleri kapsamında akademisyenlere yönelik ağını da kuvvetlendirmeye çalışmış ve bilimsel sempozyumlar düzenleyerek

16. Yakup Coştu, "Londra'da Türklere Ait Dini Organizasyonlar", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 16, (2009), s. 77-100.

17. "Dialogue Society's 10th Anniversary Dinner and Awards Ceremony", Dialogue Society, http://www.dialoguesociety.org/forthcoming/239-dialogue-societys-10th-anniversary-dinner-and-awards-ceremony.html#.Wex_K1u0O1s, (Erişim tarihi: 12 Ekim 2017).

18. "Oral Evidence (Özcan Keleş & Yüksel Alp Aslandoğan): The UK's Relations with Turkey, HC 615".

süreli ve süresiz olmak üzere çok sayıda yayın yapmıştır. Söz konusu yayınların bazılarında FETÖ Birleşik Krallık'taki terör faaliyetlerinin engellenmesine vesile olabilecek bir yöntem,[19] kimilerinde Avrupa'daki Türklerin entegrasyonuna yardımda bulunabilecek bir araç,[20] kimilerinde ise güvenilir öğretileri ve ılımlı İslam vizyonu sebebiyle Birleşik Krallık'taki Müslümanların hayatlarına dair bir yol haritası[21] şeklinde sunulmuştur. Söz konusu yayınların içeriklerinden de anlaşılacağı gibi düzenlenen sempozyum ve yapılan çalışmaların amacının akademiyle olan bağlantıyı güçlendirmenin yanında örgütün meşruiyetini sağlamak ve varoluş sebeplerine yeni boyutlar ekleyerek toplum ve siyaset içindeki genel kabulünü artırmak olduğu açıktır.

SESSİZLİK DÖNEMİ: 2013 SONRASI

FETÖ'nün 2013'ten itibaren Birleşik Krallık'taki varlığını sessizlik dönemi olarak nitelendirilebilir. Zira örgüt Türkiye'de gerçekleştirdiği eylem, faaliyet ve darbe girişimlerinin ardından bulunduğu ülke kamuoyunda çeşitli soru işaretleri oluşmasını engellemek için bir yandan Birleşik Krallık kurumlarına yönelik yoğun bir şeffaflaşma çabası içine girmiş diğer taraftan ise kamuoyunda sessizliğe gömülme ve dikkat çekmeme stratejisi izlemeye başlamıştır. Özellikle Türkiye'deki 17-25 Aralık yargı darbesi girişimi sonrası benimsenen stratejiyi dört esas üzerinden açıklamak mümkündür:

- Birleşik Krallık kurumlarına yönelik yürütülen şeffaflaşma politikası[22]
- Örgüte ait vakıf ve kurumlardaki direktör ve yöneticileri değiştirme
- Örgüt faaliyet ve etkinliklerine dair haber, görsel vb. içerikler paylaşmama
- Örgüte bağlı vakıf ve kurumların internet sitelerinden bilgileri kaldırma

FETÖ bu dönemde Türkiye'de yaşanan darbe girişimlerine paralel bir şekilde Birleşik Krallık'taki yapılanması ve faaliyetlerinin etkilenmemesi için şef-

19. Assaf Hussain, "Terrorism in Britain and the Choice for Policy Makers: Gülen's Ideas", *Muslim World in Transition: Contributions of the Gulen Movement*, ed. Louis J. Cantori, Marcia K. Hermansen ve David B. Capes, (Leeds Metropolitan University Press, Londra: 2007), s. 298-313.

20. Fatih Tedik, "Gülen Movement as an Integration Mechanism for the Europe's Turkish and Muslim Community: Potentials and Constraints", *Muslim World in Transition: Contributions of the Gulen Movement*, ed. Louis J. Cantori, Marcia K. Hermansen ve David B. Capes, (Leeds Metropolitan University Press, Londra: 2007), s. 230-243.

21. Paul Weller, "Robustness and Civility: Themes from Fethullah Gülen as Resource and Challenge for Government, Muslims and Civil Society in the UK", *Muslim World in Transition: Contributions of the Gulen Movement*, ed. Louis J. Cantori, Marcia K. Hermansen ve David B. Capes, (Leeds Metropolitan University Press, Londra: 2007), s. 268-283.

22. Söz konusu "şeffaflaşma politikası" bir araç olarak kullanılmakta ve örgütün takiye politikasının bir parçasını teşkil etmektedir.

faflaşma hareketi başlatmaya çalışmış ve bu şekilde hem Birleşik Krallık kamuoyundaki imajının olumsuz etkilenmesini engellemeyi hem de Türkiye'nin yürüttüğü mücadeleyi bertaraf etmeyi amaçlamıştır. Örneğin 2013'te örgüt faaliyetlerini daha şeffaf hale getirmek için tüm kurum ve vakıflarını "Voices in Britain" ismiyle bir konsorsiyum altında toplamıştır. Her ne kadar konsorsiyumun internet sitesinde on kurumun üye olduğu söylense de[23] Sohbet Topluluğu gibi FETÖ'ye ait organizasyonların sitede yer almadığı görülmektedir. Konsorsiyum 2015'te şeffaflık politikası ekseninde Başbakanlık, İçişleri Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı ve Vakıflar Başkanlığı gibi Birleşik Krallık'ın çeşitli resmi kurumlarını cemaatin organizasyon ve faaliyetleri hakkında bilgilendirmek amacıyla mektup göndermiştir. Söz konusu mektupta kurumların amaçları, üyeleri, alt kuruluşları, vakıflarda görev alan gönüllü ve direktörler gibi FETÖ'nün Birleşik Krallık'taki yapılanmasına dair kapsamlı bilgiler yer almıştır. 1993'te Fetullah Gülen'in ziyaretleriyle başlayan yapılanma ve faaliyetlerin 22 sene geçtikten sonra 2015'te İngiliz makamlarıyla paylaşılma ihtiyacının hissedilmesi şüphesiz Türkiye'de girişilen darbe girişimleri ve tevessül edilen gayrimeşru faaliyetlerle yakından ilgilidir.

Gerek 17-25 Aralık'ın gerçekleştirildiği 2013'te daha şeffaf bir yapılanmaya evrilmek adına "Voices in Britain" konsorsiyumunun kurulması gerekse Türkiye'nin FETÖ'nün uluslararası yapılanması ve okullarına yönelik ciddi eleştiriler yönelttiği ve harekete geçtiği[24] 2015'te Birleşik Krallık'taki önemli devlet kurumlarına mektup gönderilmesi şüphesiz ki tesadüf olarak değerlendirilemeyecek gelişmelerdir. Örgütün şeffaflaşma adına attığı bu gibi adım ve girişimleri Türkiye'de yürütülen yasa dışı faaliyetlerin akabinde Türk hükümetinin FETÖ konusunda diğer ülkelere yaptığı uyarıları, ikazları, paylaştığı bilgileri boşa çıkarmak, engellemek ve örgütün şeffaf ve barışçıl bir yapıya sahip olduğunu göstermek için sarf edilen çabalar olarak okumak gerekmektedir. Örneğin Hizmet Çalışmaları Merkezi Direktörü İsmail Mesut Sezgin video paylaşım sitesi YouTube'a yüklediği bir videoda söz konusu şeffaflaşma çabalarını bir diğer FETÖ militanı İhsan Yılmaz'a sormakta ve Yılmaz stratejiyi şu şekilde açıklamaktadır:

> Şeffaflaşma çabalarının amacı geçmişte yapılan hataların sorumlularını bulmak, onları cezalandırmak değildir. Böyle bir girişimin birilerini haklı çıkarmak gibi bir amacı da yoktur… Şeffaflık Türkiye'de yaşananlardan yola çıkarak bir check-up

23. "All Members", Voices in Britain, http://www.voicesinbritain.org/?tmlmstf=allmembers, (Erişim tarihi: 10 Eylül 2017).

24. "Erdoğan Talimatı Verdi! İşte Paralel Yapı Okulları Eylem Planı", *Sabah*, 28 Ocak 2015.

> yapma, kendini kontrolden geçirme ve bu amaçlarla yenilenmeye gitmektir… Başka ülkelerde hizmet hareketinin başına sorunlar çıkar mı? Bunu bilemeyiz. Hizmet hareketini güncellemek lazım, yarına hazırlamak gerekiyor.[25]

Yüklenen videonun "Şeffaflık Tartışmasının Zamanı mı?-Hizmet Konuşmaları" başlığıyla yayımlanması ve şeffaflık meselesini masaya yatırmasıyla bu hamlenin örgüt içinde önemli tartışmaları beraberinde getirdiği ve doğru zamanı olup olmadığının örgüt militanları tarafından sorgulandığı anlaşılmaktadır.

FETÖ her ne kadar kendini Birleşik Krallık'taki devlet kurumlarına yönelik şeffaflık politikası takip ediyor gibi yansıtsa da aslında örgütün faaliyetlerini gizleme, sessizliğe bürünme, içe kapanma, kamuoyunda görünür olmama politikalarına yöneldiği de açık bir gerçekliktir. Özellikle Türkiye'de giriştiği darbe girişimleri ve Türkiye'nin uluslararası arenada FETÖ ile başlattığı mücadele neticesinde örgüt vakıf ve kurumlarının internet sitelerindeki bilgileri kaldırma, kimi linklere erişimleri sınırlandırma stratejisi izlemiştir. Bu politikada şüphesiz Birleşik Krallık hükümetinin 15 Temmuz darbe girişiminin asıl sorumlusunun FETÖ olduğunu kabul etmesi ve Brexit sonrası Türkiye ile yakınlaşması esas etken olarak ön plana çıkmaktadır. Örneğin Diyalog Toplumu'nun internet sitesinde "Biz Kimiz" sekmesinde topluluğa dair gerekli bilgiler hala mevcutken mütevelli heyeti, başkan, topluluk direktörleri gibi topluluğa üye ve toplulukta görevli olan kişilerin listesine –bu içerik önceki dönemlerde görülebiliyorken– günümüzde ulaşılamamaktadır ve link tıklandığı zaman ana sayfaya yönlendirmektedir.[26] Örgütün iş adamlarına yönelik yapılanması BizNet'in internet sitesinde de birçok içerik aktifken ve yapılanmaya üye olmak için form dahi hala doldurulabiliyorken üyeleri gösteren listeye ulaşma linki kapatılmıştır.[27]

FETÖ'ye ait daha birçok kurum ve organizasyonun internet sitesinde görülebilecek söz konusu durumun amacının ise Türkiye'deki darbe girişimleri sonrasında örgütle ilişkili kişi, kurum ve aktörlerin bilgilerini gizli tutmak ve adli soruşturmaya uğramalarını engellemek olduğu açıktır. Bu bakımdan şeffaflaşma çabasının aslında bir amaç değil araç teşkil ettiği ve Birleşik Krallık kurumları ve kamuoyunun gözlerini boyayarak yepyeni bir algı oluşturmak için benimsenen bir taktik niteliği taşıdığı ortadadır.

25. "Şeffaflık Tartışmasının Zamanı mı?-Hizmet Konuşmaları", YouTube, 11 Ağustos 2017, https://www.youtube.com/watch?v=rsaKNIkJxKs&t=4s, (Erişim tarihi: 15 Ekim 2017).

26. "Trustees", Diyalog Society, http://www.dialoguesociety.org/about-us/people/trustees.html, (Erişim tarihi: 12 Eylül 2017).

27. Bkz. http://www.biznet-uk.org/?page_id=219, (Erişim tarihi: 15 Eylül 2017).

Örgütün sessizlik dönemine ait bir diğer strateji ise yürütülen faaliyetlerin gizlilik içinde yapılması ve özellikle sosyal medyada fotoğraf ve videoların paylaşılmamasıdır. Kurumların internet sitesini ve sosyal medyayı etkin olarak kullanan FETÖ, Türkiye'deki faaliyetlerinden sonra Birleşik Krallık topraklarında özgürce hareket ettiğini gizli tutmak için eylemlerini saklama yoluna gitmiştir. Örneğin Axis Eğitim Vakfı'nın Facebook hesabındaki en son paylaşım darbeden üç ay önce yapılmıştır.[28] Diyalog Toplumu'nun da Şubat 2015'ten itibaren internet sitesine haber bülteni eklemediği dikkatlerden kaçmamaktadır.[29] FETÖ'nün Birleşik Krallık'taki örgütlenmesine yönelik çalışma ve rapor kapsamında Londra'da çeşitli kurum ve kişilerle görüşmeler yapılmış ve görüşülen kişilerde de FETÖ'nün artık Birleşik Krallık'taki faaliyetlerini daha az duyurduğu, iftar, sohbet gibi etkinliklerden fotoğraflar paylaşmadığı ve sessizliğe büründüğü şeklinde bir algının yaygın olduğu görülmüştür. Bu gibi durumlar örgütün 17-25 Aralık ile başlayan ve 15 Temmuz darbe girişimiyle devam eden süreçte göz önünde bulunmaktan imtina etme ve faaliyetlerini gizliden yürütme stratejisiyle doğrudan ilgilidir.

Söz konusu dönemde Türkiye'nin FETÖ ile mücadele için başlattığı uluslararası girişimi dengelemek ve boşa çıkarmak için örgütün benimsediği bir diğer strateji ise vakıf ve kurumlarındaki yöneticilerde değişiklik yaparak yenilenmeye gitmektir. Örgüt Birleşik Krallık'ta eğitimden din hizmetlerine, vakıflardan lobi örgütlerine kadar birçok kurumunda uzun yıllardır görev yapan isimleri değiştirme dalgası başlatıp kurumlarının imajını yenilemeyi ve Türkiye'nin saldırılarını yeni isimlerle göğüsleyip absorbe etmeyi hedeflese de kurumların FETÖ ile yıllardır süren organik bağı sebebiyle örgütün söz konusu beklentileri gerçekleşmemiştir. Örneğin Diyalog Toplumu'nun 2007'den 2014'e kadar direktörlüğünü yürüten Özcan Keleş bu yıldan itibaren görevini Diyalog Toplumu'nun Birmingham şubesi direktörü olan Sadık Çınar'a devretmiştir. Yine aynı şekilde 24 Aralık 2004'te kurulan Anadolu Müslümanları Derneği kurucuları ve mütevelli heyeti arasında bulunan Özcan Keleş'in babası Ömer Keleş ve Ercan İçli 15 Temmuz darbe girişiminden 4 ay önce ve İsmail Uzun da darbe girişiminden 1,5 ay sonra görevinden istifa etmiştir.[30]

28. "Axis Educational Trust", Facebook, https://www.facebook.com/AxisEducationalTrust, (Erişim tarihi: 15 Eylül 2017).

29. "Newsletter", Dialogue Society, http://www.dialoguesociety.org/news/newsletter.html, (Erişim tarihi: 17 Eylül 2017).

30. "Anatolian Muslim Society-Company Number: 05321218", Companies House, https://beta.companieshouse.gov.uk/company/05321218/filing-history, (Erişim tarihi: 5 Ekim 2017).

Örgüt eğitim kurumu olan Axis Eğitim Vakfı'nda da değişiklikler yapmıştır. 25 Haziran 2009'dan itibaren vakfın bünyesinde çeşitli görevlerde bulunan Turan Çakmak 26 Ocak 2016'da vakfın direktörlüğünü Selçuk Koç'a bırakmış, bununla birlikte vakıf 2017'nin Haziran'ında adres değişikliği yaptığını bildirmiştir.[31] Örgüt Birleşik Krallık'ta faaliyet gösteren daha birçok kurumunun yönetim kademesinde önemli değişiklikler gerçekleştirmiş, yıllardır örgütün Birleşik Krallık'taki yüzü haline gelmiş kişileri kızağa çekerek yeni jenerasyondan isimleri kurumların başına getirme stratejisi izlemiştir. Böyle bir yöntemin benimsenmesiyle hem örgütün Birleşik Krallık'taki faaliyetlerinin Türkiye'de meydana gelen olaylardan etkilenerek zarar görmesinin önüne geçmenin hem de yeni yüzlerle kurumların imajının tazelenmesi ve düşen örgüt motivasyonunun yeniden artırılmasının amaçlandığı açıktır.

Londra'da gerçekleştirilen saha çalışmasında özellikle 15 Temmuz darbe girişiminden sonra örgütün sessizliğe bürünme stratejisinin yanında büyük bir çöküş yaşadığı, önemli miktarda kişinin örgütle bağını kopardığı gözlenmiştir. Fakat bunun yanında Türkiye'den kaçan çok sayıda örgüt militanının Birleşik Krallık'a göç ettiği ve oturma izni almaya çalıştıkları öğrenilmiştir. Her ne kadar Kuzeybatı Londra'daki birkaç eğitim merkezi kapansa ve faaliyetleri duyulmasa da Türkiye'den kaçan birçok örgüt militanının Birleşik Krallık'a göç etmesi önlem alınmaması durumunda gelecekte örgütün yeniden aktif faaliyete başlayabileceği tehlikesini doğurmaktadır. Yapılan saha araştırmasında Türkiye'den kaçan örgüt mensubu iş adamlarının Türkiye'den götürdükleri sermaye ile özellikle emlak sektörüne yatırım yaptıkları, oturma izni almak için örgütün dil kurslarına kayıt oldukları, sık iletilen Gülen'in mesajlarıyla da yeniden motivasyon kazanmaya başladıkları görülmüştür. Bu durum FETÖ'nün Birleşik Krallık'ta yeni bir yapılanmaya giderek aktif faaliyetler yürütmesine sebep olabileceğinden gerek Türkiye gerekse Ankara-Londra ilişkileri açısından büyük bir risk teşkil etmektedir.

31. "Trustees of the Axis Educational Trust-Company Number: 06972659", Companies House, https://beta.companieshouse.gov.uk/company/06972659/filing-history, (Erişim tarihi: 5 Ekim 2017).

FETÖ AĞLARI

FETÖ'nün Birleşik Krallık genelinde sahip olduğu ağlar temelde dört ana kategoride incelenebilir. Hepsi birbirine entegre ve personellerinin kendi içinde değiştirildiği bu ağlar eğitim, basın ve medya, lobi faaliyetleri ile sosyal ve kültürel alanlarda etkinlik göstermekte ve örgütün ülke imamının kontrolü altında bulunan "Voices in Britain" (Voluntary Organisations to Inspire, Connect, Empower and Serve) isimli ortak bir platformda yer almaktadır.[32] Böylece FETÖ farklı içerikli ağlar inşa ederek bu ağları söz konusu platform altında toplamıştır. Aktüel ikamet adresi olarak daha önce örgüte bağlı *Zaman Britanya*'nın bulunduğu yeri gösteren platform içerisindeki kuruluşların faaliyetleri ile ilgili detaylı bilgiler çalışmanın ilerleyen kısımlarında sunulmuştur. Bunun yanı sıra örgütün sosyal, kültürel, yardım ve dini faaliyetlerinin merkezi Anadolu Müslümanları Derneği, eğitim faaliyetlerinin merkezi Axis Eğitim Vakfı, siyasi ve lobi faaliyetlerinin merkezi ise Diyalog Toplumu Vakfı'dır.

Örgütün bu ülkede kurumsallaşmasında FETÖ'ye ait Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı (GYV) Yönetim Kurulu Başkanı Mustafa Yeşil önemli bir yer tutmaktadır. Zira 2014'te GYV tarafından Birleşmiş Milletler Cenevre Ofisi'nde

32. Platformun resmi internet sitesinde üyeler arasında şunlar gösterilmiştir: Anatolian Muslims Society, Dialogue Society, Mentor Wise, Axis Educational Trust, Fellowship Education Society, Mevlana Rumi Mosque, Lighthouse Education Society, Spring Education Society, Time to Help UK ve The Nurture Educational and Multicultural Society. Ancak ilginç bir şekilde Summit Education Society ve Sohbet Society isimli kuruluşların internet sitelerinde kendilerinin de bu platforma üye oldukları ifade edilmektedir. Daha da ilginç olan husus ise 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında Avam Kamarası Dışişleri Komisyonu tarafından görüşlerine başvurulan FETÖ'nün Birleşik Krallık'taki görünen yüzü Özcan Keleş'in bu platform içerisinde altı üyenin bulunduğunu söylemesidir. Buradan hareketle FETÖ'nün faaliyet gösterdiği her ülke ve mecrada sıklıkla kullandığı takiye politikası ve örgütün karanlık yüzünün sadece Türkiye değil Birleşik Krallık için de önemli bir tehdit olduğu ortaya çıkmaktadır.

düzenlenen "Cenevre Barış Konferansı" açılış konuşmacıları arasında bulunan Mustafa Yeşil'in biyografisinde FETÖ'ye bağlı ve Birleşik Krallık'ta faaliyet gösteren Londra Sosyal Araştırmalar Merkezi, Diyalog Toplumu Vakfı, Axis Eğitim Vakfı, Fellowship Educational Society, Coral College for Girls ve Koza Kadınlar Derneği gibi oluşumların kuruluş aşamalarında aktif rol aldığı belirtilmiştir.[33]

Diğer taraftan FETÖ'nün Birleşik Krallık'taki faaliyetlerinde kullandığı aktif elemanlar iki farklı yoldan temin edilmiştir. Bunlar arasında en yaygın yöntem Türkiye'den MEB ve YÖK gibi kuruluşların burs mekanizmaları suistimal edilerek Birleşik Krallık'a üniversite okumaya gönderilen FETÖ mensubu öğrencilerin örgüt ağına entegre edilmesi ile olmuştur. Diğer taraftan lisans ve lisanüstü eğitim için kendi imkanları ile Birleşik Krallık'a giden öğrenciler arasından uzun vadeli amaçlar doğrultusunda kullanılabilecek kişiler seçilerek yetenek ve eğilimlerine göre örgüte ait bir kuruluşa kanalize edilmiştir.

Diğer eleman edinme yöntemi ise uzun süredir Birleşik Krallık'ta yaşayan ve vatandaşlık alan kişiler ve bunların çocukları üzerinden şekillenmiştir. Bu kişiler arasında örneğin Birleşik Krallık'ta bulunan ve Türk makamlarınca hakkında yakalama kararı olan Ömer Keleş'in oğlu Özcan Keleş, Birleşik Krallık vatandaşlığı alması ve ikinci kuşağı temsil etmesi bakımından FETÖ'nün bu ülkedeki en önemli elemanlarından biri haline gelmiştir. Siyasetçi, akademisyen ve gazetecilerle sıkı ilişki kuran Özcan Keleş sosyal ve kültürel faaliyetlerde de ön planda olmuş ve şaşırtıcı bir şekilde 22 Temmuz 2016'da FETÖ'ye bağlı Mevlana Camii'nde İngilizce Cuma vaazı bile vermiştir.[34] Yani birçok FETÖ elemanı bu ülkede her alanda adeta bir joker gibi çalışmış ve uzmanlık alanlarına giren/girmeyen her faaliyette görev almıştır.

Yine bu gerçeklikten hareketle her ne kadar kamuoyunda FETÖ'nün Birleşik Krallık imamı Adnan Azak olarak bilinse de 15 Temmuz'dan sonra gerçekleşen görev değişiklikleri sebebiyle Kanada imamı İsmail Nazlı bu göreve getirilmiştir. Fakat örgütün İngiltere'deki asıl görünen yüzü ve sözcüsü Özcan Keleş'tir. Nitekim 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında Birleşik Krallık Parlamentosu Dış İlişkiler Komisyonu tarafından hazırlanan raporda görüş alınan kişiler arasında Keleş de yer almaktadır. Rapor incelendiğinde ise FETÖ'ye

33. "Keynote Speakers", Geneva Peace Conference, http://www.genevapeaceconference.com/?page=SESSIONS&content=Keynote%20Speakers, (Erişim tarihi: 26 Eylül 2017).

34. İlgili vaazı dinlemek için bkz. "First Sermon at Hizmet Inspired Mevlana Rumi Mosque Following Turkey's Attempted Coup", YouTube, 23 Temmuz 2016, https://www.youtube.com/watch?v=XUg6-zCvVTk, (Erişim tarihi: 26 Eylül 2017).

yönelik olumsuz argümanların Keleş tarafından yalanlandığı ve bunlara karşı argümanlar geliştirdiği görülmektedir.[35]

LOBİ AĞI VE SİYASETÇİLERLE İLİŞKİLER

FETÖ'nün Birleşik Krallık'ta geniş bir lobi ağı ve her görüşten siyasi ve toplumsal aktörler ile yakın teması bulunmaktadır. Ağırlıklı olarak Londra'da lobi faaliyetleri yürüten FETÖ, İngiltere'nin diğer şehirleri ve Birleşik Krallık'ı oluşturan diğer ülkelerde (Galler, İskoçya ve Kuzey İrlanda) faaliyet göstermekte ise zorlanmıştır. Bunda Londra'nın başkent olması ve lobi faaliyetlerinin burada yürütülmesinin yanında FETÖ'nün bu ülkede liyakatli eleman yetersizliği çekmesi de önemli rol oynamıştır. Bununla ilintili bir şekilde FETÖ'nün Birleşik Krallık'taki lobi faaliyetleri hükümet kararlarına doğrudan etki etmekten ziyade ülke genelinde kendisine alan açma ile sınırlı kalmıştır.

ŞEKİL 1. FETÖ'NÜN BİRLEŞİK KRALLIK'TAKİ LOBİ KURULUŞLARI

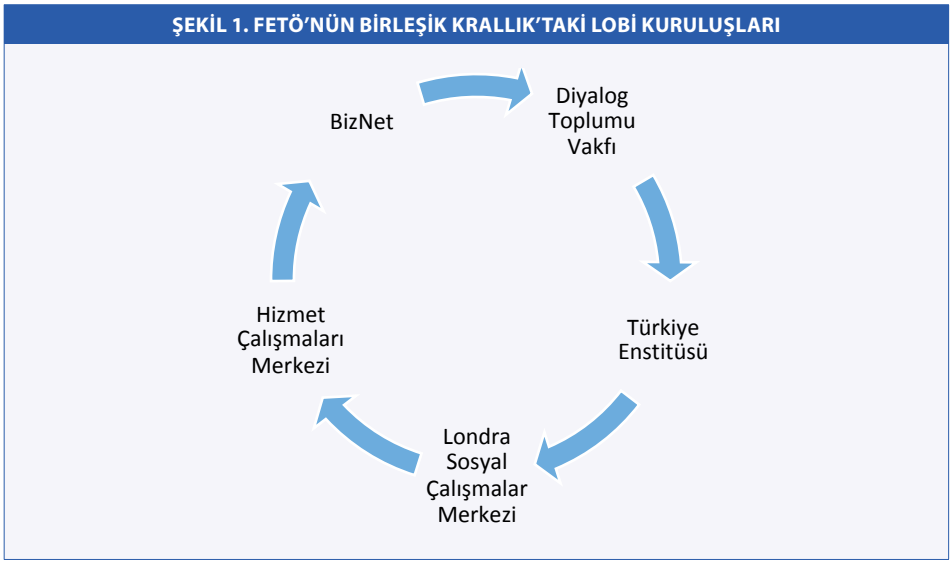

Diyalog Toplumu Vakfı, Hizmet Çalışmaları Merkezi, Türkiye Enstitüsü ve Londra Sosyal Çalışmalar Merkezi üzerinden siyasi lobi faaliyetleri yürüten örgüt BizNet ile daha çok iş dünyasına yönelik lobicilik yapmaktadır. Bu kuruluşlar arasındaki koordinasyon ise en eski lobi örgütü olan Diyalog Toplumu Vakfı üzerinden yürütülmektedir. İsmen zikredilen bu kuruluşlar kadar FETÖ'ye bağlı faaliyet gerçekleştiren eğitim, basın ve medya, sosyal ve kültürel

35. Özcan Keleş'in Komisyona vermiş olduğu sözlü beyanat için bkz. "Oral Evidence: The UK's Relations with Turkey, HC 615", House of Commons, Foreign Affairs Committee, http://data.parliament.uk/writtenevidence/committeeevidence.svc/evidencedocument/foreign-affairs-committee/uks-relations-with-turkey/oral/43383.pdf, (Erişim tarihi: 26 Eylül 2017).

kurumlar da örgütün her açıdan tanıtılması ve lehinde lobi yapılmasında dolaylı da olsa sorumluluk sahibidir.

Örgüt adına lobicilik yürütmekten sorumlu bu kuruluşlarla ilgili dikkate değer önemli bir husus bulunmaktadır. Çalışmanın ilerleyen kısımlarında görüleceği gibi FETÖ yaptığı faaliyetlerde "ılımlı İslam", "Sufi İslam" ve "diyalog" gibi terimleri sıklıkla kullanmış, kendisini kamuoyuna bu çerçevede lanse etmiş ve buna yönelik faaliyetler gerçekleştirmiştir. Örgütün bu politikasına en aktüel örnek 8 Ekim 2017'de St. Michael East Wickham Kilisesi tarafından desteklenen ve kilisenin içerisinde Diyalog Toplumu Vakfı ve Lighthouse Eğitim Kurumu tarafından düzenlenen Aşure Günü (Noah's Pudding) gösterilebilir. Bu tür faaliyetlere bir başka örnek ise 23 Haziran 2017'de Diyalog Toplumu Vakfı, Fellowship Educational Society ve Amity Eğitim Vakfı tarafından organize edilen ve Birleşik Krallık Kıpti Ortodoks Kilisesi Baş Piskoposu'nun da katıldığı büyük iftar programıdır. Aktüel bu tür örnekler üzerinden hareketle FETÖ'nün bu ülkede kendine alan açmak için ülkedeki ulusal ve yerel din kurumu ve din adamlarıyla yakın ilişki kurmaya çalıştığı açıkça görülmektedir. Yine bu ve diğer birçok örnek üzerinden hareketle FETÖ'nün bu tür "diyalog" faaliyetlerinde Müslümanlara ait oluşumların yer almaması dikkat çekici bir unsurdur.

Diğer taraftan bahsi geçen bu kurumlar 2013 öncesinde ülkedeki siyasetçi, gazeteci, akademisyen ve aktivistleri düzenli aralıklarla akademik ya da kültürel gezi adı altında Türkiye'ye getirmiş ve örgütün eğitim ve basın yayın kuruluşlarını gezdirmiştir. Bu kurumlarda çalışan kişiler de Lordlar Kamarası ve Avam Kamarası üyeleri ile sık sık bir araya gelmiş ve buralarda toplantılar düzenleyerek FETÖ lobisine katkı sunmuştur.

FETÖ'nün Birleşik Krallık'ta daha fazla lobi yapmak, varlığını devam ettirmek ve kendisini hukuki açıdan garanti altına almak adına devreye soktuğu önemli bir strateji daha bulunmaktadır. Bu çalışma kapsamında görüş bildiren bir yüksek lisans öğrencisi FETÖ adına çalışan bazı militanların Birleşik Krallık vatandaşlığı bulunan Hindistan ve özellikle Pakistan asıllı Müslüman kadın ve erkeklerle evlenmeye başladığını ifade etmiştir.

Diyalog Toplumu Vakfı

FETÖ'nün Birleşik Krallık'taki kilit yapılanması şeklinde bilinen ve 1999'da kurulan Diyalog Toplumu Vakfı (Dialogue Society) Londra başta olmak üzere birçok şehirde hala aktif faaliyet yürütmektedir. Toplulukları "diyalog" yoluyla birleştirerek sosyal uyumun iyileştirilmesini amaçlayan vakfın resmi internet

sitesinde tanıtım kısmına girildiğinde kuruluş süreci ile ilgili "Diyalog Toplumu, Müslüman akademisyen ve barış eylemcisi Fetullah Gülen'in öğretileri ve örneklerinden esinlenen İngiliz kökenli Müslümanlar tarafından kurulmuştur" ifadesi yer almaktadır.[36] Kurucu ilkelerle ilgili olarak ayrıca vakfın dini veya etnik bir örgüt olmadığı, demokrasi, insan hakları ve dinin politika aracı şeklinde kullanılmadığı, eşitlik ve ifade özgürlüğü gibi liberal demokrat değerlere ve örgütün ülke kamuoyunda sevimli gösterilmesine yarayacak hususlara vurgu yapıldığı görülmektedir.[37]

Vakfın resmi internet sitesinde yer alan okuma tavsiyeleri köşesinde de benzer şekilde Hans-Georg Gadamer, Jürgen Habermas, Emanuel Levinas ve Seyyid Hüseyin Nasr gibi 20. yüzyılın önemli düşünürlerinin arasında Fetullah Gülen'e yer verilmesi dikkat çekmektedir. Sitede bu kişilerin hangi kriterlere göre seçildiğine dair bir açıklama olmasa da birbirinden farklı ekolleri temsil eden bu kişilerin yanında Gülen'in bulunması doğal bir şekilde Diyalog Toplumu Vakfı'nın bir FETÖ projesi olduğunu işaret etmektedir.

Ülke genelinde Londra merkez olmak üzere Oxford, Northampton, Leicester, Hull, Durham, Leeds, Manchester, Birmingham, Bristol, Southampton ve Brighton'da ofislerinin yer aldığını belirten vakıfla ilgili bu çalışma kapsamında görüşme yapılan bir öğrencinin "Bahsi geçen bu şehirlerde Diyalog Toplumu'na ait bir bina ya da ofis bulunmamaktadır" ifadesi önem arz etmektedir. Aslında burada kastedilen bu şehirlerde örgüte mensup birilerinin olduğu ve vakıf adına çalışmalar yürüttüğüdür. Nitekim FETÖ'nün Birleşik Krallık'ta bahsi geçen bu şehirlerde ofis açması ve her ofiste eleman bulundurması maddi ve yetişmiş eleman kapasitesi açısından mümkün değildir.

Buna ek olarak vakfın resmi internet sitesinde paylaşıldığı gibi Diyalog Toplumu ile yakın temas içerisindeki üniversite öğrencileri kendi okullarında öğrenci toplulukları kurarak vakıf adına ve dolaylı olarak FETÖ namına lobi faaliyetleri yürütmektedir. Bahsi geçen bu topluluklar arasında şunlar yer almaktadır: De Montfort, Keele, Leicester, Nottingham üniversitelerinde "Perspectives Society" ve Loughborough Üniversitesi'nde "Intercultural Dialogue Society".[38]

Vakfın faaliyetleri arasında en önemli başlık FETÖ'ye ilgi duyan, sempati besleyen ya da örgüt amaçları doğrultusunda kullanılabilecek kişilerin (siyasetçi, akademisyen, gazeteci ve iş adamı) örgüte kazandırılmasıdır. Bunun için panel,

36. "About Us", Dialogue Society, http://www.dialoguesociety.org/about-us.html, (Erişim tarihi: 27 Eylül 2017).

37. *Corporate Brochure 2013*, (Dialogue Society, Londra: 1999), s. 3.

38. "Campus", Dialogue Society, http://www.dialoguesociety.org/campus-dialogue.html, (Erişim tarihi: 27 Eylül 2017).

konferans ve beş çayları gibi farklı isimler altında etkinlikler düzenleyen Diyalog Toplumu ücretsiz ve cazip ücretli Türkiye gezileri düzenleyerek örgütün Türkiye'deki faaliyetlerini de tanıtmıştır. Bunlar arasında örneğin 2008'de vakıf direktörü Özcan Keleş koordinatörlüğünde organize edilen ve aralarında FETÖ ile yakın teması olan akademisyen ve araştırmacıların bulunduğu İstanbul gezisinde ziyaret edilecek yerler arasında *Zaman* gazetesi, Bank Asya, Samanyolu TV, Kimse Yok Mu Derneği, GYV ve TUSKON gibi FETÖ'ye bağlı kuruluşlar vardır.[39]

Etkinliklerinde kendisini kamuoyuna sevimli göstermek amacıyla sık sık "diyalog" adı altında programlar yapan vakfın faaliyetleri incelendiğinde toplum ve siyaseti temsil eden hemen her kesimle irtibata geçildiği ya da geçilmeye çalışıldığı görülmektedir. Bunun için vakfın faaliyet raporlarına bakıldığında Lordlar Kamarasından Baron Mohamed Sheikh ve Baron Frank Judd, Avam Kamarasından İşçi Partisi Milletvekili Peter Kyle, Bill Rammell ve sonradan İşçi Partisi lideri olan Jeremy Corbyn, Muhafazakar Parti Milletvekili Maria Miller ve Liberal Demokrat Parti Milletvekili Chris Huhne başta olmak üzere farklı siyasi çevrelerden kişilerle etkinlikler yaptığı görülmektedir. Örgütün toplumun büyük dilimini temsil eden siyasi partiler ile kurduğu bu ilişkilerin arka planında yatan gerçeklik ise olası bir iktidar değişikliği durumunda önceden kurulan bağlantıların aktif hale getirilmesi ile konumunu koruma gayesidir.

Faaliyet gösterdiği her ülkede olduğu gibi ülke siyasetinde ön plana çıkan her kesimden siyasetçi ile kurduğu temaslar –sadece küçük bir gösterge olan bu seçme isimler bile– FETÖ'nün Birleşik Krallık siyaseti ve toplumu için ne denli büyük bir tehdit teşkil ettiğini açıkça göstermektedir. Zira yalan, takiye ve fırsatçılık üzerine inşa edilen FETÖ tıpkı Türkiye'deki gibi Birleşik Krallık'ta da yukarıda bahsi geçen yöntemleri alenen kullanmaktadır.

Diyalog Toplumu *Dialogue Papers*, *Dialogue Theories I-II* ve *Journal of Dialogue Studies* isimli süreli akademik yayınlar çıkararak, bunları akademisyenlere ücretsiz göndererek ve bu yayınlarda ülkede ön plana çıkan akademisyenlerin yazılarına yer vererek FETÖ'nün lobisine ciddi katkılar sunmuştur. Bu yayınlar arasında özellikle 2007'de Leeds Metropolitan Üniversitesi tarafından yayımlanan *Muslim World in Transition: Contributions of the Gülen Movement* (Dönüşüm Sürecinde Müslüman Dünyası: Gülen Hareketi'nin Katkıları) isimli çalışma önemli bir yer tutmaktadır. 25-27 Ekim 2007 tarihleri arasında Londra'da Lordlar Kamarasının da yer aldığı birden çok kuruluşun ev sahipliği yaptığı ve destek verdiği

39. "Welcome Pack", Dialogue Society, http://www.dialoguesociety.org/publications/Academic-Retreat-Pack.pdf, (Erişim tarihi: 10 Eylül 2017).

bir konferans dizisi sonrasında ortaya çıkartılan bu 756 sayfalık kitap FETÖ'nün küresel düzlemde yürüttüğü çalışmalar ve felsefi temellerine dair Birleşik Krallık akademi dünyasında hala önemli bir başvuru kitabıdır. Çalışmayı hazırlayan kişilerin hemen hemen çoğunun bu ülkede faaliyet gösteren akademisyenler olduğu dikkate alındığında FETÖ bu tür yayınlar sayesinde kendi adına akademik yayın yaptırma şansı bulmuştur. Ayrıca konferansa katılan her paneliste 500 avro ödenmesi ve tüm giderlerin karşılanması FETÖ'nün hedeflerine ulaşmak için hiçbir masraftan kaçınmadığını da göstermektedir.[40]

Bu faaliyetlerinin yanı sıra Diyalog Toplumu örgüte akademik anlamda eleman kazandırma amacıyla Keele Üniversitesi ile ortak bir yüksek lisans programı (Ek 10) bile düzenlemiştir.[41] Türkiye ve Birleşik Krallık'ın farklı bölgelerinden gelen öğrencilerin yer aldığı bu akademik program Diyalog Toplumu tarafından desteklenmiştir. Bu programda FETÖ öğrencilere karşılıksız burs vererek ya da maddi açıdan destekleyerek örgütün akademik yüzünü güçlendirecek öğrencileri bünyesine katmıştır. Yani bahsi geçen bu yüksek lisans programı FETÖ için bir nevi nitelikli eleman kazanma yöntemi olarak fonksiyon görmüştür.

Bunların da ötesinde aslında Diyalog Toplumu'nun FETÖ adına Birleşik Krallık'ta yaptığı en önemli lobi faaliyetlerinden biri 2010'da Leeds Metropolitan Üniversitesi'nin FETÖ lideri Gülen'e eğitim, barış ve kültürler arası diyaloğa katkılarından dolayı fahri doktora unvanı vermesi olmuştur (Ek 7). Gülen adına Özcan Keleş'e resmi bir törenle sunulan bu ödülün[42] arka planında tahmin edilebileceği gibi Diyalog Toplumu'nun girişimleri söz konusudur. Zira üniversitenin Uygulamalı ve Küresel Ahlak Bölümü'nde görev yapan ve bu ödülün verilmesinde desteği bulunan Simon Robinson gibi akademisyenlerin Fetullah Gülen ile görüşmesi, Gülen hakkında hazırladıkları çalışmalar ve bunların bir nevi karşılığı olarak çalışmaların FETÖ'ye ait kurumlar tarafından desteklenmesi dikkate alındığında aslında bu ödülün bir sürpriz olmadığı görülmektedir.[43]

Diyalog Toplumu ile ilgili belirtilmesi gereken bir diğer husus ise 11 Nisan 2014'te Birleşik Krallık genelinde birçok akademisyene Türkiye'deki gelişmelere dair gönderdiği dezenformasyon içerikli maillerdir. Diyalog Toplumu Bristol eki-

40. Jonathan Lacey, "The Gülen Movement in Ireland: Civil Society Engagements of a Turkish Religio-Cultural Movement", *Turkish Studies*, Cilt: 10, Sayı: 2, (2009), s. 311.

41. "MA in Dialogue Studies", Keele University, https://www.keele.ac.uk/spire/postgraduate/madialoguestudies, (Erişim tarihi: 27 Eylül 2017).

42. "Fethullah Gülen Awarded Honorary Doctorate by Leeds Metropolitan University", YouTube, 31 Mart 2015, https://www.youtube.com/watch?v=MmzCqM1ieQg, (Erişim tarihi: 28 Eylül 2017).

43. Göksu Kök, "Fahri Doktora'nın Sırrı Ne?", Haber Sol, 18 Temmuz 2010.

bi tarafından yollanan maillerde (Ek 11) alenen "Türkiye'de yaşanan son gelişmelerin endişe verici olduğu ve bu gelişmelerde Hizmet Hareketi'nin hedef alındığı" belirtilerek bu mailin sadece harekete yakın kişilere gönderildiği ve istenildiği takdirde maili alanın diğer kişilere de gönderebileceği ifade edilmiştir.[44]

Türkiye Enstitüsü

Türkiye Enstitüsü (Turkey Institute) FETÖ'nün Birleşik Krallık'ta araştırma merkezi maskesi altında faaliyet gösteren bir diğer lobi örgütüdür. 2014'ün Ocak'ında kurulan merkez temel gayesini Türkiye üzerine siyasi analiz ve raporlar hazırlama olarak belirlemiş ve buna yönelik etkinlikler düzenlemiştir.[45] Bu bağlamda merkezin FETÖ lobisine katkı sunma amacıyla ulusal Parlamentoda organize ettiği etkinlikler arasında şunlar yer almaktadır:[46]

- "Türkiye'de Din Yönetimi" başlığı ile hazırlanan raporun tanıtılması amacıyla 15 Aralık 2014'te Birleşik Krallık Parlamentosunda panel düzenlenmiş ve bu panele Muhafazakar Parti Enfield Milletvekili Nick de Bois katılmıştır.
- Birleşik Krallık Parlamentosunda 20 Ocak 2015'te "Türkiye'nin Yargı Sisteminin Güncel Durumu" isimli bir panel yapılmıştır.
- 1 Mart 2016'da Lordlar Kamarasında "Türkiye'nin Ortadoğu ve Batı ile İlişkileri" isimli bir panel düzenlenmiş ve bu panele Muhafazakar Partili siyasetçi Baroness Morris katılmıştır.
- Avam Kamarasında 8 Temmuz 2016'da "Türkiye'nin Batı ile İlişkileri: Davutoğlu Sonrası Dönem" isimli bir panel yapılmış ve bu panele firari Kerim Balcı ile Muhafazakar Partili siyasetçi Bill Park iştirak etmiştir.
- 1 Kasım 2017'de İşçi Partisi Milletvekili Peter Kyle'ın ev sahipliğinde Birleşik Krallık Parlamentosunda "Türkiye Nereye Ait?" isimli bir panel düzenlenmiş ve panelin konuşmacıları arasında akademisyenler Tahir Abbas ve Katerina Dalacoura yer almıştır.

Resmi olarak şu anda İsmail Şen tarafından idare edilen merkezin görünür yüzü ise 15 Temmuz darbe girişimi öncesinde Londra'ya kaçan Kerim Balcı'dır ve merkezin resmi internet sitesinde verilen şu bilgiler FETÖ ile olan yakın ilişkisini ispatlamaktadır:

44. İlgili haber için bkz. "Akademik Karalama", *Yeni Şafak*, 11 Nisan 2014.

45. Tayfun Salcı, "FETÖ'nün İngiltere Yapılanması", Anadolu Ajansı, 4 Ağustos 2016.

46. "Events", Turkey Institute, https://www.turkeyinstitute.org.uk/events, (Erişim tarihi: 25 Ekim 2017).

> Türkiye Enstitüsü'nün finansmanı bireysel bağışlara dayanmaktadır. Bağışçılar arasında bir kısmı Hizmet Hareketi'ne gönül vermiş ve Londra'da faaliyet gösteren Türk iş adamları da bulunmaktadır.[47]

Merkezin şu anda yaptığı gözle görülür tek aktivite sık aralıklarla Türkiye, AK Parti hükümeti ve Cumhurbaşkanı Erdoğan aleyhinde kısa blog yazıları yayımlamak ve canlı videolar çekmektir.[48]

Son olarak firari Kerim Balcı'nın burada kontrolü ele almasından önce daha çok akademik program ve çalışmalara ağırlık veren Türkiye Enstitüsü, Balcı ile birlikte daha provokatif bir tutum benimsemeye başlamıştır. Kerim Balcı, FETÖ'nün Birleşik Krallık yapılanmasında önemli bir aktördür ve 15 Temmuz gecesi örgütün medya organında katıldığı bir programda yaptığı açıklamalarla Türk halkının zihninde önemli bir yer tutmaktadır. Balcı canlı yayında Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın darbe girişimine karşı halkın sokaklara çıkmasını istediği bilgisi geldiğinde aşağıdaki cümleleri sarf ederek Türk halkında kabuk bağlaması zor bir yaraya ve geçmesi mümkün olmayacak büyük bir infiale yol açmıştır:

> Eğer bu açıklama doğruysa Cumhurbaşkanı sorumsuz davranmaktadır… Eli silahlı insanların karşısına sivil insanları çıkarmak vahim bir hatadır… Bu gece direnişin zamanı değildir… Bizim insanımız bırakın bombaya, tüfek kurşununa karşı nasıl savunmaya geçeceğini, siper almayı bilmez, yerde yatmayı bilmez. Biz zaten askerliği bedelli olarak yapmış bir toplumun evlatlarıyız… Ben buradan halkımıza çağrıda bulunuyorum. Cumhurbaşkanı kendi kaderini tehlikeye atmamak için toplumun kaderini tehlikeye atmak gibi bir hata içindedir. Bu şartlarda Cumhurbaşkanının söylediklerinin herhangi bir bağlayıcılığı yoktur. Zaten akli melekelerini koruyacak bir durumda olduğunu da zannetmiyorum.[49]

Bu cümlelerin daha darbe girişiminin ilk dakikalarında yıllarca FETÖ'ye çalıştığı herkesçe bilinen bir kişi tarafından örgütün kanalında dile getirilmesi darbe girişiminin arkasında kimin olduğu sorusunun da en net cevabıdır. Söz konusu cümleleri sarf eden Kerim Balcı gibi radikal FETÖ militanlarının İngiltere sokaklarında özgürce dolaşmaları ve Türkiye karşıtı faaliyetlerini sürdürmeleri başta Türkiye kamuoyu olmak üzere İngiltere'de yaşayan Türk vatandaşlarının da büyük tepkisine yol açmaktadır. Örneğin FETÖ vakıflarının Avam Kamarasında düzenlediği bir panelin çıkışında Türk vatandaşları Balcı'ya "Darbe gecesi Erdoğan vatandaşı sokağa çağırınca siz televizyonda şok geçiren değil misiniz?", "İşte böyle

47. "About", Turkey Institute, https://www.turkeyinstitute.org.uk/about, (Erişim tarihi: 28 Eylül 2017).

48. Firari akademisyen Mahmut Akpınar tarafından yazılan bir örnek için bkz. Mahmut Akpınar, "Erdoğan Radicalises Tariqas and Religious Communities", Turkey Institute, 5 Haziran 2017, https://www.turkeyinstitute.org.uk/commentary/erdogan-radicalises-tariqas-religious-communities, (Erişim tarihi: 29 Eylül 2017).

49. Röportaj için bkz. "Darbe Gecesi Fetöcü Yazar Kerim Balcı'nın Koma Durumunun Devamı…", YouTube, 5 Ağustos 2016, https://www.youtube.com/watch?v=0kmFeBrwke8, (Erişim tarihi: 3 Kasım 2017).

ömür boyunca yurt dışında yaşamaya mahkum kalacaksınız", "Yazık size, gerçekten yazık" şeklinde tepkiler göstermişlerdir.[50]

Bununla birlikte Pakistan güvenlik birimleri tarafından FETÖ bağlantıları nedeniyle tutuklanan Kaçmaz ailesiyle ilgili 17 Ekim 2017'de Kerim Balcı önderliğinde Pakistan'ın Londra Büyükelçiliği önünde bir protesto düzenlenmiştir. Yüzleri maskeli yaklaşık yirmi kişinin katıldığı protestoda "Pakistan, diktatör ile iş birliğini sonlandır", "Pakistan, sana yazıklar olsun" ve "Kaçmaz ailesine özgürlük" ifadelerini içeren pankartlar açılmış ve sloganlar atılmıştır. Grup, protestodan sonra Pakistan devletini bu tutuklamalar nedeniyle kınadığını belirten Türkiye Enstitüsü logolu antetli bir kağıdı Pakistan'ın Londra Büyükelçiliği önüne bırakmıştır (Ek 13). Protestonun da gösterdiği gibi bu ülkede bulunan FETÖ'cüler hala aktif olmaya ve ülke gündemini etkilemeye çalışmaktadır.

Hizmet Çalışmaları Merkezi

FETÖ'nün Birleşik Krallık'ta kurduğu bir diğer lobi örgütü Hizmet Çalışmaları Merkezi'dir (Center for Hizmet Studies). 2014'te kurulan fakat gerçek anlamda 2015'te faaliyetlerine başlayan merkezin öncelikli amacı –adından da rahatlıkla anlaşılacağı gibi– FETÖ lideri Gülen'in çalışmalarının Birleşik Krallık kamuoyunda paylaşılması ve örgüt lehinde propaganda yapılmasıdır. Kuruluşundan beri örgüte bağlı akademisyenlerden İsmail Mesut Sezgin tarafından yürütülen merkez[51] özellikle 15 Temmuz darbe girişiminin ardından Türkiye'de alınan önlemlerle ilgili dezenformasyon faaliyetleri ile dikkat çekmektedir.[52]

Alenen örgüt adına faaliyet yürüten merkezin çalışmaları arasında Diyalog Toplumu Vakfı Direktörü Özcan Keleş ile Hizmet Çalışmaları Merkezi Direktörü İsmail Mesut Sezgin tarafından yazılan ve 2015'te merkez tarafından yayımlanan "A Hizmet Approach to Rooting out Violent Extremism" (Şiddet İçerikli Radikalliğe Karşı Hizmet Hareketi'nin Çözümü) isimli 48 sayfalık rapor önemli bir yer tutmaktadır. Zira bahsi geçen bu rapor Ocak 2016'da Lordlar Kamarasında Lord Bob Maclennan'ın ev sahipliğinde bir panelle tanıtılmış ve önem verilen kurumlara ücretsiz olarak gönderilmiştir.

Programda konuşan Lord Maclennan, "Şu anda var olan tehditler çok ciddi seviyede. Hizmet Hareketi bu konuya yönelik harika bir iş çıkarıyor" açıklama-

50. "FETÖ Tetikçisi Kerim Balcı'ya Vatandaşlar Tepki Gösterdi", *Sabah*, 2 Kasım 2017.

51. Merkez Direktörü İsmail Mesut Sezgin'in doktora tez konusunun başlığı "Fethullah Gülen'in Yazılarındaki Ahlaki Sorumluluk Kuramı" (Theory of Moral Responsibility in the Writings of Fethullah Gülen) dikkate alındığında FETÖ ile ilişkisi berraklaşmaktadır.

52. Salcı, "FETÖ'nün İngiltere Yapılanması".

sını yaparak rapora ve merkeze açıkça destek vermiştir.[53] Maclennan'dan sonra söz alan rapor yazarlarından İsmail Mesut Sezgin "Gülen, Müslümanları şiddeti reddetmeye ve İslamı bütüncül olarak görmeye çağırıyor", raporun diğer yazarı Özcan Keleş ise "Gülen'in düşüncesi ve Hizmet'in pratiğinin yer ettiği kişi ve toplumlarda terör düşünceli yaklaşımların tutunması mümkün değil" açıklamalarını yapmışlardır. İlginç şekilde panelden tam altı ay sonra Türkiye'de kanlı bir darbe girişiminde bulunan FETÖ'nün pratiği ile örgütün Birleşik Krallık'taki akademik militanlarının söylemi arasında devasa bir uçurum bulunmaktadır. Ayrıca FETÖ bu tür "akademik" çalışmaları ile siyasetçilerin desteğini kazandığı gibi kendisini "İslamcı radikal örgütler" ile mücadelede kilit aktör olarak da pazarlama şansı yakalamaktadır.

Bu raporun yanı sıra şu ana kadar Erkan Toğuşlu tarafından yazılan ve 2017 başında yayımlanan "The Turbulence between AKP and Hizmet: The African Case" (AKP ve Hizmet Arasındaki Türbülans: Afrika Örneği) isimli başka bir çalışma daha bulunmaktadır. Bahsi geçen raporda FETÖ'nün Afrika'da yıllardır önemli çalışmalar yürüttüğü ve bunun Türkiye'de görevdeki hükümete büyük yararlar sağladığı ifade edilmiş, bu okulların hükümet adına çalışan Maarif Vakfı'na aktarılması eleştirilmiş ve uzun vadede "AKP yanlısı İslamcı derneklere tahsis edileceği" ve "görevdeki hükümetin daha önce Türk Hava Yolları ile bir Afrika ülkesine silah gönderdiği gibi bu okulları kendi siyasi hedefleri doğrultusunda bölgedeki etnik ve dini çatışmalar için kullanmasının mümkün olduğu" öne sürülmüştür.[54] Bununla ilintili olarak 9 Mart 2016'da Londra Üniversitesi Doğu ve Afrika Çalışmaları Bölümü'nde (SOAS) David H. Shinn tarafından 2015'te yazılan ve FETÖ'nün Afrika ülkelerindeki okulları ve diğer faaliyetlerini inceleyen *Hizmet in Africa: The Activities and Significance of the Gulen Movement* (Afrika'da Hizmet: Gülen Hareketi'nin Faaliyetleri ve Önemi) isimli kitabın tanıtılması adına bir program düzenlenmiştir.[55] Bu noktadan hareketle FETÖ'ye ait lobi kuruluşlarının örgüt okullarının kapatılmamasına yönelik olarak Londra'yı dahi etkilemeye çalıştığı görülmektedir.

53. "Hizmet Hareketinin Radikalizme Karşı Çözüm Önerilerini Bütün Dünya Duymalı", *Zaman Romanya*, 25-31 Ocak 2016.

54. Erkan Toguslu, *The Turbulence between AKP and Hizmet: The African Case*, (Center for Hizmet Studies Report, Londra: 2017), s. 18-23.

55. "Hizmet in Africa: The Activities and Significance of the Gulen Movement", SOAS, https://www.soas.ac.uk/cas/events/09mar2016-hizmet-in-africa-the-activities-and-significance-of-the-gulen-movement-.html, (Erişim tarihi: 30 Eylül 2017).

Londra Sosyal Çalışmalar Merkezi

FETÖ'ye bağlı Londra Sosyal Çalışmalar Merkezi (London Center for Social Studies, LCSS) örgüt ve liderine hiçbir atıfta bulunmadan kendisini salt bir düşünce kuruluşu ve araştırma merkezi olarak pazarlamaktadır. Ancak Birleşik Krallık hükümetinin "Companies House" isimli portalında LCSS'nin sayfasına girildiğinde merkeze katkı sağlayanlar arasında Özcan Keleş gibi önemli bir FETÖ militanı ile örgütle olan bağı nedeniyle görevden atılan Büyükelçi Tuncay Babali'nin bulunduğu görülmektedir.[56]

2004'te kurulan ve sosyal alanda düzenlediği panel, konferans ve yaz okulları ile tanınan LCSS'nin LinkedIn isimli sosyal paylaşım platformunda 14 bin civarında çevrimiçi takipçisinin olduğu bilgisi yer almıştır.[57] Merkezin halihazırda yürüttüğü projeler arasında en çarpıcı olanı Mart 2018-Nisan 2019 tarihleri arasını kapsayan "Britanya Entegrasyon Programı"dır (BIP).[58] Projenin temel amacı olarak yerinden edilmiş (yani sığınmacı, mülteci, zorunlu göçmen) ailelerin 11-15 yaşları arasındaki çocukları için tasarlanmış gayriresmi bir profesyonel müfredatla İngiliz değer, kültür ve tarih anlayışının geliştirilmesi ifade edilmiştir. FETÖ'nün takiye politikası kapsamında değerlendirilebilecek bu proje örgütün uzun vadede Londra hükümetine sevimli gözükme adına yaptığı bir faaliyet şeklinde görülebilir. Zira FETÖ yaşadığı topluma entegre olduğunu göstermek ve kendisinin bu toplumun unsurları için bir tehdit teşkil etmediğini ispatlamak için bu tür faaliyet ve projelere sık sık başvurmaktadır.[59]

Business Network (BizNet)

Yukarıda incelenen lobi örgütlerinin yanı sıra FETÖ'nün Birleşik Krallık'ta spesifik olarak iş dünyasına hitap eden BizNet isimli bir lobi örgütü daha bulunmaktadır. 2008'de kurulan BizNet'in temel gayesi doğrudan örgüte bağlı çalışan

56. "Contributors", LCSS, http://socialstudies.org.uk/contributors, (Erişim tarihi: 30 Eylül 2017).

57. "London Center for Social Studies", LinkedIn, https://www.linkedin.com/company/london-centre-for-social-studies-lcss, (Erişim tarihi: 30 Eylül 2017).

58. "British Integration Programme", The Big Give, https://secure.thebiggive.org.uk/projects/view/28254, (Erişim tarihi: 30 Eylül 2017).

59. Bu çalışma kapsamında görüşlerine başvurulan ve daha önce FETÖ'cü lobi örgütleri tarafından düzenlenen bazı panel ve konferanslara dinleyici olarak katılan bir doktora öğrencisi bu hususla ilgili şu ifadeleri kullanmıştır: "Burada (Londra'da) FETÖ adına çalışan özellikle lobi örgütleri etkinliklerinde Türk bayrağı ve Atatürk resmi gibi doğrudan Türkiye'yi yansıtan sembolleri kullanmaktan her zaman uzak durmuşlardır. Bunun nedeni ise yaşadıkları ülkeye tamamen entegre oldukları izlenimini vermekten ibarettir. Ayrıca örgüte ait kuruluşların yayınlarına baktığınızda terör örgütü PKK aleyhinde bir tane bile yayın bulamazsınız. Son olarak FETÖ burada çok güçlü lobisi bulunan İsrail'in tepkisini çekmemek için Filistin meselesi hakkında da hiçbir çalışma yürütmez."

işletmelerin yanı sıra örgüt üyelerinin sahip olduğu işletmelerin bir arada tutulmasını sağlamaktır. Bunun yanı sıra Birleşik Krallık'ta yatırım yapma niyetindeki FETÖ'cü iş adamlarına yatırım destek hizmeti de veren BizNet, FETÖ'cü iş adamlarının Türkiye'deki çatı kuruluşu TUSKON ile yakın temasta çalışarak örgütün lobi faaliyetlerine katkıda bulunmuştur.

Bu bağlamda BizNet'in şu ana kadar düzenlediği etkinlikler arasında 19 Nisan 2012'de Church House Conference Center'da 260 kişinin katılımı ile düzenlenen "Turkey-UK Business Forum", Londra'da 2 Eylül 2013'te organize edilen ve Liberal Demokrat Parti'nin Londra Milletvekili Baroness Sarah Ludford'un katıldığı bir yuvarlak masa toplantısı ve bu etkinlikten üç gün sonra Muhafazakar Partili Milletvekili Syed Kamall'in iştirak ettiği bir yuvarlak masa toplantısı yer almaktadır.[60]

Resmi internet sitesinde halihazırda 500 üyesi ve 15 bin online takipçisinin bulunduğunu belirten BizNet[61] aktif olarak çalıştığı süre zarfında *Business Network Magazine* isimli bir dergi de çıkarmış ve bu dergiyi 24 sayı yayımlamıştır.[62] Derginin 2010'un Ocak-Şubat dönemini kapsayan üçüncü sayısında FETÖ'nün Birleşik Krallık eski imamı olarak bilinen Adnan Azak ile röportaj da yapılmıştır. Ayrıca dergi ulusal ve yerel makamlara ücretsiz gönderilerek örgütün lobi faaliyetine dolaylı katkı sağlanmıştır. Nitekim Londra eski Belediye Başkanı ve mevcut Dışişleri Bakanı Boris Johnson ve Avrupa İşlerinden Sorumlu eski Bakan Chris Bryant dergi ve faaliyetlerinden övgü ile söz etmiştir.[63]

BizNet ve *Business Network Magazine* ile ilgili belirtilmesi gereken bir diğer önemli husus ise gerek BizNet'in gerekse derginin resmi internet sitesinde doğrudan örgüt lideri Fetullah Gülen'e atıfta bulunulmasıdır.

SOSYAL VE KÜLTÜREL AĞ

Örgütün Birleşik Krallık'taki sosyal ve kültürel ağı Anadolu Müslümanları Vakfı, Yardım Zamanı Derneği ve Mevlana Camii ve Rumi Kültür Merkezi ile hemen her şehirde hala faal olan evlerden oluşmaktadır. Örgütün ayrıca İskoçya'nın Glasgow kentinde 2004'te kurulan "Nurture Eğitim ve Çokkültürlülük Derneği" (The Nurture Educational and Multicultural Society) isimli çok faal ol(a)mayan bir kültür

60. "1 to 11 Round Table Discussion with Dr. Syed Kamall...", Business Network, 1 Ekim 2013.

61. "Welcome to Business Network", Business Network, http://www.biznet-uk.org, (Erişim tarihi: 30 Eylül 2017).

62. Derginin sayılarına ulaşmak için bkz. "Magazines", Business Network, http://www.bnmagazine.co.uk/magazines, (Erişim tarihi: 30 Eylül 2017).

63. "Our Work", *Business Magazine*, http://www.bnmagazine.co.uk/what-we-do, (Erişim tarihi: 30 Eylül 2017).

derneği de bulunmaktadır.[64] Bunların yanı sıra sadece kadınlara hitap eden Koza Kadınlar Derneği (Koza Women's Association) 2004'te kurulmuş ancak 2010'da kurumun adı Koza Eğitim Derneği (Koza Educational Association) olarak değiştirilmiştir. Buralarda gerçekleştirdiği faaliyetlerle kendi üyeleri arasındaki sosyal ilişkileri canlı tutan örgüt aynı zamanda yerel eşrafla temas kurarak kendi adına halkla ilişkiler çalışması yapmıştır.

Yukarıda bahsi geçen üç kuruluşun adres olarak Londra'daki Fore Street 337 numarayı göstermesi ise örgütün maddi açıdan şu anda içinde bulunduğu çıkmaza dair önemli ipuçları vermektedir. Daha önce kütüphane (E.U.D.C. Lending Library 1931) ve Hindu tapınağı olarak kullanıldıktan sonra[65] örgüte ait Mevlana Camii ve Rumi Kültür Merkezi tarafından satın alınan bina resmi olarak şu anda Yardım Zamanı Derneği'ne aittir. Giriş katı cami, kütüphane ve yemekhane, orta katı idari ofisler ve en üst katı misafirhane şeklinde hizmet veren bu bina FETÖ'nün 15 Temmuz sonrasında maddi açıdan iyice zora girmesi nedeniyle kendisine bağlı birden fazla kuruluş tarafından kullanılmaktadır. Bu noktadan hareketle daha önce farklı adreslerde faaliyet yürüten bu kuruluşların şu anda aynı adresi göstermeleri örgütün maddi açıdan ne denli zorda kaldığını işaret etmektedir.

ŞEKİL 2. FETÖ'NÜN BİRLEŞİK KRALLIK'TAKİ SOSYAL VE KÜLTÜREL AĞI

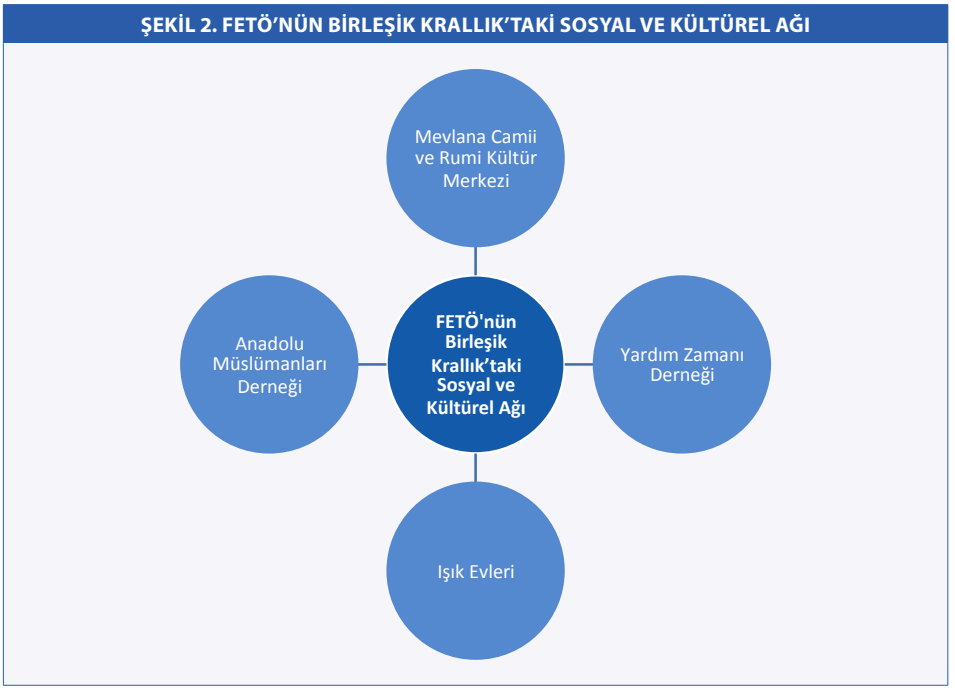

64. "Ramadan Dinner Event", The Nurture Educational and Multicultural Society, http://thenurture.org.uk, (Erişim tarihi: 30 Eylül 2017).

65. "Londra'da Mevlana Merkezi", Risale Haber, 9 Mayıs 2009.

Örgütün sosyal ve kültürel ağı ile ilgili olarak belirtilmesi gereken bir başka husus ise 2016 sonlarına doğru kurulan "Sohbet Toplumu"dur (Sohbet Society). Britanya'da yaşayan Müslümanların dini konulardaki gelişimlerine katkı sağlama ve İslam'ı merak edenler için temel dini bilgileri öğretme amacıyla kurulduğu ifade edilen bu topluluk, FETÖ'nün ülke genelindeki faaliyetlerinin yavaşlamaya başlaması ve 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında kendisine ülke kamuoyunun şeffaf olmadığına dair yönelttiği suçlamalara karşı koymak amacıyla uygulamaya koyduğu yeni bir girişimdir.

Sosyal medya hesapları ve internet sitesinden yapılan paylaşımlar incelendiğinde topluluğun faaliyetleri arasında okuma kampları, küçük gezi programları ve maklube ağırlıklı yemek programları düzenlemek, dini rehberlik hizmetleri sunmak ve topluluğun çalışmalarının devam edebilmesi için "himmet" adı altında para toplamak yer almaktadır.[66] Bahsi geçen topluluğun internet sitesinde şu ana kadar düzenlenen sohbetlere dair bir videonun yanı sıra bu sohbetlere katılmak isteyenler için "en yakın sohbet halkasını bul" (find your nearest sohbet) butonu bile bulunmaktadır. Ancak ilginçtir ki ilgili buton tıklandığında tek sohbet halkasının Londra'da, örgüte bağlı Mevlana Camii olduğu görülmektedir. Sitede yer alan sohbeti veren kişinin Hizmet Çalışmaları Direktörü İsmail Mesut Sezgin olması ise dikkate değer bir başka hususdur. Sezgin'in FETÖ'ye ait kuruluşların ülkedeki ortak platformu "Voices in Britain" sayfasında üyeler arasında gösterilmemesine rağmen Sohbet Toplumu'nun web sitesinde bu platformun üyeleri arasında adına yer verilmesi örgüt üzerindeki çelişkileri daha da artırmaktadır.

Anadolu Müslümanları Vakfı

Londra'da faaliyet gösteren Anadolu Müslümanları Vakfı (Anatolian Muslims Society) resmi olarak 24 Aralık 2004'te kurulmuş ve 17 Kasım 2006'da vakıf statüsüne geçmiştir.[67] Örgüt için oldukça önemli bir konuma sahip derneğin yöneticileri arasında Türk makamlarınca hakkında yakalama kararı çıkartılan[68] Ömer Keleş gibi önemli isimler bulunmaktadır.

66. "What We Do", Sohbet Society, http://www.sohbetsociety.org/what-we-do-2, (Erişim tarihi: 26 Eylül 2017).

67. "Anatolian Muslims Society", Open Charities, http://opencharities.org/charities/1116869, (Erişim tarihi: 26 Eylül 2017).

68. "Gülen'in Sağ Kolu Paraları Alıp Kaçmış", *Akşam*, 23 Ekim 2016.

Şu anda Britanya vatandaşı olan Sadık Çınar ve İlknur Kahraman tarafından yönetilen derneğin[69] temel görevi ise FETÖ'ye bağlı faaliyet gösteren Mevlana Camii ve Rumi Kültür Merkezi, Yardım Zamanı Derneği ve diğer dernekler arasındaki koordinasyonun sağlanmasıdır. Yani vakıf, örgütün Birleşik Krallık'taki sosyal ve kültürel faaliyetleri adına çalışan kurumların bir nevi çatı kuruluşudur ve faaliyetlerini bunlar üzerinden yürütmektedir.

Mevlana Camii ve Rumi Kültür Merkezi

Kuzey Londra'da Türklerin yoğun olarak yaşadığı Edmonton Green semtinde 2006'da kurulan ve 2009'da kapsamlı faaliyetlerine başlayan Mevlana Camii ve Rumi Kültür Merkezi FETÖ'nün Birleşik Krallık'taki en önemli sosyal ve kültürel ağlarının başında gelmektedir. Anadolu Müslümanları Vakfı tarafından hayata geçirilen cami ve kültür merkezinin internet sayfasında kuruluş sürecinde "Fetullah Gülen'in öğretilerinden yararlanıldığı" alenen ifade edilmiştir.[70]

Bahsi geçen bu cami ve kültür merkezi hem temel dini pratiklerin yerine getirildiği bir ibadethane vasfında hem de hafta sonu okulu ve velilere yönelik eğitim programları gibi aktiviteler yürütmesi nedeniyle bir sosyalleşme merkezidir.[71] Düzenli aralıklarla Türk kültürüne ait yemek ve kıyafetlerin sergilendiği binada haftalık sohbetler düzenlenmekte ve buralarda örgüt lideri Gülen'in İngilizceye çevrilen kitapları tartışılmaktadır. Nitekim cami ve kültür merkezinin ortaklaşa kullandığı kütüphanede örgüt lideri Gülen'in farklı dillere çevrilen kitapları yer almakta ve talep eden herkese ücretsiz olarak dağıtılmaktadır. Cami ve kültür merkezi bu sayede örgütün yeni eleman kazanma politikasına da katkı sunmaktadır.

Cami ve kültür merkezinin aktif olarak kullanılmaya başlandığı 2009'da düzenlenen resmi açılış törenine İşçi Partisi Enfield milletvekilleri Andy Love ve Joan Ryan, Enfield Belediye Başkanı Eleftherios Savva, Westminster Belediye Meclis üyesi Harvey Marshall, Liberal Demokrat Parti Haringey Belediye Meclis üyesi Feyaz Mughal, Kuzey Londra Enfield Bölgesi Emniyet Müdürü Adrian Hanstock, İslami Araştırmalar Vakfı Araştırma ve Eğitim Birimi Başkanı Mary

69. Derneğin şu ana kadarki direktörleri ve vatandaşlıklarının bulunduğu ülkeler şu şekildedir: Ömer Faruk Akyol (Türkiye), Ömer Keleş (Birleşik Krallık), Ramazan Kepil (Türkiye), Ali Demir (Türkiye), Hidayet Erbil (Birleşik Krallık), Ercan İçli (Birleşik Krallık), Memik Sancı (Birleşik Krallık), İsmail Uzun (Belçika), İlknur Kahraman (Birleşik Krallık) ve Sadık Çınar (Birleşik Krallık). Detaylı bilgi için bkz. "Anatolian Muslims Society", BizDb, http://www.bizdb.co.uk/company/anatolian-muslims-society-05321218, (Erişim tarihi: 26 Eylül 2017).

70. "About Mevlana Rumi Mosque", Mevlana Rumi Mosque, http://www.rumimosque.uk/about-us, (Erişim tarihi: 26 Eylül 2017).

71. Bu konuda yapılan detaylı bir çalışma için bkz. Yakup Çoştu, "Londra'da Türklere Ait Dini Organizasyonlar", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 2, (2009), s. 97.

Betül Thoma, Lordlar Kamarası üyelerinden Lord Ted Graham ve Lord Hylton'ın yanı sıra çok sayıda akademisyen ve dini lider katılmıştır.[72]

Son olarak "SuperHaber" isimli online haber ajansında yayımlanan bir habere göre 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında Birleşik Krallık'a firar eden üç üst düzey rütbeli asker bu binada saklanmaktadır.[73] Bu çalışma kapsamında görüşlerine başvurulan bir araştırmacının aktardığı bilgilere göre diğer firarilerin ikamet adresleri arasında Galler Newport'taki cami ve ev karışımı bir bina ile İskoçya Glasgow'da kiliseden camiye çevrilen bir bina bulunmaktadır. Ankara Emniyet Müdürlüğü Mali Suçlarla Mücadele Şubesi ve MASAK tarafından yapılan araştırmada Glasgow'daki bu binayı FETÖ'nün Birleşik Krallık eski imamı Adnan Azak'ın yine örgüte ait Bank Asya'dan usul dışı yöntemle edindiği 438 bin avroluk kredi ile başında bulunduğu Axis Eğitim Vakfı adına satın aldığı ortaya çıkmıştır.[74]

Yardım Zamanı Derneği

Türkiye başta olmak üzere uzun bir süre dünyanın birçok bölgesinde faaliyet gösteren Kimse Yok Mu Derneği'nin Birleşik Krallık uzantısı Yardım Zamanı Derneği (Time to Help UK) FETÖ'nün bu ülkede kurduğu en kapsamlı sosyal yardım kuruluşudur. Nitekim *Zaman Britanya*'nın 22 Şubat 2014 tarihli sayısında derneğin faaliyetleri ile ilgili şu haber yapılmıştır:

> Kimse Yok Mu'nun Avrupa'daki partner kuruluşu Time to Help UK, İngiltere'deki faaliyetlerine başladı. Bu vesiyle Londra'da bir açılış programı düzenleyen dernek İngiltere'de gerçekleştirmeyi planladığı projeleri hakkında bilgi verdi...[75]

Derneğin resmi internet sitesinde Londra'da 2013'te "1160467" üyelik numarası ile kurulduğu yazılmış ve temel misyonu olarak daha müreffeh ve barışçıl bir dünya hedefi gösterilmiştir.[76] Sitede ayrıca derneğin "Fethullah Gülen destekçileri tarafından kurulduğu" açıkça belirtilmiştir.

Düzenli aralıklarla ücretli yemek programları düzenleyen ve topladığı paraları ihtiyacı olan kişi ya da kurumlara verdiğini iddia eden dernek ayrıca ülke genelinde faaliyet gösteren Apostolic Christian Church Sheepfold, British Red Cross ve The Kensington & Chelsea Foundation ile ortak çalışmalar yapmaktadır. FETÖ

72. "Londra'da Mevlana Merkezi".
73. "İşte FETÖ'nün Londra Üssü", SuperHaber, 22 Haziran 2017.
74. "FETÖ, Çekilen Krediyi Kılıfına Uydurmuş", Haber 7, 14 Ekim 2017.
75. "İngiltere'de Time to Help", *Zaman Britanya*, 22 Şubat 2014.
76. "About Us", Time to Help UK, http://www.timetohelp.org.uk/about, (Erişim tarihi: 25 Eylül 2017).

bu sayede ulusal medyada tanınırlığa sahip yardım kuruluşları ile iş birliğine giderek kendi görünürlüğünü de artırmaktadır.

Gerçekleştirdiği faaliyetleri zaman zaman resmi internet sitesi ve sosyal medya hesaplarından paylaşan dernek şu anda çalışmalarına Londra'da aktif şekilde devam etmektedir. Derneğin FETÖ ile ilişkisini kanıtlayan ve örgüt elemanlarına finansal açıdan yardım sağladığını ispatlayan en görünür faaliyet ise 12 Haziran 2017'de "Türkiye'deki Olağanüstü Hal (OHAL) Mağdurlarına Yardım" adıyla başlatılan maddi yardım kampanyası olmuştur. 19 Eylül 2017'ye kadar toplam 66 kişinin bağış yaptığı kampanyada yaklaşık 4 bin pound toplanmıştır.[77]

Şu anda başında Gülistan Arslan'ın bulunduğu Yardım Zamanı Derneği'nin 2017'de başlattığı diğer yardım faaliyetleri arasında Rohingya Müslümanları, Manchester saldırısı kurbanları ve Londra Grenfell Kulesi'nde çıkan yangın kurbanları için düzenlenen kampanyalar yer almaktadır. Buradaki en ilginç husus kampanyaların sürekli farklı adresler üzerinden başlatılmasıdır.

Işık Evleri

Bilindiği üzere FETÖ'nün mevcut mensupları ile arasındaki ilişkiyi derinleştirmek ve yeni eleman kazanmak için kullandığı en etkin araç "hizmet/ışık evleri" olmuştur. Bu çalışma kapsamında görüşlerine başvurulan ve daha önce bu evde kalan ancak 2013'te muhalif tavırları nedeniyle kovulan bir öğrencinin verdiği bilgilere göre örgütün halihazırda şu şehirlerde öğrenci evleri bulunmaktadır: Londra, Manchester, Bristol, Cardiff, Durham, Leicester, Leeds, Newcastle, Newport, Northampton, Edinburgh, Glasgow, Kent, Hull, Birmingham, Keele, Oxford, Brighton, Basingstoke, Reading ve Cambridge. Türkiye ve diğer ülkelerden Birleşik Krallık'a lisans, yüksek lisans ve doktora öğrenimi için giden öğrencilerin kaldığı bu evlerin sayısı 17-25 Aralık yargı operasyonları ve 15 Temmuz darbe girişimine kadarki süre zarfında düzenli şekilde azalmış ancak darbe girişimini izleyen süreçte Birleşik Krallık'a firar eden FETÖ'cülerle birlikte tekrar artış göstermiştir.

Örgütün şu anda içerisinde bulunduğu durum ve gelecek projeksiyonlarının ele alındığı bu evlerde kalan kişilerle hala düzenli sohbetler yapılmakta ve üyelere örgütün ilerleyen zamanlarda tekrar eski günlerine kavuşacağı anlatılmaktadır. Örgüt lideri Gülen'in vaazlarının tartışıldığı ev sohbetlerinde Birleşik Krallık genelinde yapılması planlanan faaliyetlerle ilgili görüşülmekte ve sohbet sonlarında

77. İlgili kampanya için bkz. "Help State of Emergency Victims in Turkey", Time to Help UK, http://www.timetohelp.org.uk/helpvictiminturkey, (Erişim tarihi: 25 Eylül 2017).

herkesten az da olsa bağış adı altında "himmet" yapması beklenmektedir. Faaliyet gösterdiği her ülkede en önemli gelir kaynaklarından birini teşkil eden bu bağış ya da himmetler nedeniyle son dönemde bu evlerde kalan öğrencilerin sayısı büyük oranda azalmış ve ayrılanların yerine Türkiye'den Birleşik Krallık'a kaçan FETÖ militanları yerleştirilmiştir. Bu bağlamda örgütün evleri bir nevi "hücre evi" hüviyetinde olup yakın zamanda firari FETÖ'cülerin yaşam alanı haline gelmiştir. Ayrıca bu çalışma kapsamında görüşlerine başvurulan aynı öğrencinin aktardığı bilgilere göre 15 Temmuz öncesinde bu evlerden ayrılanlar FETÖ'nün sosyal çevresinden tamamen dışlanmış, burslarında kesilme yaşamış, sosyal medyada aşağılanmış ve hatta açıkları bulunduğunda yerel makamlara şikayet edilmişlerdir.

15 Temmuz darbe girişimi öncesinde örgüte ilgi duyan fakat örgüt üyesi olmayan Müslümanlar ve diğer dinlere mensup kişiler de bu evlerde ağırlanmış ve kendilerine FETÖ lideri Gülen'in İngilizceye çevrilen kitaplarından hediye edilmiştir. Ancak 15 Temmuz sonrasında bu evlerde firari FETÖ'cülerin konaklamaya başlamasıyla birlikte bu kişilerin kimliklerinin ifşa olmaması için bu tür faaliyetlere büyük ölçüde son verilmiştir.[78]

BASIN VE MEDYA AĞI

FETÖ'nün Birleşik Krallık'ta yürüttüğü basın ve medya faaliyetleri temelde üç ana kategoriye ayrılmaktadır: *Zaman Britain* (*Zaman Britanya*), ulusal basın ile ilişkiler ve sosyal medya. Bunlardan ilki ve en önemlisi örgütün ülke genelindeki asli basın yayın organı olarak bir süre faaliyet gösteren ve diğer tüm basın yayın faaliyetlerine yön veren Londra merkezli *Zaman Britanya*'dır. Örgütün profesyonel anlamda Birleşik Krallık'ta başlattığı ilk medya faaliyeti olan *Zaman Britanya* 2010'da yayın hayatına başlamış ancak 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında kapanmıştır. Bundan sonraki süreçte Londra hükümetinin FETÖ'ye yönelik izlediği şüpheci tutum nedeniyle örgüt yeni bir gazete aç(a)mamıştır.

Zaman Britanya FETÖ için ulusal ve yerel basınla yakın ilişki kurarak örgütün lobi faaliyetlerine elle tutulur katkılar sunmuştur. Yine *Zaman Britanya* sayesinde örgüte çalışan gazeteciler uluslararası kuruluşların düzenlediği programlara rahatlıkla akredite olmuşlardır. Gazetenin kapanmasıyla birlikte örgüt mensupları aşağıda incelendiği gibi YouTube ve Twitter gibi online platformları daha aktif şekilde kullanmaya başlamıştır.

78. Bu sohbetler ile ilgili olarak hazırlanan bir çalışma için bkz. Muhammed Ahmed, "Change Through Sohbet: Agency and Selfhood in the Gülen Movement", *UCL Anthropology Working Papers Series*, Sayı: 16, (2014).

ŞEKİL 3. FETÖ'NÜN BİRLEŞİK KRALLIK'TAKİ MEDYA VE BASIN ARAÇLARI

Zaman Britanya

LinkedIn isimli platformda paylaşılan bilgilere göre *Zaman Britanya* 2010'da Cosmos Media Ltd. adı altında yayın hayatına başlamış ve uzun vadede 20 sayfası Türkçe, 20 sayfası İngilizce olmak üzere süreli bir yayın politikası hedeflemiştir. Gazetenin çalışan sayısı için 11-50 arası gibi oldukça geniş bir aralık gösterilmişse de 17-25 Aralık yargı müdahalesi sonrasında bu sayı maddi sorunlar nedeniyle yavaş yavaş azaltılmış ve nihayetinde 15 Temmuz darbe girişimini takiben kısa bir süre daha yayına devam ettikten sonra 7 Şubat 2017'de yayın faaliyetlerine tamamen son verilmiştir.[79] Nitekim gazetenin resmi internet adresinde en son paylaşım 27 Temmuz 2016'da bir haber alıntısı ile yapılmıştır.

FETÖ'nün Londra özelinde Birleşik Krallık'taki basın ve medya ağının merkez üssü olan *Zaman Britanya* ülke genelinde örgüt mensuplarının motivasyonlarının sağlanması, yeni eleman toplama noktasında propagandanın yapılması, mesafeli kesimlerin ikna edilmesi ve sempatilerinin kazanılması amaçlarını taşımıştır. Ancak örgüt tüm faaliyetlerine rağmen Britanya toplumunun seküler yapısı nedeniyle topluma çok fazla hitap edememiş ve yerelde yeni eleman edinme noktasında umduğunu bulamamıştır. *Zaman Britanya*'nın bu başarısızlığında ülke basınında faaliyet gösteren BBC, *Guardian*, *Independent* ve *Times* gibi organların toplum üzerinde sahip olduğu etki de önemli bir rol oynamıştır. Son olarak yayın hayatı süresi içerisinde resmi internet sitesi olarak "www.zamanonline.co.uk" adresini kullanan gazetenin Twitter hesabı olan "Zaman Britanya"nın takipçileri incelendiğinde yarıdan fazlasının sahte ve kullanılmayan hesap olduğu görülmektedir.

Gazetenin yayın politikası ile ilgili olarak ise iki dönemden bahsedilebilir: Buna göre Gezi Parkı Şiddet Eylemleri'ne kadarki 2010-2013 yılları arasını kapsayan dönemde ağırlıklı olarak Türkiye ve AK Parti hükümetleri lehinde bir yayın politikası izleyen *Zaman Britanya* olayların başladığı Mayıs 2013 itibarıyla önce

79. "FETÖ Avrupa'da Gizleniyor! Zaman Silindi, Kanttekening Oldu...", *Milliyet*, 11 Mayıs 2017.

iktidarı eleştiren haberlere yer vermiş, 17-25 Aralık yargı darbesi sonrasında ise yüz seksen derecelik bir dönüş yaparak tüm yayın politikasını Türkiye, Erdoğan ve AK Parti hükümetini Britanya kamuoyu önünde küçük düşürmeye adamış ve bu yönde haberler yapmıştır.

Mayıs 2014'te resmi ziyaretler kapsamında Londra'da bulunan dönemin Maliye Bakanı Mehmet Şimşek *Financial Times* binasında Başbakanlık Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı ile *FDI Magazine* adlı derginin "Investigation in Turkey" isimli panelinde bir konuşma yapmıştır. Panele davet edilmediği ve daha önce kayıt yaptırmadığı halde zorla binaya girmeye çalışan gazetenin temsilcisi Kadir Uysaloğlu sosyal medya hesabı üzerinden Bakan Şimşek'in kendisini binadan attırdığını iddia etmiştir. Haberin içeriği net olmamasına rağmen CHP Genel Başkan Yardımcısı Sezgin Tanrıkulu'nun da TBMM Başkanlığına altı sorudan oluşan bir soru önergesi vermesiyle[80] birlikte açıklama yapan dergi yönetimi "misafirlerin güvenliğini sağlamak için sadece kayıtlı katılımcıların panele katılabileceğini" ve Uysaloğlu'nun yaptığı paylaşımın gerçeği yansıtmadığını söyleyerek konuya netlik kazandırmıştır (Ek 12).[81] Bu şekilde Türkiye başta olmak üzere faaliyet gösterdiği her yerde ve zorda kaldığı her durumda iftira ve yalana başvuran örgütün gerçek yüzü Britanya kamuoyunda ilk kez bu denli alenen ortaya çıkmıştır.

Zaman Britanya ulusal ve yerel siyasetçiler ile idarecilere ücretsiz gönderilerek örgütün lobi faaliyetlerine de katkı sunmuştur. Uzun bir süre Britanya genelinde Türkiye ile ilgili yayın yapan basın yayın organı sayısının çok az olması nedeniyle *Zaman Britanya* bu alanda adeta tekel sahibi olmuştur. Ancak 2013 sonrasında gerek Anadolu Ajansı gerekse TRT gibi devlet kurumlarının Londra'da daha aktif hale gelmesiyle birlikte bu tekel kırılmış ve 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında FETÖ medyası büyük oranda tasfiye edilmiştir.

Bunun yanı sıra 17-25 Aralık yargı darbesi sonrasında Birleşik Krallık'ın başkenti Londra'da Erdoğan ve AK Parti aleyhinde yapılan protesto gösterilerinin bir kısmı da *Zaman Britanya* tarafından organize edilmiştir. Bunlar arasında en dikkat çekeni gazetenin temsilcisi Kadir Uysaloğlu tarafından 23 Aralık 2014'te Londra'da Başbakanlık binası önünde düzenlenen sessiz protesto olmuştur.[82] Oldukça az kişinin katıldığı bu protestonun Britanya ulusal ve yerel basın organlarındaki yansımaları da ufak çaplıdır.

80. "9 Temmuz 2014, 26672 Numaralı Soru Önergesi", TBMM, 9 Temmuz 2014, http://www2.tbmm.gov.tr/d24/7/7-48079s.pdf, (Erişim tarihi: 26 Eylül 2017).

81. "Zaman'dan Yine Yalan Haber", *Yeni Şafak*, 31 Mayıs 2014.

82. "Londra'da Sessiz Protesto", *Olay*, 23 Aralık 2014.

Son olarak *Zaman Britanya* örgüt lehine bir propaganda aracı şeklinde kullanıldığı gibi örgütün finansmanında da bir süre yer tutmuştur. Zira yıllık 52 sayı için peşin ödeme tutarı 130 pound[83] olarak belirlenen gazete hem aldığı reklam gelirleri hem de günlük satışlar üzerinden örgüte gelir sağlamıştır. Ancak 17-25 Aralık yargı darbesi sonrasında örgütün abone sayısı her geçen gün azalmış ve 2016'ya gelindiğinde neredeyse hiçbir abonesi kalmamıştır.

Ulusal Basın ile İlişkiler

Zaman Britanya ile ülke kamuoyunu kısmen etkilemeye yönelik yayın yapma şansı bulan FETÖ Birleşik Krallık siyasetine doğrudan tesir eden ve her gün milyonlarca kişi tarafından takip edilen medya kuruluşları ile irtibat kurmaya önem vermiştir. Bunlar arasında örgütün merkeze koyduğu medya kuruluşu ise şüphesiz Britanya Yayın Kuruluşu (British Broadcasting Corporation, BBC) olmuştur. İlgili medya kuruluşunun sadece Birleşik Krallık'ta değil dünya genelinde sahip olduğu geniş ağ ve her kesimden okuyucu kitlesinin bulunması nedeniyle FETÖ, BBC yetkilileri ile sıkı ilişkiler geliştirmeye çalışmış ve zamanla bunun meyvelerini toplamıştır. Nitekim ilk kez 1997'de Kanal D'ye konuşan örgüt lideri Fetullah Gülen tam on altı yıl sonra[84] yeniden kameraların karşısına geçmiş ancak bu sefer mesajlarını bir Türk televizyonu yerine BBC üzerinden vermiştir.

Örgüt liderinin yaşadığı ABD'nin Pensilvanya eyaletindeki Saylorsburg kasabasında Ocak 2014'te gerçekleşen görüşmede Gülen örgüt ve güncel gelişmelere dair merak edilen birçok başlık ile ilgili değerlendirmede bulunmuştur. Ceket üstünden tansiyon ölçtürdüğü röportajında Gülen 17-25 Aralık yargı müdahalesinin asıl hedefini gizleyerek Türkiye'deki temel gündemin yolsuzluk olduğu ve hükümetin bunu örtbas etmeye çalıştığı, kendisinin ise her zaman demokrasinin tarafında bulunduğunu söylemiştir. Ayrıca Türkiye'de hükümet aleyhine yürütülen operasyonlarla ilgili kendisinin hiçbir ilgisinin, İsrail ile bağının olmadığı ve Çözüm Süreci'ni ve Alevilerle diyaloğu desteklediği gibi hususlara vurgu yapmıştır.

Zaman Britanya temsilcisi Kadir Uysaloğlu ve Diyalog Toplumu Vakfı (Dialogue Society) Direktörü Özcan Keleş'in girişimleri ile organize edilen röportaj için BBC'nin seçilmesindeki temel faktör yukarıda bahsedildiği gibi kanalın dünya genelinde sahip olduğu geniş ağ ve her kesimden okuyucu kitlesinin bu-

83. "Subscribe Online Today!", *Zaman UK*, http://www.zamanonline.co.uk/subscribe.html, (Erişim tarihi: 25 Eylül 2017).

84. "Fetullah Gülen'den 16 yıl Sonra İlk Televizyon Röportajı", *Hürriyet*, 27 Ocak 2014.

lunmasıdır. İlgili yayın kuruluşunun FETÖ mensupları ile gerçekleştirdiği diğer röportajlar arasında FETÖ savcısı Zekeriya Öz'ün Ocak 2014'te BBC Türkçe'ye verdiği röportaj da yer almaktadır.

BBC'nin FETÖ'ye gösterdiği bu yakın ilgi 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında da devam etmiştir. Örneğin Diyalog Toplumu Direktörü Özcan Keleş 15 Temmuz darbe girişiminin hemen ardından 16 Temmuz 2016'da Uluslararası Af Örgütü'nden Gauri van Gulik ve hakkında yakalama kararı çıkartılan Bülent Mumay ile BBC'de canlı yayına katılmış ve darbenin arkasında FETÖ'nün parmağının olmadığını ispatlamaya çalışmıştır.[85] Keleş'ten sonra Hizmet Çalışmaları Merkezi Direktörü İsmail Mesut Sezgin de Ağustos 2017'de BBC'de Zeinab Badawi tarafından sunulan "Hard Talk" isimli bir canlı yayın programına katılmış ve Özcan Keleş gibi darbenin FETÖ tarafından düzenlenmediğini öne sürmüştür.[86] Bunların yanında BBC Türkçe tarafından Kenya'nın başkenti Nairobi'deki FETÖ'ye ait bir okulla ilgili hazırlanan ve Eylül 2016'da yayımlanan kısa bir belgesel de bulunmaktadır.[87]

BBC kadar Birleşik Krallık siyasetinde liberal kanadı temsil eden *Guardian* ve *Financial Times* gazeteleri de halihazırda FETÖ lehinde ve Erdoğan özelinde Türkiye aleyhinde yayımlar yapmaktadır. Haberlerinde örgüt lideri Gülen'i "Hizmet Hareketi lideri" ve "İslami din adamı" gibi olumlu çağrışımlara sahip unvanlarla tanıtan bu iki gazete bilindiği gibi 15 Temmuz darbe girişiminin hemen ardından kendisini ve örgütünü aklamak için uluslararası basının karşısına çıkan Fetullah Gülen tarafından Pensilvanya'ya davet edilen gazeteler arasında yer almıştır. Ayrıca örgüt lideri Gülen Batı kamuoyuna yaranma politikası kapsamında 8 Ekim 2014'te *Guardian* gazetesine "İslam alimi, vaiz ve barış destekçisi" unvanı ile bir ilan vermiş (Ek 5) ve DEAŞ saldırılarının kurbanları için taziyelerini iletmiştir.[88]

Bahsi geçen bu iki gazete ve BBC'nin aksine İngiliz basınında FETÖ'ye nispeten şüpheyle bakan ender yayın organlarından muhafazakar *Times* ise bu tutumu-

85. Programı izlemek için bkz. "Victoria Derbyshire on Post-Coup Turkey and Implications for UK Communities", YouTube, 26 Temmuz 2016, https://www.youtube.com/watch?v=PfOgHmDjYF4, (Erişim tarihi: 29 Eylül 2017). Özcan Keleş 9 Eylül 2016'da 15 Temmuz darbe girişiminin arkasında FETÖ'nün olmadığına dair uzun bir yazı da yazmıştır. İlgili yazıyı okumak için bkz. Özcan Keleş, "Questions We Dare not Ask: Gülen and the Coup", https://www.hizmetstudies.org/commentary/questions-we-dare-not-ask-gulen-and-the-coup, (Erişim tarihi: 26 Eylül 2017).

86. Röportaj için bkz. "BBC HARDtalk Ismail Sezgin Director, Centre for Hizmet Studies", YouTube, 14 Ağustos 2016, https://www.youtube.com/watch?v=Iga89dtI6pU, (Erişim tarihi: 26 Eylül 2017).

87. Belgesel için bkz. "BBC Dünya Servisi, Gülen Okullarının İzini Sürdü: Nairobi'deki Bir Gülen Okulu", YouTube, 23 Eylül 2016, https://www.youtube.com/watch?v=WVZy0C8ue_g, (Erişim tarihi: 26 Eylül 2017).

88. Mustafa Köker, "Fethullah Gülen, IŞID'i Avrupa Gazetelerinde Kınadı", Eurovizyon, 9 Ekim 2014.

nu Ağustos 2016'da ortaya çıkardığı bir skandal ile açık etmiştir. Gazetenin İstanbul muhabiri Hannah Lucinda Smith imzası taşıyan haberde FETÖ'nün kurumsal yüzlerinden GYV'nin Birleşik Krallık'ta iktidardaki Muhafazakar Parti Milletvekili Sir Edward Garnier'e 115 bin 994 sterlin karşılığında bir rapor yazdırdığı yer almıştır.[89] Temmuz 2015'te son hali verilen "A Report on the Rule of Law and Respect for Human Rights in Turkey since December 2013" isimli toplam 95 sayfalık rapor dikkatle incelendiğinde alenen Türkiye karşıtlığı ve FETÖ destekçiliği yapıldığı görülmektedir.[90]

Bunun yanı sıra örgütün Birleşik Krallık medyasındaki görünürlüğü 2017 itibarıyla kısmen azalmıştır. Örneğin daha önce Fetullah Gülen ile ilgili neredeyse hemen her gün yeni bir haber yayımlayan birçok gazete 22 Mayıs 2017'de Manchester şehrinde DEAŞ tarafından düzenlenen saldırıda hayatını kaybeden 22 kişi ve yaralanan 59 kişi için New York merkezli Ortak Değerler İttifakı (Alliance for Shared Values) isimli FETÖ'cü lobi örgütü üzerinden yaptığı açıklamada Fetullah Gülen'in taziye mesajına[91] dair bir haber yapmamıştır.

Sosyal Medya Ayağı: YouTube ve Twitter

15 Temmuz darbe girişimi sonrasında *Zaman Britanya*'nın kapanmasıyla birlikte örgüt üyeleri sosyal medya platformlarını daha aktif kullanmaya başlamıştır. Bir başka ifadeyle gazetenin yayın hayatına son vermesi ile kurumsal olarak benimsediği misyonu örgütün militanları kişisel olarak ve/veya küçük gruplar halinde devam ettirmiştir. Bu kapsamda FETÖ'cüler özellikle her gün milyonlarca kişi tarafından kullanılan video paylaşım portalı YouTube ve dünya genelinde her gün milyonlarca kişi tarafından tıklanan sosyal paylaşım sitesi Twitter üzerinden içeriği birbirine benzeyen paylaşımlarda bulunmuşlardır.

Örneğin Hizmet Çalışmaları Direktörü İsmail Mesut Sezgin 9 Eylül 2013'te katıldığı popüler video paylaşım sitesi YouTube'da ilk videosunu 15 Temmuz darbe girişiminin hemen ardından 20 Temmuz 2017'de paylaşmıştır. Söz konusu videoda FETÖ ve mensuplarının hiçbir şekilde darbe girişiminin arkasında yer almadığını iddia etmiş ve bu iddiasını ispatlamaya yönelik içeriği zayıf argüman-

89. Hannah Lucinda Smith, "MP Paid by Group Linked with Turkey Coup", *The Times*, Ağustos 2016.

90. İlgili rapora ulaşmak için bkz. Lord Woolf, Jeffrey Jowell, Edward Garnier ve Sarah Palin, "A Report on the Rule of Law and Respect for Human Rights in Turkey since December 2013", One Brick Court, (Haziran 2015), http://www.onebrickcourt.com/files/REPORT_ON_THE_RULE_OF_LAW_FINAL_FINAL_240815_27622.pdf, (Erişim tarihi: 26 Eylül 2017).

91. "Fethullah Gülen's Statement of Condemnation on the Bombing in Manchester, UK", Alliance for Shared Values, http://afsv.org/wp-content/uploads/2017/05/Fethullah-Gülen's-Statement-of-Condemnation-on-the-Bombing-in-Manchester-UK.pdf, (Erişim tarihi: 26 Eylül 2017).

lar sunmuştur.[92] Örgüt lideri Gülen'in her zaman demokrasiden yana olduğunu ve her daim buna yönelik faaliyetler yürüttüğünü öne süren Sezgin'in diğer argümanları arasında "ordudaki yönetimi hala ellerinde tutan seküler ve Kemalist askerlerin dini bir yapılanma olan örgütün böyle bir teşebbüs yapmasına asla izin vermeyecekleri" tezi yer almıştır. İlginçtir ki bütün video boyunca darbe girişiminin FETÖ tarafından düzenlenmediğine dair içeriği zayıf bir yığın argüman ortaya atan Sezgin sayfasında paylaştığı diğer videolarda darbe girişiminin mimarı olarak Erdoğan'ı işaret etmesine rağmen bunun için elle tutulur bir kanıt sunamamıştır.

İsmail Mesut Sezgin bu tarihten sonra paylaştığı videoların çoğunda darbenin arkasında FETÖ'nün olmadığına dair paylaşımlarda bulunmuş, örgüt adına faaliyet yürüttükleri alenen bilinen Fatih Üniversitesi eski öğretim üyesi İhsan Yılmaz, FETÖ'nün İçişleri imamı olarak tanınan Mahmut Akpınar ve darbe gecesi katıldığı canlı televizyon programında Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın halkı sokaklara davet etmesini eleştiren Kerim Balcı gibi isimlerle yayınlar yapmıştır.

Örgütün sosyal medyada halihazırda aktif olarak kullandığı kurumsal adresler ise "Süzgeç" ve "Videon-V1O" isimli YouTube kanallarıdır. 19 Ağustos 2017'de YouTube'da açılan kanallarda Hizmet Çalışmaları Direktörü İsmail Mesut Sezgin ile haklarında yakalama kararı bulunan Kerim Balcı, Emine Eroğlu ve Erkam Tufan Aytav gibi FETÖ militanları program yapmaktadır. Sayfalarda paylaşılan videolar incelendiğinde bahsi geçen örgüt üyesi kişilerin hala algı operasyonları yapmaya ve Türkiye'de görev başındaki AK Parti hükümeti ile Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı şeytanlaştırmaya çalıştıkları rahatlıkla anlaşılmaktadır. Bunun da ötesinde Türkiye Enstitüsü'nün resmi Twitter hesabı üzerinden 3 Ekim 2017'de "UK Cannot Ignore Human Rights Breaches in Turkey" (Birleşik Krallık, Türkiye'deki İnsan Hakları İhlallerine Kayıtsız Kalamaz) başlığı altında bir dizi ilan paylaşılmış ancak bunlarda 15 Temmuz gecesinde hayatını kaybeden siviller ve güvenlik güçlerine dair hiçbir rakam yer almamıştır.

Birleşik Krallık'taki FETÖ militanlarının düzenli olarak kullandığı bir diğer sosyal paylaşım platformu ise Twitter'dır. Attıkları her tweette Türkiye ve Erdoğan aleyhtarlıklarını bir kez daha ispatlayan Kerim Balcı, Özcan Keleş, İsmail Mesut Sezgin, Mahmut Akpınar, Tarık Toros, Erkam Tufan Aytav ve Akın İpek gibi firari FETÖ'cülerin paylaşımlarının genel bir içerik analizi yapıldığında Türkiye karşıtlığının ön planda olduğu anlaşılmaktadır.

92. "Was Gulen behind the Coup Attempt in Turkey?", YouTube, 20 Temmuz 2016, https://www.youtube.com/watch?v=vIsErcnaDD0, (Erişim tarihi: 26 Eylül 2017).

Son olarak Londra'daki gerek FETÖ'ye ait lobi örgütlerinin kurumsal sayfalarında gerekse bu örgüt adına çalışan militanların kendi sayfalarında daha önce paylaştıkları birçok video 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında hızlıca silinmiştir. Twitter sayfalarında videoların linkleri hala yer almaktaysa da bu linklere tıklandığında videoların YouTube sayfalarından kaldırıldığı görülmektedir. Bu videoları sayfadan silen kişilerin daha önce bu videoları sayfaya ekledikleri akılda tutulduğunda videoların içeriği ile ilgili bir çekincenin olduğu ortaya çıkmaktadır.

FETÖ'nün Birleşik Krallık'taki medya ve basın ağı ile ilgili somut bir değerlendirme yapıldığında örgütün 2010-2016 arasında ağırlıklı olarak *Zaman Britanya* üzerinden faaliyet gösterdiği ancak 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında YouTube ve Twitter gibi sosyal paylaşım platformlarına yöneldiği görülmektedir. Bu noktada yukarıda bahsi geçen birçok FETÖ militanının Twitter hesaplarına Türkiye'den erişim hakkı sonlandırılsa da YouTube'da söz konusu hesapların hemen hepsi hala aktif olarak izlenebilmektedir. Bunların yanı sıra örgüt militanları faaliyete başladıkları ilk zamanlardan beri ulusal medyada ön plana çıkan BBC ve *Guardian* gibi basın ve medya kuruluşları ile yakın temasta olmuşlardır.

EĞİTİM AĞI

FETÖ bulunduğu her ülke gibi Birleşik Krallık'ta da eğitim kurumlarını önemli bir araç olarak kullanmıştır. Bunun arka planında ise temelde üç faktör vardır: Birincisi eğitim faaliyetleri örgütün ülke kamuoyundaki "sivil toplum kuruluşu" ve "eğitim sevdalısı" algılarını güçlendirmekte ve bu sayede örgütün yeni stratejilerine yer açılmaktadır. İkincisi her okulundan öğrenci başına ücret alan örgüt eğitim kurumu olmaları nedeniyle ulusal ve yerel kurumlardan ayni ve nakdi yardım da sağlayarak gelir kaynaklarını güçlendirmektedir.

Örgütün eğitim kurumlarına önem vermesinin üçüncü nedeni ise bu okullarda okuyan öğrencileri henüz çocukluk döneminde bünyesine katıp ilerleyen yıllarda kendi faaliyetleri için kullanabilmesidir. Bununla ilintili olarak FETÖ bu okullarda eğitim gören öğrencilerin velileri ile de yakın temas kurmakta ve örgütün görünürlüğünü artırmaktadır. Özellikle başarılı ve zeki gördüğü öğrencilere ücretsiz eğitim imkanı sunması ve bunun yanı sıra maddi burs, ücretsiz yurt ve yemek sağlaması örgüt okullarına olan talebi ilk dönemlerde yükseltmiştir. Ancak 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında örgüte ait okulların kamuoyunda ifşa olmasıyla birlikte bu okulların sayısı ve öğrencileri neredeyse yarı yarıya azalmıştır.

1994'te kurulan Axis Eğitim Vakfı örgütün İngiltere'deki hem ilk faaliyeti hem de ilk eğitim kuruluşudur.[93] Şu anda ülke genelinde FETÖ'ye bağlı faaliyet gösteren ilkokul, ortaokul, dil okulu ve etüt merkezleri arasındaki koordinasyonu sağlayan vakfın ilk başkanı Adnan Azak örgütün ülkeye sızmaya başladığı dönemden itibaren "ülke imamı" olarak görev yapmıştır. FETÖ ile bağının Türk medyasında ifşa olmasıyla birlikte Azak vakıf başkanlığı görevini Can Önal'a, ülke imamlığı görevini ise İsmail Nazlı'ya devretmiştir.

FETÖ'ye bağlı faaliyet gösteren eğitim kurumlarındaki yönetici ve öğretmenlere Gülen ve örgütüne yakınlıkları sorulduğunda kurum olarak tamamen bağımsız olduklarını ancak kurumda çalışan bazı kişilerin kişisel sempati duymalarının mümkün olduğu söylenmektedir. Buna rağmen örgüte bağlı faaliyet gösteren bu eğitim kurumlarının birçoğunda alenen Fetullah Gülen'in öğretilerinden etkilenildiği yazılmıştır. Bunlar arasında şu örnekler verilebilir:

- Axis Eğitim Vakfı resmi internet sitesi:

Axis Eğitim Vakfı tüm çocuklar için kapsamlı bir eğitim sunulmasına önem veren din alimi Fethullah Gülen'in öğretilerinden etkilenen aileler ve öğretmenler tarafından kurulmuştur.

- Lighthouse Eğitim Kurumu'nun tanıtım kısmı:

Lighthouse Eğitim Kurumu ilham kaynağını ve motivasyonunu Türk Müslüman ilim adamı Fethullah Gülen'den almaktadır. Gülen'in felsefesi, bireyleri yaşadıkları toplumda proaktif vatandaş olmaya ve diyalog ve barış içinde yaşamaya teşvik etmektedir.

- Mentor Wise resmi internet sitesi:

Mentor Wise Türk kökenli Müslüman din alimi Fethullah Gülen'in karşılıklı saygı, diğerine empati ile yaklaşma ve aktif vatandaşlığı teşvik eden sosyal sorumluluk alanındaki öğretilerinden esinlenerek kurulmuştur.

- Fellowship Educational Society resmi internet sitesi:

Fellowship Educational Society 2006 yılında Müslüman din adamı ve barış destekçisi Fethullah Gülen'in öğretilerinden etkilenen Türkçe konuşan iş adamları ve akademisyenler tarafından kurulmuştur.

- Amity Eğitim Vakfı resmi internet sitesi:

Amity Eğitim Vakfı din alimi Fethullah Gülen'in öğretilerinden etkilenen aileler ve öğretmenler tarafından kurulmuştur.

93. Fatih Tedik, "The Gülen Movement's Initiatives in Britain", Gulen Movement, http://www.gulenmovement.com/gulen-movements-initiatives-britain.html, (Erişim tarihi: 26 Eylül 2017).

1994'te bu ülkede eğitim ağını örmeye başlayan FETÖ aktif faaliyetlerine ise 1999'da hafta sonu okulları olarak tabir edilen etüt merkezleri ile başlamış ve bu sayıyı kısa sürede artırmıştır. İlerleyen günlerde vakıf bünyesinde kurulan Wisdom Primary and Secondary School ise Birleşik Krallık'ta İngiliz müfredatına uygun ilk Türk okulu olmuştur.[94] Bu bağlamda FETÖ'nün Birleşik Krallık'ta halihazırda elinde tuttuğu eğitim kurumları ve bunların özellikleri Tablo 2'de belirtilmiştir.

TABLO 2. FETÖ'YE AİT BİRLEŞİK KRALLIK'TAKİ EĞİTİM KURUMLARI*

Kurum Adı	Açıklama	İnternet Sitesi
Axis Tuition Center (Saturday, Supplementary and Weekend Schools)	Daha önce kırka yakın farklı noktada faaliyet göstermekte ve binden fazla öğrencisi bulunmakta iken şu anda sadece Birmingham, Chatnam, Croydon, Hendon, North Finchley, Ponders End, Walthamstow Saturday ve Welling ofisleri vardır. Etüt merkezi olarak faaliyet gösteren kurumun ders ücreti saatlik 8-22 pound arasında değişmektedir.	tuitioncentres.org
Lighthouse Educational Society	Merkezi güney Londra'da olmak üzere dört şubesi bulunmaktadır.	lhedu.org.uk
Amity Educational Foundation	Londra'nın doğusunda faaliyet göstermektedir.	amityeducation.org.uk
Koza Educational Society	Kurucuları arasında Akın İpek bulunmakta ve son dönemde örgütün eğitim faaliyetlerini bünyesinde toplamaktadır.	localgiving.org/charity/kozaedu
Wisdom Primary and Secondary School	2006'dan beri Londra'nın kuzeyinde Axis Eğitim Vakfı'na bağlı olarak faaliyet göstermekteyken yakın zamanda adını "North London Grammar School" olarak değiştirmiştir. Türkçe, İngilizce ve İspanyolca eğitim veren kurumun ücreti yıllık 6 bin pound şeklinde belirlenmiştir.	northlondongrammar.com
Oxford Vision	Resmi adı "Niagara Eğitim Şirketi" olan ve açılışı FETÖ'nün Birleşik Krallık sorumlusu Adnan Azak tarafından yapılan Londra merkezli yurt dışı eğitim ajansıdır.**	oxfordvision.com
Fellowship Educational Society	Ülke genelinde Kent, Brighton, Bristol, Basingstoke ve Reading şehirleri olmak üzere beş yerde şubesi bulunan etüt merkezidir. 2006-2011 yılları arasında Fellowship Dialogue Society adı ile faaliyet göstermiştir. 18 Haziran 2017'de Diyalog Toplumu Vakfı ile ortak bir iftar programı düzenlemiş ve bu programa Lord Peter Field da katılmıştır. Daha da ilginci bir eğitim kurumu olmasına rağmen Diyalog Toplumu Vakfı ile birlikte Ekim 2017'de Brexit süreci ile ilgili siyasi bir panel serisi başlatmıştır.	fellowshipeducation.org.uk
Spring Educational Society	Birmingham ve Leicester'da faaliyet göstermektedir.	springeducation.org.uk

94. "Londra'da İlk Türk Okulu Açıldı", Haber 7, 23 Eylül 2006.

Mentor Wise	Londra merkezli olarak eğitim danışmanlığı hizmeti sunmaktadır.	mentorwise.org.uk
Summit Education Society	2004'te kurulan fakat 2005'te resmi faaliyetlerine başlayan Hull merkezli bir eğitim destek şirketidir. 2005-2013 arasında Hull Anatolian Society, 2013-2016 arasında Anatolian Society ve 2016-2017 arasında Summit Education Society isimleri ile faaliyet göstermiştir.***	summiteducation.org.uk
Coral College for Girls	Pakistanlı Müslümanların yoğun olarak yaşadığı Bradford'da sadece kız öğrencilere yönelik olarak faaliyet göstermiş ancak yakın zamanda kapanmıştır.	Mevcut değil
Kingston Nursery	FETÖ mensuplarının Londra'dan sonra en yoğun olduğu Hull şehrinde anaokulu olarak faaliyet göstermektedir.****	kingstonnursery.org

* Bu tabloda yer alan işletmelerin isimleri Anadolu Ajansı tarafından hazırlanan "FETÖ'nün İngiltere Yapılanması" başlıklı bilgilendirici metinden ve örgütün Britanya'daki çatı kuruluşlarından "Voices in Britain" isimli platformun sitesinden alınmıştır. İşletmelerin faal olup olmadıkları ise Britanya hükümetinin "Companies House" isimli portalından kontrol edilmiştir.

** "Oxford Vision Eğitim Danışmanlığı Gelişiyor", Eurovizyon, 16 Mart 2013.

*** "Summit Education Society Ltd.", Companies House, https://beta.companieshouse.gov.uk/company/05494709, (Erişim tarihi: 26 Eylül 2017).

**** Bu anaokulunun resmi Twitter hesabına girildiğinde takip edilen hesaplar arasında şunlar yer almaktadır: Diyalog Toplumu, Yardım Zamanı Derneği, Hizmet Çalışmaları Merkezi, Özcan Keleş ve İsmail Mesut Sezgin.

Kuruluş aşamasında giderleri Türkiye'deki "esnaf abiler" ve "mütevelliye mensup iş adamları" tarafından karşılanan bu okullar zaman içerisinde kendi kendilerini finanse eder duruma gelmişler ve bundan sonra elde kalan paralar örgütün diğer faaliyetlerinde kullanılmıştır. Ancak FETÖ'ye bağlı faaliyet gösteren ilkokul ve ortaokul seviyesindeki eğitim kurumlarının sayısı günden güne azalış göstermektedir. Bunun temel sebebi 15 Temmuz darbe girişimini takip eden süreçte bu okulların birçoğunun yerel kamuoyunda ifşa olmasıdır. Ayrıca kapatılan bu okulların yerine FETÖ son dönemde Londra ve Manchester başta olmak üzere ülke genelinde daha fazla dil okulu ve etüt merkezi açmaya başlamıştır. Özellikle firari FETÖ'cü öğretmenlerden İngilizce bilenler buralarda kullanılarak bu kişilere hem iş imkanı hem de oturum izni sağlanmaktadır.

Bunların yanı sıra FETÖ'ye ait okullar örgütün siyasetçilerle yakınlaşmasını da sağlamıştır. Örneğin FETÖ'ye dair ilk eleştirel kitaplardan birini hazırlayan Necip Hablemitoğlu'nun aktardığı bilgilere göre FETÖ'nün dünya genelinde açtığı okulların İngilizce eğitim vermesi nedeniyle Lordlar Kamarası üyesi Lord Nazir Ahmet, Kraliçe adına Gülen ve ekibine Birleşik Krallık ve İngiliz kültürüne yaptıkları katkılardan ötürü üstün hizmet ödülü vermiştir.[95] Londra'da yapılan ödül töreninde Lord Ahmet FETÖ'nün okulları ile övünerek ödül töreninde şu açıklamayı

95. Necip Hablemitoğlu, *Köstebek*, (Pozitif Yayınları, İstanbul: 2017), s. 3.

yapmıştır: "50'den fazla ülkede 500'den fazla okulumuz var."[96] FETÖ'nün Birleşik Krallık'taki ana lobi örgütü Diyalog Toplumu Vakfı da 16 Mart 2000'de Lord Ahmet'in desteği ile Lordlar Kamarasında bir ödül töreni organize etmiş ve bu törende Lord Ahmet "Fethullah Gülen'in takipçileri tarafından açılan bu okulları dünya barışına yaptıkları katkılardan ötürü kutluyorum"[97] açıklamasını yapmıştır. Konuyla ilgili 1995'in Ekim'inde Birleşik Krallık'ın Kazakistan Büyükelçisi benzer bir iltifatta bulunmuştur:

> Bu okulları açmak suretiyle İngiliz kültürüne yaptığınız hizmetler ve İngiliz kültürünü yaymakta gösterdiğiniz katkılar için İngiliz milletinin minnettarlığını bildiriyor ve teşekkür ediyoruz.[98]

96. Ergün Diler, "Gülen'in Yol Arkadaşı", *Takvim*, 23 Mayıs 2014.

97. "House of Lords Dinner and Award Ceremony", Dialogue Society, http://www.dialoguesociety.org/community-engagement/100-house-of-lords-dinner-and-award-ceremony.html#.WcOw1bIjGM8, (Erişim tarihi: 26 Eylül 2017).

98. İlgili röportaj *Yeni Hayat* dergisinin Ekim 1995 sayısında yayımlanmıştır. Görüldüğü yer için bkz. Yusuf Taha, "Fethullah'ın Sözde Türk, Gerçekte CIA Okulları", Turkish News, http://www.turkishnews.com/tr/content/2008/07/11/fethullah-in-soz-de-turk-gercekte-cia-okullari, (Erişim tarihi: 26 Eylül 2017).

FETÖ'NÜN BİRLEŞİK KRALLIK'TAKİ GELİR KAYNAKLARI

FETÖ'nün Birleşik Krallık'taki gelir kaynakları arasında ön plana çıkan başlıklar işletmelerden elde edilen gelirler, örgüt üyelerinden toplanan bağışlar, düzenlenen kampanyalardan gelen paralar ile zekat, fitre ve kurban paralarıdır. Bunlar dışında örgütün sık aralıklarla düzenlediği kermesler, satılan kitaplar ve yerel kuruluşlardan sağladığı gelirler de bulunmaktadır.[99]

Sadece Londra'da ikamet eden örgüt mensuplarından firari Akın İpek ve akrabaları tarafından oluşturulan maden arama ve işletme şirketi Koza Ltd.'nin ve yatırım şirketi İpek Yatırım Ltd.'nin 60 milyon poundun üzerinde serveti bulunduğu[100] ve örgüte ait diğer gelir kaynakları dikkate alındığında FETÖ'nün Birleşik Krallık'ta 100 milyon pound civarında kullanabileceği bir kaynak vardır. FETÖ'nün İngiltere'deki önemli para kaynaklarından Akın İpek 24 Mart 2014'te Londra'da kurduğu Koza Ltd. isimli şirketine 30 Mart 2014 yerel seçimlerinden bir gün sonra 31 Mart'ta 60 milyon pound transfer edileceğine dair yönetim kurulu kararı almıştır. Fakat İngiltere mahkemesi Akın İpek'in yalnızca iki poundluk sermaye artırımı yaparak 60 milyon poundluk şirketin kontrolünü eline geçirmesini hileli olarak nitelendirmiş ve Koza Ltd. şirketine ihtiyati tedbir koymuştur. Bu-

99. Örgüte ait Yardım Zamanı Derneği'nin Twitter hesabından 10 Ocak 2016'da Grimsby Islamic Cultural Centre'ın kendilerine Mama Fauiza yetimhanesinin tamiratı için destek verildiği paylaşımı yapılmıştır. Bkz. Time to Help UK, Twitter, 10 Ocak 2016, https://twitter.com/TIMETOHELPUK/status/686158083748413440, (Erişim tarihi: 26 Eylül 2017).

100. "Mr. Hamdi Akin İpek", Company Check, https://companycheck.co.uk/director/918621302/MR-HAMDI-AKIN-IPEK/summary, (Erişim tarihi: 26 Eylül 2017).

nunla birlikte İngiliz mahkemesi şirketin kendisine ait olan veya emrinde bulunan hiçbir fonu herhangi bir işleme konu edemeyeceğine yönelik karar vermiştir. Mahkeme gerekçeli kararında kendi kendisine sözde devir işlemi yaparak İngiliz makamlarını da aldatmaya çalışan Akın İpek tarafından verilen delillerin yetersizliğine, yatırımın söz konusu edilemeyeceğine, sözleşmenin gerçekliğinin çok ciddi şüpheler barındırdığına ve işlemin hileli olduğuna hükmetmiştir.[101]

FETÖ bunların yanı sıra 17-25 Aralık yargı darbesine kadar geçen süre zarfında Türkiye'deki örgüte bağlı kuruluşlardan ciddi destek görmüş ve Londra merkezli *Zaman Britanya*'nın satışından gelir elde etmiştir. FETÖ'nün illegal bir yapılanma olması nedeniyle saptanamayan ancak bilinen fakat henüz ispatlanamamış diğer gelir kaynakları da bulunmaktadır.

İŞLETMELER

FETÖ'nün Birleşik Krallık'taki gelir mekanizmaları arasında bahsedilmesi gereken ilk ayak örgüt ve üyelerine ait olan işletmelerdir. FETÖ'nün okul, etüt merkezi, dil okulu ve yardım dernekleri başta olmak üzere üretim ve hizmet sektöründe birçok kuruluşu bulunmakta ancak bunların örgütle bağları resmi olmadığı için açıkça ifade edilememektedir. Bunların yanı sıra çalışma kapsamında 2017'nin Ağustos'unda Londra'da görüşme sağlanan bir gazetecinin aktardığı bilgilere göre Türkiye'den Birleşik Krallık'a firar eden ve maddi durumları orta seviyede yer alan FETÖ'cüler son dönemde emlak ve gayrimenkul ofisi, taksi işletmesi, lokanta ve küçük marketler açmaya başlamışlardır. Ayrıca örgüte bağlı faaliyet gösteren işletmelerin birçoğu BizNet, Professionals Network (Pronet) ve Bussiness Network Design Group altında koordinasyon halinde olmuş ve kendi sektörlerinde faaliyet gösteren örgüt dışı şirketlerle ilişki kurmuşlardır.

Ancak örgütün Birleşik Krallık'taki asıl gelir kapısını ilkokul, ortaokul, etüt merkezi ve dil okulu olarak faaliyet gösteren eğitim kurumları oluşturmaktadır. Senelik ücreti 5-8 bin pound arasında değişen ilkokul ve ortaokul düzeyindeki eğitim kurumlarından, saat ücreti 8-22 pound aralığındaki etüt merkezlerinden ve kur başına 500-750 pound fiyatlı dil okullarından elde edilen gelirler toplandığında örgütün elinde şu anda 4 milyon pound civarında kaynak bulunmaktadır. Bunlara ulusal ve yerel idarelerden gelen destek ve bağışlar da eklendiğinde söz konusu miktar 5 milyon pounda yaklaşmaktadır. Nitekim örgütün bu sektöre yatırım yapmasındaki en önemli neden de getirisinin iştah kabartıcı olmasından kaynaklanmaktadır.

101. "İngiltere'nin İpek Kararı: Yatırım Yok, Hile Var", *Sabah*, 22 Aralık 2017.

Son olarak 2010-2016 yılları arasında FETÖ lehine Britanya kamuoyunda bir propaganda aracı şeklinde kullanılan *Zaman Britanya* da 15 Temmuz sürecine kadar örgütün finansmanında kısmen bir yer tutmuştur. Yıllık 52 sayı için peşin ödeme tutarı 130 pound olarak belirlenen gazete hem aldığı reklam gelirleri hem de günlük satışlar üzerinden örgüte gelir sağlamıştır. Ancak 17-25 Aralık yargı darbesi sonrasında örgütün abone sayısı her geçen gün azalmış ve 2016'ya gelindiğinde ise neredeyse hiçbir abonesi kalmamıştır.

BAĞIŞLAR, ZEKAT, FİTRE, SADAKA VE KURBAN PARALARI

FETÖ'nün Türkiye ve diğer ülkelerde olduğu gibi Birleşik Krallık'taki en önemli gelir kalemlerinden biri örgüt üyelerinden "himmet" adı altında toplanan bağışlardır. Şu anda Londra'da yaşadığı bilinen Akın İpek gibi "zengin iş adamları"ndan ve evlerde yapılan sohbetlerin sonunda temin edilen bağışların yanı sıra örgüt evlerinde kalanlardan alınan fahiş kira, elektrik, su ve internet parası dışında her ay az da olsa ev abilerine/ablalarına verilen bağışlar bulunmaktadır. Özellikle YÖK, MEB, Jean Monnet ve Chevening ile üniversitelerin verdiği bursları alan öğrencilerden çok daha fazla bağış yapmaları beklenmektedir. Zorlama yöntemiyle toplanan bu paralar bağış olma özelliğinden ziyade haraç şeklinde nitelendirilebilir.

FETÖ'nün gelir kaynakları arasında örgüt elemanlarından her yıl toplanan ve örgüte ait kuruluşlara aktarılan zekat, fitre ve kurban paraları da yer almaktadır. Anadolu Müslümanları ve Yardım Zamanı gibi dernekler üzerinden elden veya internet üzerinden yapılan işlemlerle toplanan zekat, fitre ve kurban paralarının yanı sıra Mevlana Camii'nde Cuma namazı ve kandil programlarında alınan sadakaların toplamı düşünüldüğünde göz ardı edilemeyecek bir meblağ ortaya çıkmaktadır. Ancak bu çalışma kapsamında görüşlerine başvurulan bir gazetecinin verdiği bilgilere göre 15 Temmuz sonrasında örgüte duyulan güvenin taban yapmasıyla bu gelir kaynaklarında düşüş yaşanmıştır.

BİRLEŞİK KRALLIK'IN FETÖ POLİTİKASI

Bu bölümde Birleşik Krallık'ın FETÖ'ye yönelik politikası 15 Temmuz öncesi ve sonrası olmak üzere iki başlıkta ele alınmaktadır. Birleşik Krallık'ın örgütün gerek gelişme ve sessizlik dönemlerinde gerekse 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında örgüte yönelik nasıl bir politika izlediği, Türkiye'de yaşanan darbe girişimlerine ne şekilde tepki verdiği, Türkiye'nin uluslararası çabalarının nasıl karşılık bulduğu incelenmektedir. Bu çerçevede özellikle FETÖ'nün Türkiye'deki darbe girişimleri sonucunda Birleşik Krallık'ın örgüte yönelik tutumunda herhangi bir değişikliğin olup olmadığı sorusuna cevap aranmaktadır.

15 TEMMUZ ÖNCESİ

15 Temmuz 2016'dan önce Birleşik Krallık kamuoyunun FETÖ konusunda herhangi bir hassasiyeti bulunmadığı ve ülkenin çeşitli alanlarında yürütülen faaliyetleri konusunda bilgi sahibi olmadığı, bunun yanında bazı siyasi parti temsilcileri ve üst düzey bürokratların FETÖ'nün faaliyetlerini alenen desteklediği görülmektedir. FETÖ'nün çeşitli sektör ve alanlara yayılan eylemleri hiçbir şekilde sorgulanmaz, tartışma konusu haline getirilmezken kimi zaman devlet kademesi ve parlamentodan önemli isimlerin örgütün organizasyonlarına katılarak destek verdiğine de tanık olunmuştur. Bu durumun sebepleri elbette hareketin bir zamanlar Türkiye'de de legal bir görünümde olması ve başarılı bir şekilde STK rolüne bürünebilmesinden kaynaklanmaktadır.

15 Temmuz öncesi Birleşik Krallık'ın FETÖ ile ilişkilerinin tüm boyutlarıyla ortaya konulabilmesi için örgüt ile siyasetçilerin ilişkisine ayrı bir önem verilmesi

gerekmektedir. Zira FETÖ tüm ulus aşırı örgütlenmelerinde faaliyet gösterilen ülkelerdeki müesses nizamı oluşturan aktör ve siyasetçilerle birebir markaj yoluyla iyi ilişkilere sahip olma stratejisi izlemiştir. Söz konusu siyasetçiler ise siyasi parti temsilcilerinden parlamento üyelerine, belediye başkanlarından devletin çeşitli kurumlarında çalışan bürokratlara kadar geniş bir spektrumdan çok çeşitli insanlardan oluşmaktadır. Bunun yanında siyasetçilerin mensubu olduğu partiler de aynı çeşitliliğe sahiptir. İşçi Partisi, Muhafazakar Parti ve Liberal Parti gibi Birleşik Krallık siyasetinde önemli rol oynayan partilere mensup birçok politikacı FETÖ'nün organizasyonlarına katılarak örgüt hakkında olumlu ifadeler kullanmış ve faaliyetlerine alenen destek olmuşlardır.

FETÖ'nün ağ oluşturma imkanı (*networking opportunities created*) olarak tanımladığı söz konusu faaliyetlere özel önem atfedilmiştir. Bu sebeple Birleşik Krallık siyasetine yön veren önemli isimlerle bir araya gelme ve bağları güçlendirme stratejisi Diyalog Toplumu Vakfı üzerinden gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Her kesimden parti ve siyasetçiye ulaşmayı amaçlayan örgüt siyasi partilerin konferans ve sempozyumlarına da ayrı önem göstermiş ve Diyalog Toplumu Vakfı Direktörü Özcan Keleş liderliğinde 2009'da İşçi Partisi'nin Brighton,[102] Muhafazakar Parti'nin ise Manchester'daki[103] yıl sonu konferanslarına katılarak stant açmış ve daha çok siyasetçiye ulaşmayı hedeflemiştir.

Diyalog Toplumu'nun 2009'da gerçekleştirdiği onuncu yıl törenine ise gerek kabineden gerekse Parlamentodan 35 siyasetçi katılmıştır.[104] Etkinliğin açılış konuşmalarını İşçi Partisi'nin Müslüman Milletvekili ve Vakıflardan Sorumlu Devlet Bakanı Shahid Malik, İşçi Partili Savunma Bakanı Bill Rammel, Muhafazakar Partili Gölge Savunma Bakanı Julian Lewis ve Liberal Demokrat Partili Gölge İçişleri Bakanı Chris Huhne yapmıştır.[105] Açılış konuşmasını gerçekleştiren tüm siyasetçiler Diyalog Toplumu'nun eylemlerinin takdire şayan olduğu, yürütülen faaliyetlerin asırlardır sürdürülen İngiliz değerleriyle uyumlu niteliği ve barış getireceği gibi yorumlar üzerinden topluluğa desteklerini sunmuşlardır.

102. "Labour Annual Conference: Dialogue Society Stand", Dialogue Society, http://www.dialoguesociety.org/conference-colloquiums/256-labours-annual-conference-dialogue-society-stand.html#.Wex-zlu0O1t, (Erişim tarihi: 15 Ekim 2017).

103. "Conservative Annual Conference: Dialogue Society Stand", Dialogue Society, http://www.dialoguesociety.org/conference-colloquiums/257-conservative-annual-conference-dialogue-society-stand.html#.Wex_T1u-0O1t, (Erişim tarihi: 15 Ekim 2017).

104. "Birleşik Krallık'ta Diyalog Topluluğu'nun 10. Kuruluş Yıldönümüne Çok Sayıda Milletvekili ve Lord Katıldı", Haberler, 7 Aralık 2009.

105. "Dialogue Society's 10th Anniversary Dinner and Awards Ceremony".

Ayrıca FETÖ'nün Almanya gibi diğer Avrupa ülkelerinde izlediği ödül verme stratejisini Birleşik Krallık'ta da sürdürdüğünü görmekteyiz. Zira FETÖ farklı zaman ve etkinliklerde çeşitli siyasetçilere ödüller sunarak yakın ilişkiler tesis etme ve lobi gücünü artırma taktiği izlemiştir. Diyalog Toplumu Vakfı'nın onuncu yıl töreninde de gerek parlamento gerekse yerel siyasetten birçok politikacıya ödül dağıtılmıştır. 2009'da yapılan söz konusu organizasyona katılan siyasetçiler ve açıklamaları göz önünde bulundurulduğunda FETÖ'nün Türkiye'de olduğu gibi Birleşik Krallık'ta da başarılı bir şekilde barışçıl bir STK rolüne büründüğü, takiye politikası ekseninde önemli isimlerle ağını genişletmeye çalıştığı ve bunda başarı sağladığı anlaşılmaktadır.

Örgütün özellikle gelişme döneminde Birleşik Krallık topraklarında yaymaya çalıştığı kurumlarının açılışına söz konusu barışçıl görünümü sebebiyle siyasetçi ve bürokratların destekleri artarak sürmüştür. Örneğin FETÖ'nün Edmonton bölgesinde faaliyete soktuğu cami ve kültür merkezi açılışına birçok İşçi Partili milletvekilinin yanı sıra yerel siyasetçilerden de çok önemli isimler katılmıştır. Örneğin cami ve kültür merkezi açılışında Lord Ted Graham "Birleşik Krallık'ta dinler ve kültürler arası diyaloğu geliştirmek için –Gülen cemaati gibi– birkaç müessese daha olsaydı çok daha barış dolu bir ortamda yaşıyor olurduk" diyerek FETÖ'ye bakış açısını ve desteğini ortaya koyan bir açıklama yapmıştır.[106]

FETÖ'nün Birleşik Krallık'taki İngiliz müfredatına uygun olarak açılan ilk resmi okulu Wisdom School'un 13 Kasım 2012'de Birleşik Krallık Parlamentosunun "peers in school" programı kapsamında gerçekleştirdiği etkinliğe ise Lordlar Kamarası üyesi Lord Mitchell katılmış ve öğrencilere İngiliz siyaseti ve parlamentosu hakkında çeşitli bilgiler verdiği bir panel gerçekleştirmiştir.[107] Bununla birlikte FETÖ'nün Birmingham, Leeds Metropolitan ve Londra üniversiteleri gibi okullarla iş birliği yaparak organize ettiği "Dönüşüm Sürecinde Müslüman Dünyası: Gülen Hareketi'nin Katkıları" konulu sempozyumun düzenlendiği yerlerden birisi de Lordlar Kamarası olmuştur.[108]

Görüldüğü gibi siyasetin değişik kurumlarından destekler söz konusu olsa da bazı Birleşik Krallık Parlamento üyelerinin –özellikle Lordlar Kamarasından– FETÖ ile ilişkileri oldukça ileri seviyededir. Örgütün açılış törenlerine siyasetçi ve bürokratların devlet kademelerinin çok çeşitli kurumlarını temsilen katılması da FETÖ'nün Birleşik Krallık'taki etkisini ve birçok ülkede barışçıl görünen yüzüyle

106. "Mevlana Rumi Camii ve Diyalog Merkezi Törenle Hizmete Girdi", Haberler, 8 Mayıs 2009.
107. "Lord Mitchell Pays a Visit to Turkish School", Hizmet News, 4 Aralık 2012.
108. "Lordlar Kamarası'nda Gülen Konferansı", *Hürriyet*, 17 Eylül 2009.

gerçekleştirmeye çalıştığı sızma girişimlerinin İngiltere'de de başarılı olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Zira söz konusu ilişkinin mahiyetini ve verilen desteği örgüt üyeleri de dile getirmektedir.

15 Temmuz sonrası gerçekleştirilen Dış İlişkiler Komitesinin sorgulamasında Mike Gapes'in FETÖ'nün Birleşik Krallık'taki siyasi bağlantılarıyla ilgili sorduğu soruya örgüt üyesi Özcan Keleş cevap vermiş ve itiraf mahiyetinde önemli bilgiler sunmuştur. Keleş örgütün Birleşik Krallık'ta çok küçük bir yapılanmaya sahip olduğunu söylese de Parlamento üyeleri ile sınırlı bir ilişkisi bulunduğunu, bununla birlikte çeşitli etkinliklerine bakan ve milletvekillerinin katıldığını söylemiştir. Keleş ayrıca açıklamalarında örgütün Yerel Yönetim ve Vakıflar Başkanlığından (DCLG) 2009 ve 2010 yıllarında çeşitli projeler için fon aldıklarını da itiraf etmiştir.[109] Çeşitli organizasyon ve açılışlara katılımlardan ziyade Birleşik Krallık resmi kurumlarının FETÖ vakıf ve kuruluşlarına kaynak ayırarak projelere destek vermesi örgütün Türkiye ve diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi İngiltere'de de barışçıl bir STK olduğu algısını başarıyla oluşturduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Söz konusu siyasi desteklerin en dikkat çekeni ise İşçi Partili eski Başbakan Tony Blair'e aittir ve bu bakımdan daha detaylı bir şekilde ele alınması ve incelenmesi gerekir. Tony Blair 2008'de "Tony Blair İnanç Vakfı" (Tony Blair Faith Foundation) ismiyle dinler arası bir hayır vakfı kurmuş ve bu vakıf FETÖ ile oldukça sıkı ilişkilere sahip olmuştur. Tony Blair'ın vakfı ile FETÖ'nün faaliyetleri arasında gerek misyon gerekse yöntem açısından benzerlikler bulunmaktadır. Öyle ki başbakanlığı sona erdikten sonra kendisini vakıf ve eğitim işlerine daha fazla adayan Blair'ın açtığı okullar ile FETÖ'nün eğitim kuruluşları arasında misyon açısından paralellikler olduğu ifade edilmektedir. İki hareketin kurumları da küresel barış, dinler arası diyalog, terör ve aşırıcılığın önlenmesine hizmet ettikleri gibi argümanlar sunmakta ve ortak söylemi benimsemektedir. Bu sebeple gerek Blair Vakfı gerekse FETÖ'nün dünyanın çeşitli yerlerinde açtığı okulların ortak amaçlara hizmet ettikleri ve dinler arası diyalog gibi düşünceleri yaymaya çalıştıklarını söylemek mümkündür. İki hareket arasındaki ilişkiler öylesine girift bir hale gelmiştir ki kimi ülkelerde FETÖ'ye bağlı olarak fakat çeşitli sebeplerle kapatılan okul ve eğitim kurumlarının Tony Blair'in vakfına devredildiği dahi öne sürülmüştür.[110]

Blair'ın vakfında çalışan kişilerin yazılarında FETÖ'ye yönelik kullandıkları ifadelerden de söz konusu fikir birliği ve misyon arkadaşlığını anlamak

109. "Oral Evidence: The UK's Relations with Turkey, HC 615".

110. Gürsel Tokmaklıoğlu, "Küresel FETÖ Okulları ve Geleceği", Politik Merkez, 25 Temmuz 2016.

mümkündür. Örneğin vakıfta kıdemli danışman olarak görev yapan Ian Linden "Thought-Stoppers for Policy Makers"[111] başlıklı yazısında FETÖ ile ilgili övgü dolu ifadeler kullanmıştır. Linden yazısında "hizmet" şeklinde bahsettiği FETÖ'nün güçlü eğitim ve iletişim ağı ile ön plana çıktığı ve geleneksel ulema merkezli İslam anlayışı yerine seküler devlet modeliyle uyumlu modern ve barışçıl İslam'ı temsil ettiğine dönük yorumlar yapmıştır. Linden ayrıca söz konusu yazısında "Gülen hareketini örgüte üye yetiştirme ve topluma nüfuz etme bakımından Comunione e Liberazione ve Opus Dei gibi Katolik hareketler"e benzetmiş ve bunlarla benzer özellikler taşıdığını ifade etmiştir.

Tony Blair'in vakfında görev yapan bir diğer araştırmacı ve aynı zamanda vakfın başdanışmanı Ed Husain de *New York Times* gazetesinde "Countering Al Qaeda's Message"[112] isimli makalesinde Fetullah Gülen'den büyük bir İslam alimi olarak bahsetmiştir. Husain söz konusu yazısında El-Kaide gibi terör örgütlerinin mesajlarına karşı koymak için Gülen gibi Müslümanların terörist olamayacağını sık sık dile getiren İslam alimlerinin kitaplarının çevrilmesi ve Mali, Somali, Kenya gibi İslam ülkelerinde yaygınlaştırılması gerektiğini ifade etmiştir.

Bunların yanında Tony Blair'ın eşi Cherie Blair 1 Mayıs 2012'de Londra'da bulunan Diyalog Toplumu'nun düzenlediği bir etkinliğe katılmış ve Gülenciler ile arasındaki ilişkiyi alenen gözler önüne sermekten çekinmemiştir. Cherie Blair, Diyalog Toplumu'nun "Başarı Okulu" temasıyla düzenlediği eğitim programının son seminerine katılmış, öğrencilerle hayat hikayesini, eğitim serüvenini paylaşmış ve topluluğun etkinliğine katılmaktan memnuniyet duyduğunu ifade etmiştir.[113]

Bunlarla birlikte Birleşik Krallık'ın 15 Temmuz'dan önceki FETÖ politikasını açıklamaya yardımcı olması bakımından 2010'da hazırlanan ve büyük tartışmalara yol açan yasal düzenleme çok önemlidir. "Academies Act 2010" şeklinde anılan ve "free schools" yasası olarak da bilinen söz konusu düzenleme ile vakıf ve çeşitli inanç gruplarına devlet destekli okul açma hakkı verilmiştir. Bu düzenleme ile açılacak özel okullara finansman desteği sağlanacağı ifade edilmiş ve kimi durumlarda ulusal müfredata uyma zorunluluğu ortadan kaldırılmıştır. Böylelikle söz konusu düzenleme Birleşik Krallık'ta faaliyet gösteren birçok vakıf, cemaat ve

111. Ian Linden, "Thought-Stoppers for Policy-Makers", Tony Blair Faith Foundation, http://www.tonyblairfaithfoundationus.org/religion-geopolitics/commentaries/opinion/thought-stoppers-policy-makers, (Erişim tarihi: 22 Eylül 2017).

112. Ed Husain, "Countering Al Qaeda's Message", *The New York Times*, 8 Ekim 2013.

113. "Cherie Blair Başarı Okulu Kursunda", *Star Kıbrıs*, 31 Mayıs 2012.

yapılanmanın devlet destekli okul açmasına imkan vermiştir. Okul ve faaliyetleriyle halihazırda Birleşik Krallık'ta son derece güçlü olan FETÖ'nün de faydalanacağı gerekçesiyle yapılan düzenleme birçok eleştiriye uğramıştır.[114]

Bu düzenlemeye benzer bir yasa vaktiyle ABD'de de kabul edilmiştir. "Charter School" olarak da bilinen yasa ile FETÖ geniş imkanlar elde ederek faaliyetlerini genişletme imkanı bulmuştur. Charter School yasası sayesinde FETÖ'nün ABD'de 140 civarında okula sahip olarak geniş bir eğitim ağı kurduğu ve yılda 500 milyon dolarlık bir geliri elinde tuttuğu ifade edilmektedir.[115] Birleşik Krallık Parlamentosunda da böyle bir yasanın kabul edilmesi nedeniyle FETÖ'nün ABD'de eriştiği güce benzer bir gücü ve yapılanmayı Birleşik Krallık'ta da tahkim edeceği endişesi oluşmuştur. 2015 itibarıyla Birleşik Krallık'ta onaylanan bu düzenlemeden 115 dini grubun faydalanmak için başvurduğu açıklanmıştır.[116] FETÖ'nün söz konusu yasa kapsamında Birleşik Krallık hükümetine başvurup başvurmadığı konusunda ise herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Birleşik Krallık'ın 15 Temmuz öncesi FETÖ politikasına bakıldığında örgütün Türkiye gibi bu ülkede de barışçıl bir STK rolünü başarılı bir şekilde yerine getirdiği, bu sebeple bazı siyasi parti üyeleri ve temsilcilerinin örgütün etkinliklerine katılmada herhangi bir çekince yaşamadıkları dikkat çekmektedir. Türkiye'deki gibi bilgi eksikliği sebebiyle gerek kamuoyu gerekse siyasetçilerin FETÖ'nün eğitim hareketi ve sivil toplum kuruluşu görünümüne inandıkları anlaşılmaktadır. Bu sebeple FETÖ vakıflarının çeşitli devlet fonlarından yararlanmasında herhangi bir beis görülmemiştir. 15 Temmuz sonrasında ise her ne kadar medya ve kimi siyasetçilerin FETÖ'ye desteği sürse de Birleşik Krallık hükümeti örgüt konusunda çok daha ihtiyatlı bir politika izlemiş ve Türkiye'nin hassasiyetlerine anlayışla yaklaşmıştır.

15 TEMMUZ SONRASI

Birleşik Krallık'ın 15 Temmuz başarısız darbe girişimi sonrasındaki FETÖ politikasını ele alırken hükümet, kimi parlamento üyeleri ve medyanın benimsediği tutumun ayrı ayrı incelenmesi gerekmektedir. Zira 15 Temmuz'dan itibaren her ne kadar beklenilen bazı adımları atmakta tereddüt etse de Londra hükümeti söylem olarak Türkiye'nin yanında durmuş ve Birleşik Krallık 15 Temmuz darbe girişi-

114. "Birleşik Krallık Cemaate Kapılarını Açtı", OdaTv, http://odatv.com/Birleşik Krallık-cemaate-kapilarini-acti-1612121200.html, (Erişim tarihi: 17 Ekim 2017); "Birleşik Krallık: Yeni Bütçeyle Fethullah'a Kapılar Açıldı", Turkish News, https://www.turkishnews.com/tr/content/2012/12/11/BirleşikKrallık-yeni-butceyle-fethullaha-kapilar-acildi, (Erişim tarihi: 17 Ekim 2017).

115. "FETÖ'nün ABD'deki Okul Ağı", Anadolu Ajansı, 27 Temmuz 2016.

116. "What is the Rationale Behind Free Schools?", BBC, 9 Mart 2015.

mini kınayan ilk Batılı ülke olmuştur. İngiliz hükümeti FETÖ konusunda empati yaparak Türkiye'ye desteğini sunarken bazı Parlamento üyelerinin Türkiye'ye yönelik eleştirel bir tutum takındığı ve örgüt üyeleri ile bağlantılarını sürdürerek aralarına mesafe koymadıkları görülmüştür. Ülke medyası ise FETÖ konusunda kimi parlamento üyeleri ve siyasetçilerden çok daha radikal bir politika izleyerek örgüte ciddi bir destek vermiş ve özellikle 15 Temmuz darbe girişimi sonrası örgütün birçok söylemi Birleşik Krallık medyasında kendine yer bulmuştur. Önde gelen medya kuruluşları gerek 15 Temmuz darbe girişimi sırasında gerekse sonrasında FETÖ'yü destekleyici yayınlar yapmaya devam ederek Türkiye kamuoyundan oldukça tepki toplamıştır.

Londra Hükümeti ve 15 Temmuz Darbe Girişimi: Nevi Şahsına Münhasır Bir Tutum

15 Temmuz darbe girişiminden sonra Türkiye'ye Batı'dan ilk destek Birleşik Krallık'tan gelmiştir. Türkiye'nin Batılı müttefiklerinden beklediği empati ve anlayışı Londra hükümeti göstermiş ve FETÖ'nün gerçekleştirdiği darbe girişimine karşı Ankara'nın yanında olduğunu ifade ederek nevi şahsına münhasır bir tutum sergilemiştir. Öyle ki 15 Temmuz'un hemen ertesi günü Başbakan Theresa May Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı, Dışişleri Bakanı Boris Johnson da Türk mevkidaşı Mevlüt Çavuşoğlu'nu arayarak darbe girişimini kınadıklarını belirtmişlerdir. Telefonlarla sunulan ilk desteğin yanı sıra Batı'dan Türkiye'ye gerçekleşen ilk resmi ziyaret de yine Birleşik Krallık'tan olmuştur. Darbe girişimi sonrası yapılan ilk üst düzey ziyaret 20 Temmuz'da ABD ve Avrupa'dan sorumlu Devlet Bakanı Sir Alan Duncan tarafından yapılmıştır.[117] Dönemin Birleşik Krallık Ankara Büyükelçisi Richard Moore da katıldığı bir programda 15 Temmuz gecesi Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'na mesaj atarak nasıl yardım edebileceğini sorduğunu, hükümete desteklerini sunduğunu, Birleşik Krallık hükümeti olarak demokrasinin yanında saf tutmaları gerektiğini belirtmiş ve Başbakan May'in de darbe girişimi gecesi Türk hükümetine tam destek verilmesi gerektiği ile ilgili emrini ulaştırdığını ifade etmiştir.[118]

Londra hükümetinin 15 Temmuz başarısız darbe girişimine yönelik Türkiye'ye verdiği desteği ve diğer Avrupa ülkelerinden ayrılmasını sağlayan tutumunu Birleşik Krallık Parlamentosu Dış İlişkiler Komitesinin hazırladığı raporda da gör-

117. Sedat Aybar, "Birleşik Krallık Büyük Oyun'un Bittiğinin Farkında", Anadolu Ajansı, 2 Ağustos 2016.

118. "Birleşik Krallık Büyükelçisi Richard Moore'dan Özel Açıklamalar-Hafta Sonu", YouTube, 24 Temmuz 2017, https://www.youtube.com/watch?v=oFCEyCwlaWw, (Erişim tarihi: 10 Eylül 2017).

mek mümkündür. Özellikle Sir Alan Duncan'ın yaptığı açıklamalar Türkiye'deki darbe psikolojisinin anlaşılması ve Londra hükümetinin Türkiye'ye yaklaşımını göstermesi bakımından son derece önemlidir. Duncan 15 Temmuz'un Türkiye üzerindeki etkisinin iyi bir şekilde anlaşıldığını ifade ederek şunları söylemiştir:

> Başarısız darbe girişimi Türk hükümetinin ve Türk milletinin fiziki, mental durumunun ve davranışlarının şekillenmesinde çok büyük etki sahibidir. Eğer bu durumu anlayamazsanız Türkiye'yi ve Türk milletini hiçbir zaman anlayamazsınız ve onlarla düzgün bir ilişki tesis edemezsiniz… Herkes oturduğu koltuktan parmaklarını sallarken biz darbe girişimini anlamaya çalıştık. AB ülkeleri çok hızlı ve haddinden fazla tepki gösterdi. Biz ise eleştirmeden önce soru sorarak anlamaya çalıştık.[119]

Alan Duncan'ın Dış İlişkiler Komitesine yaptığı açıklamalardan Birleşik Krallık'ın darbe girişimine yönelik sergilediği nevi şahsına münhasır tutum daha iyi anlaşılmaktadır. Birleşik Krallık 15 Temmuz sonrası bu tavrıyla diğer Avrupa ülkelerinden ayrılmıştır. Londra hükümetinin diğer Avrupa ülkeleri gibi yüksek seviyede sert tepkiler vermeden önce gerek Ankara hükümetinin gerekse Türk halkının haletiruhiyesini anlamaya çalışması Türkiye'de hem kamuoyu hem de siyasetçiler tarafından takdirle karşılanmıştır. Örneğin Başbakan Yardımcısı Mehmet Şimşek Birleşik Krallık'ın 15 Temmuz darbe girişimi sonrası Türkiye'ye destek veren ilk ülke olduğunu söylemiş ve şu ifadeleri kullanmıştır:

> Birleşik Krallık'ın, geçen sene hain darbe girişiminden sonra Türkiye'ye verdiği desteği biz unutmadık. İlk bakan düzeyinde ziyaretlerden bir tanesi Birleşik Krallık'tandı ve FETÖ ile mücadelemizde en fazla anlayış gösteren ülke olarak tabii ki biz bu durumu not ettik ve takdir ediyoruz.[120]

Söz konusu ziyaretlerin yanında diğer siyasetçilerin FETÖ konusunda yaptığı açıklamalarla da Türkiye'nin mücadelesine verilen destek sürmüştür. Muhafazakar Parti Milletvekili ve aynı zamanda İngiliz Parlamentosu Dış İlişkiler Komisyonu üyesi Daniel Kawczynski 15 Temmuz darbe girişiminin arkasında FETÖ'nün olduğuna inandığını ve Türkiye'nin bu örgütle mücadelesinde yalnız bırakılmaması gerektiğini ifade etmiştir. Kawczynski ayrıca Avrupa'daki diğer ülkelerin darbe girişimine sessiz kalmalarının Türkiye'de hayal kırıklığı meydana getirdiğini, medya kuruluşlarının ise 15 Temmuz'u anlamadığı ve darbe girişimine yeterince yer vermediğini söylemiştir.[121]

Birleşik Krallık eski Dışişleri Bakanı Jack Straw da darbenin arkasında Gülen'in olduğunu ifade eden siyasetçilerdendir. Straw şüphe götürmeksizin

119. "The UK's Relations with Turkey", s. 7.

120. "Mehmet Şimşek: FETÖ'ye Karşı İlk Desteği Birleşik Krallık Verdi", En Son Haber, 6 Temmuz 2017.

121. "İngiliz Vekilden BBC'ye 15 Temmuz Eleştirisi", Türkiye Haber Merkezi, 21 Kasım 2016.

FETÖ'nün fail olduğuna inandığını, örgütün okul ve eğitim kurumlarıyla oluşturduğu iyi yüzünün yanında bir de demokrasinin altını oymaya çalıştığı karanlık bir yüzünün bulunduğunu ifade etmiştir.[122] Bununla birlikte dönemin Birleşik Krallık Ankara Büyükelçisi Richard Moore'un da darbeden iki hafta sonra 30 Temmuz'da *Hürriyet* gazetesine verdiği bir röportajda "Hükümetin bu darbe girişiminde Gülencilerin yer aldığına ilişkin açıklamalarını kabul etmekte bir zorluk yaşamıyorum" diyerek "Gülen örgütünün İngiltere'deki faaliyetleri konusunda delile dayalı bilgilerin sağlanması durumunda tereddüt etmeden iş birliği yapacaklarını" kaydetmesi Birleşik Krallık'ın FETÖ'yle ilgili diğer Avrupa ülkelerinden kendisini ayrıştırmasının en net göstergelerinden birisidir. Richard Moore'un darbenin yıl dönümü olan 23 Temmuz 2017'de "Her ne kadar mahkemelerde davalar devam etse de darbe girişiminin arkasında Gülen'in olduğunu ve önemli bir rol oynadığını iyi biliyoruz"[123] açıklaması Birleşik Krallık hükümetinin pozisyonunun ne kadar net olduğunu açıkça ortaya koymuştur.

İngiliz hükümetinin gerek 15 Temmuz başarısız darbe girişimi sırasında gerekse daha sonraki süreçte Türkiye'ye verdiği destekten FETÖ militanları oldukça rahatsızlık duymuş ve bunu çeşitli mecralarda dile getirmekten kendilerini alamamışlardır. Söz konusu rahatsızlığı FETÖ militanlarının yazılı, görsel ve sosyal medya mecralarında yaptıkları paylaşımlardan anlamak mümkündür. Örneğin Tr724 adlı FETÖ'nün sözcülüğünü üstlenen internet sitesinde Ahmet Dönmez "İngiliz İstihbaratı 15 Temmuz Enigmasını Ne Zaman Çözecek?"[124] başlıklı bir yazı kaleme almış ve Birleşik Krallık hükümetinin "15 Temmuz'un kumpas olduğunu ispatlayan" birçok delil bulunmasına rağmen niçin tam tersi bir tutum sergilediğini anlayamadığını ifade ederek rahatsızlığını dile getirmiştir.

FETÖ'nün Birleşik Krallık'taki üst düzey militanlarından Özcan Keleş de sosyal paylaşım sitesindeki hesabından bir takipçisinin sorduğu soruya verdiği cevabında gerek İngiliz hükümeti gerekse diğer bazı Avrupa ülkelerindeki hükümetlerin politikalarına yönelik memnuniyetsizliğini belirtmiştir:

> Batılı hükümetlere Türkiye'de olan biten gelişmelere yönelik daha güçlü ve eleştirel tavır takınmaları yönünde çağrı yapmıştım ama bunu yapmayı reddettiler. Şimdi durum çok daha kötüleşti.[125]

122. Ecenur Colak, "Jack Straw: FETO Behind Coup Attempt in Turkey", Anadolu Agency, 25 Mart 2017.

123. "Birleşik Krallık Büyükelçisi Richard Moore'dan Özel Açıklamalar-Hafta Sonu".

124. Ahmet Dönmez, "İngiliz İstihbaratı 15 Temmuz Enigmasını Ne Zaman Çözecek?", TR724, 20 Mart 2017.

125. Söz konusu açıklama Özcan Keleş'in İpek Medya'ya yönelik başlatılan soruşturma sonrasında yüklediği videonun altında yer almaktadır. Bkz. "Turkey Analysis: Ipek Media Group Takeover in Turkey in 5min", YouTube, 27 Ekim 2015, https://www.youtube.com/watch?v=dL5Cs3A4hPA&t=144s, (Erişim tarihi: 27 Eylül 2017).

15 Temmuz darbesinin başarısız olmasının Türkiye'nin İslamlaşmasını hızlandırdığı ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın istediği ortamın oluşmasına katkı sağladığı gibi FETÖ'nün sıkça başvurduğu argümanları yazılarında dile getiren İngiliz *Independent* gazetesi yazarı Patrick Cockburn de İngiliz hükümetinin Türkiye ile ilişkilerini geliştirmesi ve 15 Temmuz başarısız darbe girişimi sonrası duruşundan rahatsızlık duymuştur. Cockburn yazısında Türkiye'de meydana geldiğini iddia ettiği "insan hakları ihlalleri ve otoriterleşme eğilimleri"ne rağmen Başbakan Theresa May'in Ankara'yı ziyaret etmesini "İngiliz dış politikasının fırsatçılığı ve ikiyüzlülüğü" olarak nitelendirmiştir. Cockburn ayrıca söz konusu ziyaret ve açıklamaların darbe sonrası yaşanan olaylara destek olarak algılanabileceğini ifade ederek var olan tutum ve ilişkiden duyduğu rahatsızlığı gözler önüne sermiştir.[126]

Birleşik Krallık Parlamentosu Dış İlişkiler Komitesinin hazırladığı raporda kısmi de olsa FETÖ konusunda Türkiye'ye destek sunulmuştur. Raporda "Türk hükümetinin darbenin failleri ve terörist saldırıları planlayanlara yönelik harekete geçme ve mücadele etme hakkı ve sorumluluğu bulunmaktadır" ifadesi kullanılarak Türkiye'nin FETÖ ile mücadelesine destek verildiği gösterilmiştir.[127] Fakat raporda söz konusu desteğin yanında önemli bilgi eksikliklerinin olduğu, komitenin FETÖ'yü doğrudan karşısına almamaya özen gösterdiği ve ihtiyatlı bir tutum benimsediği de gözlerden kaçmamaktadır. Birleşik Krallık'ın FETÖ'ye yönelik tavrının net bir şekilde anlaşılabilmesi ve 15 Temmuz sonrası politikalarının resminin çizilebilmesi için söz konusu raporun ayrıntılı bir şekilde ele alınması son derece önemlidir.

Birleşik Krallık Parlamentosu Dış İlişkiler Komisyonu Raporu

Birleşik Krallık Parlamentosu Dış İlişkiler Komisyonu tarafından hazırlanan ve 25 Mart 2017'de yayımlanan "The UK's Relations with Turkey" isimli rapor her ne kadar farklı kesimlerden birçok kişiyle görüşülerek yazılsa da FETÖ'ye yönelik bilgi noksanlıklarıyla doludur. Raporda Türkiye'nin darbe girişimi sonrasında desteklenmesinin önemi vurgulansa da kimi kısımlarda görüşülen FETÖ militanlarının etkisinde kalındığı gözlerden kaçmamaktadır. Raporda genel hatları itibarıyla Türkiye ile Birleşik Krallık ilişkileri ele alınmış ve raporun üçüncü bölümünde 15 Temmuz darbe girişimine geniş bir yer ayrılmıştır. 15 Temmuz'un incelendiği bölümde dört farklı grubun (Gülenciler, Kemalistler, faydacılar ve bilgi sahibi olmayanlar) darbe girişiminde yer aldığı tespiti yapılsa da darbe girişimi-

126. Patrick Cockburn, "Theresa May's Visit to Turkey is More Evidence of Her Desperate Search for Trading Partners to Replace the EU at Any Cost", *Independent*, 27 Ocak 2017.

127. "Fight against FETO Receives International Support", The New Turkey, 22 Eylül 2017.

nin arkasında "Gülenci"lerin bulunduğu inancının yalnızca hükümete yakın çevrelerde değil Türkiye'de görüşülen ve çok geniş yelpazeye uzanan farklı görüşlerde insanlarda da yaygın bir kanaat olduğu ifade edilmektedir.

Bunların yanında raporda FETÖ'nün terör örgütü olarak nitelendirilmesi için çok az kanıt bulunduğu öne sürülmektedir. Lindsay Appleby bu minvalde "Gülenci olarak tanımlanabilecek birçok insanın darbeye katıldığı son derece açıktır. Fakat elimizde örgütün bir bütün olarak darbeyi yönettiğine dair net bir bilgi bulunmamaktadır"[128] ifadelerini kullanmıştır. Fakat raporda darbenin arkasında FETÖ'nün olduğunun ispatı niteliğindeki sanıkların itiraflarına çok az yer verilmiştir. FETÖ'nün gizli yazışmaları için kullandığı ve tüm örgüt üyelerinin telefonlarında tespit edilen ByLock programının isminin 78 sayfalık raporda yalnızca bir kere geçmesi anlam verilemeyen bir durumdur. Zira bu raporun yazıldığı sıralarda ByLock programı Yargıtay tarafından tek başına FETÖ üyeliği için yeterli kanıt sayılmıştır.[129]

Bununla birlikte Fetullah Gülen'in sağ kolu olduğu bilinen, dizinin dibinde otururken fotoğrafları bulunan ve 15 Temmuz gecesi darbenin kontrol merkezi Akıncı Üssü'nde yakalanan sivillerden Adil Öksüz isminin ise raporda hiç geçmemesi "bulunamayan kanıtlar" konusunda zihinlerde soru işaretleri oluşturan bir diğer durumdur. 15 Temmuz gecesi askeri makam ve kurumlarda Adil Öksüz ve Kemal Batmaz gibi birçok sivil yakalanmış, görüntüleri yazılı ve görsel basında yayımlanmış fakat raporda yine bu konulara yer verilmemiştir. Örneğin yakın zamanda ABD'nin İçişleri Bakanlığıyla paylaştığı bilgilerde de darbe gecesi gözaltına alınan sivillerin FETÖ ile ilişkisi net bir şekilde ortaya çıkmıştır. ABD'nin verdiği bilgilere göre darbenin önemli isimlerinden biri olarak görülen Kemal Batmaz 1 Ocak 2016'da ABD'ye gerçekleştirdiği ziyaret esnasında pasaport kontrolü sorgusuna alınmış ve kalacağı yer olarak Fetullah Gülen'in Pensilvanya'daki malikanesinin adresini vermiştir.[130]

Raporda yer alan benzer bir görüş de Ergenekon soruşturmasını takip eden *Gerçek ile Hayal Arasında: Türkiye'nin Ergenekon Soruşturması*[131] isimli rapor yayımlayarak FETÖ'nün devlet kademelerine sızmasını ve sahte delillerle gerçekleştirdiği tasfiyeleri ortaya döken Gareth Jenkins'e aittir. Jenkins şu ana kadar darbenin arkasında FETÖ'nün olduğuna dair tatmin edici bir kanıtın

128. "The UK's Relations with Turkey", s. 38.

129. "Yargıtay'dan Emsal ByLock Kararı", *Yeni Şafak*, 26 Eylül 2017.

130. Okan Müderrisoğlu, "FETÖ Kanıtı ABD'den Geldi", Fikriyat, 13 Eylül 2017.

131. Gareth H. Jenkins, *Gerçek ile Fantezi Arasında: Türkiye'nin Ergenekon Soruşturması*, (Silk Road Paper, Singapur: 2009).

bulunmadığını ve darbenin nasıl planlandığına/koordine edildiğine yönelik bir bilginin ortaya çıkmadığını iddia etmektedir. Örgütün devlet kademelerindeki yapılanması, gizli faaliyetleri ve yöntemlerine herkesten daha vakıf durumdaki Jenkins'in 15 Temmuz'un failinin FETÖ olduğunu söyleyemeyecek kadar kanıt görememesi ilginçtir.

Raporunda "Gülen hareketi son on beş yılda garanti iş imkanı ile ülkeye hizmet etme fırsatının birleştirildiğini ileri sürerek mensuplarını devlet görevlerinde kariyer yapmaları yönünde teşvik etti" ifadelerini kullanan Jenkins'in, 15 Temmuz darbe girişimindeki kanıtları görmezden gelmesi kafa karışıklığının bir göstergesidir ve üzerinde düşünülmesi gerekmektedir. Söz konusu kafa karışıklığının muhakkak ki FETÖ militanlarının sıklıkla başvurdukları söylem ve izledikleri stratejilerden de kaynaklandığı açıktır. Örneğin FETÖ'nün gerek Birleşik Krallık'ta gerekse diğer ülkelerde benimsediği önemli bir strateji mevcuttur: Örgüt üyeleri her fırsatta vakıf ve kurumların Gülen'den esinlenen, onun öğretilerinden etkilenen insanlar tarafından kurulduğunu fakat yapılanmanın tek bir merkezden kontrol edilmediğini, Fetullah Gülen'in vakıf ve kurumlar üzerinde herhangi bir yönetici pozisyonunun olmadığını belirtmektedir. Söz konusu rapor hazırlanırken de Özcan Keleş, Yüksel Alp Aslandoğan gibi FETÖ'ye mensup önemli isimlerle görüşülmüş ve izlenen stratejinin gereği benzer söylemler işitilmiştir.[132]

Söz konusu açıklamalar ve izlenen strateji şüphesiz gerçekleştirilen faaliyet ve meydana gelen hadiselerden Fetullah Gülen'in şahsının sorumlu tutulamayacağı algısını oluşturmaya yöneliktir. Türkiye'de 15 Temmuz darbe girişimi esnasında yakalanmış ve FETÖ üyeliği kanıtlanmış asker ve sivil birçok kişinin "Darbeciyim ama Fetullah Gülen'ci değilim" söylemleri de şüphesiz aynı amaca hizmet etmektedir.[133]

Dış İlişkiler Komitesinin hazırladığı rapor ne Türkiye'nin yüksek itirazlarına yol açacak şekilde objektiflik ve gerçeklikten çok uzak ne de FETÖ'yü darbenin arkasındaki güç olarak göstererek terör örgütü olarak nitelendirebilecek kadar cesaretlidir. Her ne kadar örgüt üyelerinin darbe girişiminde yer aldığı bilgileri bulunsa da rapor FETÖ'yü darbe girişimiyle mahkum etmek ve terör örgütü olarak nitelendirmekten sakınmıştır.

FETÖ konusunda rapordaki bu ikilemin bilgi eksikliğine dayalı bir kafa karışıklığından mı kaynaklandığı yoksa bir stratejinin ürünü mü olduğu konusu düşünülmesi gereken bir noktadır. Öyle ki FETÖ'nün 15 Temmuz'daki rolünü kabul

132. "The UK's Relations with Turkey", s. 30.

133. "Ben FETÖ'cü Değilim Diyen Kritik İsmin Öyle Para İlişkileri Çıktı ki...", OdaTv, 27 Ağustos 2017.

etmek onu terör örgütü olarak tanımayı ve Birleşik Krallık'taki tüm faaliyetlerini yasaklamayı gerektirecek, bu sebeple Londra hükümeti açısından karşılanması gereken siyasi bir maliyet ortaya çıkaracaktır. Eğer ilk durum söz konusuysa Türkiye'nin etkin bir kamu diplomasisi yürüterek Birleşik Krallık'taki kamuoyu ve karar vericileri bilgilendirmesi, daha fazla bilgi ve belge paylaşımı yaparak FETÖ konusunda var olan soru işaretlerini ortadan kaldırması gerekmektedir. Eğer ikinci durum söz konusuysa Birleşik Krallık'ın karar vericilerinin diplomatik yollarla kayıp-kazanç konusunda ikna edilmesi ve yöneticilere FETÖ konusunda bir tutum belirlemekten kaçınmanın ilişkilerde meydana getirebileceği muhtemel zararların anlatılması elzemdir. Diğer taraftan raporun sonuç ve öneriler kısmında Batı karşıtı söylemlerin Türkiye'de oldukça popüler ve Birleşik Krallık'ın tarihi "güvenilmez" algısının toplumda yaygın olduğu tespiti dikkatlerden kaçmamaktadır.

Kimi parlamento üyesi ve siyasi parti temsilcilerinin 15 Temmuz sonrası FETÖ ile arasına mesafe koyamadığını ve bu konuda hükümetten farklı bir tutum sergilediğini gösteren bir diğer gelişme de Mart'ta Parlamentoda düzenlenen oturumdur. 9 Mart 2017'de Parlamentonun Westminster Salonu'nda yirmiye yakın milletvekilinin katıldığı oturumda Türkiye'nin darbe sonrası politikaları eleştirilerek hükümetin Türkiye'ye yönelik tutumunu sertleştirme çağrısı yapılmıştır.[134] Milletvekilleri ayrıca Türkiye'deki durumun Meclis Genel Kuruluna getirilmesi için de girişimde bulunma kararı almıştır. Söz konusu oturumun Kuzey Londra'daki Enfield bölgesinin İşçi Partili Milletvekili ve FETÖ'nün birçok organizasyon ve etkinliğinde boy gösteren Joan Ryan'ın girişimiyle toplanması ise tesadüf değildir. Bununla birlikte oturumun katılımcıları arasında FETÖ'nün daha önce para vererek Türkiye aleyhine rapor hazırlattığı Muhafazakar Partili Sir Edward Garnier de bulunmuştur.

Toplantıda genel olarak 15 Temmuz darbe girişimi sonrası işlerine son verilen kamu görevlileri, kapatılan medya kuruluşları ve OHAL ele alınmıştır. 15 Temmuz darbe girişiminden sonra dahi Birleşik Krallık Parlamentosunda isimleri FETÖ ile özdeşleşmiş kimi milletvekillerinin bu tarz bir toplantı düzenleyebilmesi Türkiye kamuoyu tarafından tepkiyle karşılanmış ve stratejik bir mahiyette ilerleyen Türkiye-Birleşik Krallık ilişkileri açısından büyük bir tehdit oluşturmuştur. Öyle ki bu toplantı Türkiye'deki medya kuruluşlarında sert tepkiler eşliğinde yer almıştır.[135]

134. "Birleşik Krallık Parlamentosu'ndan Hükümete Türkiye'ye Tutumunu Sertleştirme Çağrısı", BBC Türkçe, 9 Mart 2017.

135. "FETÖ İngiliz Parlamentosunu da Harekete Geçirdi", Son Haberler, 10 Mart 2017.

Bunların yanında FETÖ'nün Birleşik Krallık'taki düşünce kuruluşu Turkey Institute 1 Kasım 2017'de Parlamentoda "Türkiye Nereye Ait?" konulu bir panel düzenlemiş[136] ve panele yine çok sayıda isim katılmıştır. Panelin ev sahipliğini FETÖ'nün daha önce ilişkileri güçlendirmek için organize ettiği kahvaltı etkinliklerinde de bulunan İşçi Partisi Milletvekili Peter Kyle'ın[137] yapması FETÖ'nün kimi Parlamento üyeleriyle olan bağlantısını 15 Temmuz darbe girişiminden sonra da sürdürmeye çalıştığının en net göstergesidir.

Gerek hükümetin 15 Temmuz sonrası yaptığı empati ve gösterdiği dayanışma gerekse eski Büyükelçi Richard Moore'un şahsi olarak yürüttüğü etkin kamu diplomasisi Türk halkı tarafından takdirle karşılanmış ve Birleşik Krallık konusunda ezberleri bozmuş olsa da Parlamentoda görev yapan kimi milletvekilleri ve siyasi parti temsilcilerinin hala FETÖ konusunda net bir tavır benimsememesi ve örgütün Birleşik Krallık'ta yürüttüğü faaliyetlere destek vermesi 15 Temmuz gecesinin görüntüleri zihninde hala çok sıcak olan Türk halkının algılarını olumsuz etkileyebilmektedir. Londra hükümeti gibi Birleşik Krallık Parlamentosunda görev yapan milletvekilleri ve siyasi parti temsilcilerinin de Türk halkının ve hükümetin 15 Temmuz sonrası haletiruhiyesini anlaması, empati yapması ve FETÖ konusunda sorumsuz davranarak stratejik düzeyde sürdürülen iki ülke ilişkilerini tehlikeye atmaması gerekmektedir.

Medyanın Darbe Sonrası Tutumu

Medyanın darbe sonrası Türkiye ve FETÖ'ye yönelik tutumu ise hükümetten oldukça farklıdır. Öyle ki Birleşik Krallık medyası Türkiye'de gerçekleşen darbe girişiminin Türk halkı ve hükümeti üzerinde yol açtığı etki ve travmayı anlamak yerine ilk saatlerden itibaren FETÖ'nün dolaşıma sokmaya çalıştığı söylemlere sahip çıkarak aynı dili kullanma yoluna gitmiştir. Özellikle Birleşik Krallık devlet kanalı BBC 15 Temmuz sonrası Türkiye karşıtı haber ve yorumların lokomotifi haline gelmiştir. Örneğin darbeden altı gün sonra 21 Temmuz'da BBC yapımcısı James Bryant'ın attığı e-mailin (Ek 14) sosyal medyaya sızması BBC'nin tarafsızlığına ciddi anlamda gölge düşürürken Türkiye kamuoyunda ciddi bir tepkiyle karşılanmıştır:

> Ülkede hükümetin yaptıklarını eleştirecek birilerini bulmakta zorlanıyoruz. Geçen hafta Türkiye lehine konuşan bir sürü insana yer verdik. Mevcut durumun aksine konuşabilecek birilerini bulmayı umuyoruz. Tanıdığınız birileri var mı?[138]

136. "Where Does Turkey Belong to?", Eventbride, https://www.eventbrite.co.uk/e/where-does-turkey-belong-to-tickets-39038304620?utm-medium=discovery&utm-campaign=social&utm-content=attendee-share&aff=estw&utm-source=tw&utm-term=listing, (Erişim tarihi: 25 Ekim 2017).

137. "Community Engagement Breakfast with Peter Kyle MP", Dialogue Society, 18 Mart 2016.

138. "BBC Email Exposes Biased Stance against Democratically Elected Government after Failed Gülenist Coup", *Daily Sabah*, 24 Temmuz 2016.

Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu da söz konusu e-maile tepki göstermiş ve BBC'nin darbeyi destekleyen birilerini bulamadığı için oldukça üzgün olduğunu belirtmiştir.[139] Söz konusu eleştiriler yalnızca Türkiye kamuoyu ile sınırlı kalmamış, Birleşik Krallık'ta yaşayan Türk diasporası da bu tutuma sert tepki göstermiştir.[140] BBC'nin mail sızıntısıyla ortaya çıkan isim arayışlarının akabinde ise FETÖ'nün Birleşik Krallık'taki militanlarından yararlanarak istediği kişileri bulduğu görülmüştür. FETÖ'nün Birleşik Krallık'taki önemli figürlerinden Özcan Keleş ve Seval Gökçe söz konusu mailden iki gün sonra BBC'ye röportaj vermiştir. Bu röportajda kendilerini güvende hissetmediklerini, tehdit mesajları aldıklarını ve Türkiye'de ağır insan hakları ihlalleri gerçekleştiğini ileri sürmüşlerdir.[141] Ayrıca her ne kadar mailde Türkiye lehine konuşan insanlara yer verildiği ifade edilse de UETD (Union of European Turkish Democrats-Avrupalı Türk Demokratlar Birliği) Birleşik Krallık Başkanı Turhan Özen BBC'yi arayarak programa katılmak ve darbe konusunda görüş vermek istediğini söylemiş fakat darbe karşıtı görüşleri sebebiyle görüşmenin çok kısa sürdüğünü ve hemen sonlandırıldığını ifade etmiştir.[142]

Bunlarla birlikte BBC'nin televizyon kanalının yanı sıra internet sitesinde de Türkiye karşıtı birçok yayın yapılarak ve darbeyle ilgili FETÖ'nün dolaşıma sokmaya çalıştığı söylemler sahiplenilerek Türkiye karşıtı kampanyaya destek verildiği görülmüştür.[143] Londra hükümeti 15 Temmuz sonrasında Türkiye'nin önemli bir destekçisi haline gelirken devlet kuruluşu olan BBC'nin 15 Temmuz'dan sonra yazılı ve görsel basında FETÖ militanlarını ekranlara taşıyarak örgütün sözcülüğünü üstlenmesi ve Türkiye karşıtı yayın politikasıyla ön plana çıkması şaşırtıcı bir durumdur. Sosyal medyaya düşen ve yukarıda ifade edilmeye çalışılan e-mail hadisesi 15 Temmuz sonrası BBC'nin içinde bulunduğu durumu ve izlediği politikayı gözler önüne sermesi bakımından yeterlidir.

15 Temmuz sonrası yayınlarıyla FETÖ'ye yalnızca BBC değil Birleşik Krallık'taki birçok başka medya kuruluşu da destek vermiştir. Örneğin Birleşik Krallık'ın en etkili haftalık dergilerinden olan *Economist* darbe girişiminin akabinde

139. "Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu'ndan BBC'ye Tepki", TRT Haber, 23 Temmuz 2016.

140. Büşra Akın Dinçer, "Turks in UK Slam BBC's Failed Coup Coverage", Anadolu Agency, 23 Temmuz 2017.

141. Phillip Kemp, "Turkey Coup Attempt: Gulen's UK Followers Threatened", BBC, 23 Temmuz 2016.

142. Mustafa Köker, "Turhan Özen'den Çarpıcı FETÖ Açıklamaları!", Eurovizyon, 4 Ağustos 2016.

143. Bu haberlerden bazıları şunlardır: Paul Kirby, "Turkey Coup Attempt: Who's the Target of Erdogan's Purge?", BBC News, 20 Temmuz 2016; "Turkey Coup: What is Gulen Movement and What Does It Want?", BBC, 21 Temmuz 2016; "Recep Tayyip Erdogan: Turkey's Pugnacious President", BBC, 17 Aralık 2017; Ezgi Başaran, "Turkey Coup: Who Was Behind Turkey Coup Attempt?", BBC, 16 Temmuz 2016; Nick Thorpe, "Turkey Coup Attempt: Society Divided over State of Emergency", BBC, 22 Temmuz 2016.

"Sultan hayatta kaldı",[144] "Erdoğan'ın intikamı"[145] gibi ifadeler kullanarak yayınlar yapmış ve Türkiye karşıtı blokta yerini almıştır. Birleşik Krallık'taki bir diğer önemli gazete *Independent* ise 16 Temmuz'da "Erdoğan Darbe Girişimi Sonrası Hayatta Kaldı Ancak Geleceği Hala Belirsiz"[146] başlıklı bir yazı yayımlayarak darbenin başarısız olmasından duyduğu memnuniyetsizliği dile getirmiştir. İngiliz haber ajansı Reuters ise 15 Temmuz darbe girişiminin akabinde soluğu FETÖ lideri Fetullah Gülen'in yanında almış ve Gülen'in darbe girişiminin bir kurgu olduğuna ilişkin ifadelerine yer verdiği bir haber yayımlamıştır.[147] Bunların yanında yalnızca ulusal değil yerel basın da FETÖ mensuplarıyla röportajlar yaparak destek vermiş[148] ve ulusal medyanın 15 Temmuz darbe girişimiyle ilgili ürettiği ortak dile katkı sağlamıştır.

Görüldüğü gibi 15 Temmuz sonrası Londra hükümetiyle İngiliz medyasının sergilediği tutumlar oldukça farklıdır. Hükümet başarısız darbe girişimi sonrası Türkiye'nin haletiruhiyesini anlamaya yönelik çaba sarf etmiş ve empati yapmışsa da medya kuruluşları FETÖ mensuplarının Türkiye karşıtı kampanyalarını desteklemiş, onlara yazılı ve görsel medya organlarında yer vererek tabiri caizse örgütün sözcülüğünü üstlenmişlerdir. Medyanın gerçekleştirdiği yayınlarda ise genel olarak "Türkiye'nin diktatörlüğe sürüklendiği", "darbe girişiminin kurgu olduğu", "Türkiye'nin İslamlaştığı", "insan hakları ihlalleri", "Türkiye'nin Batı'dan uzaklaştığı" gibi algı ve ifadeler kullanılmış[149] ve FETÖ'nün dolaşıma sokmaya çalıştığı söylemler sahiplenilmiştir.

144. "The Sultan Survives: In Turkey, a Failed Coup against President Recep Tayyip Erdoğan", *The Economist*, 15 Temmuz 2016.

145. "Erdogan's Revenge", *The Economist*, 23 Temmuz 2016.

146. "Erdogan Has Survived This Coup-But His Future is Still Uncertain", *Independent*, 16 Temmuz 2016.

147. "Muslim Cleric Gulen: Coup Bid in Turkey Could Have Been Staged", Reuters, 16 Temmuz 2016.

148. Andrea Downey, "They Think We are Terrorists, They Think We are Evil: How the Turkish Military Coup Changed the Lives of Croydon's Gülen Community", *Your Local Guardian*, 28 Eylül 2016.

149. İngiliz medyasının 15 Temmuz darbe girişimine yönelik tutumu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. İ. Numan Telci, İbrahim Efe, Tuncay Kardaş ve İsmail Çağlar, *15 Temmuz Darbe Girişimi ve Batı Medyası*, (SETA Rapor, İstanbul: 2017); Muhittin Ataman ve Gloria Shkurti, "Batının Darbe Sicili ve 15 Temmuz Darbe Girişimine Tepkisi", *Adam Akademi*, Cilt: 6, Sayı: 2, (2016), s. 51-73.

SONUÇ

15 Temmuz darbe girişiminin arkasında FETÖ'nün olduğu bilinmesi ve bu gerçekliğin gerek Londra'da bakanlar düzeyinde gerekse Birleşik Krallık'ın Ankara Büyükelçisi tarafından teyit edilmesine rağmen bir terör örgütü olarak tanınmaması iki ülke arasında güvenlik alanında oluşabilecek yeni iş birliklerini sekteye uğratmaktadır. Berlin'in FETÖ politikası ve bunun Türk-Alman ilişkilerine olumsuz yansımaları da göz önüne alındığında Londra'nın zaman kaybetmeksizin FETÖ'yü terör örgütü olarak tanıması gerekmektedir. Özellikle dönemin Birleşik Krallık Ankara Büyükelçisi Richard Moore'un "FETÖ, darbe girişiminin arkasında ama terör örgütü olarak tanımıyoruz" açıklaması ilginç bir tezat oluşturmaktadır.

Birleşik Krallık'ın Brexit süreciyle AB'den ayrılma çabası iki ülke arasında siyasi, ticari ve askeri alanda yeni fırsatlar doğurmuştur. Özellikle ABD'nin Türkiye'ye uyguladığı vize engeli sonrasında Birleşik Krallık'a üniversite eğitimi için giden öğrenci sayısında ciddi bir artış olduğu görülmektedir.[150] Bu tür olumlu gelişmelerin güçlenerek devam etmesi için Londra'nın Ankara'nın iadesini istediği bilhassa Kerim Balcı ve Akın İpek gibi ön plana çıkan FETÖ'cüleri geri göndermesi ikili ilişkilerin geliştirilmesi adına ciddi bir adım olacaktır.

Ankara ve Londra arasında Birleşik Krallık genelinde faaliyet gösteren FETÖ kurumlarının örgüt ile olan bağlarının incelenmesi adına ortak bir çalışma grubu

150. "Vize Krizi Sonrası Türk Öğrenci Rotasını İngiltere'ye Çevirdi", Anadolu Ajansı, 12 Ekim 2017.

oluşturulmalıdır. Özellikle MASAK ile UKFIU arasında kurulabilecek bir iş birliği mekanizması FETÖ'nün bu ülkedeki mali faaliyetlerinin ortaya çıkarılması adına somut bir adımı teşkil edecektir.

BBC ve *Guardian* gibi Türkiye aleyhinde ve FETÖ lehinde yayım yapan basın yayın kuruluşlarına karşı bu terör örgütünün ne derece tehlikeli olduğu ve sadece Türkiye için değil örgütün faaliyet gösterdiği her ülkeye önemli bir tehdit arz ettiği Britanya basını ve kamuoyuna daha fazla anlatılmalıdır.

Londra nezdinde Türkiye'yi karalama adına sosyal medyayı aktif kullanan FETÖ militanlarının hesaplarının en azından Türkiye'de askıya alınması adına yasal süreç başlatılmalı ve bu medya politikasına karşı sistematik ve aktif bir sosyal medya politikası izlenmelidir.

Birleşik Krallık'ta gerek FETÖ ile mücadeleye katkı sunabilecek gerekse ülkedeki Türk Müslümanların sorunlarına ışık tutabilecek çalışmalar yapabilecek düşünce kuruluşu ve araştırma merkezlerinin desteklenmesi gerekmektedir.

İki ülke arasında oluşturulan "Türkiye-İngiltere Parlamentolar Arası Dostluk Grubu" ve "Türk-İngiliz Tatlıdil Forumu" gibi diplomatik faaliyetlerin güçlendirilmesi tarafların kendilerini diğerine anlatması ve diyalog mekanizmalarının kurumsallaştırılması için önemli bir araç olacaktır.

FETÖ'nün eğitim ağı ve eleman devşirme yöntemleriyle rasyonel zeminde mücadele edebilmek için MEB ve Maarif Vakfı ile bu ülkede yeni okulların açılması önemli bir adımı teşkil edecektir.

Son dönemde dil okulları üzerinden vize alarak bu ülkeye firar eden FETÖ'cü sayısının ciddi anlamda artması nedeniyle dil okulları ile ilgili kapsamlı bir yasal düzenlemeye gerek duyulmaktadır.[151]

151. FETÖ'nün devlet kurumlarında yerleştirdiği militanlar uzun bir süre boyunca dil eğitimi için Birleşik Krallık'a gitmiş ve devletin kaynaklarını örgüte aktarmıştır. Bu konuda bir örnek için bkz. Saygı Öztürk, "İfadelerde Geçen Bomba İsimler ve Pensilvanya Pijaması", *Sözcü*, 25 Ekim 2017.

EKLER

EK 1. BİRLEŞİK KRALLIK'TA FETÖ YAPILANMASI VE BİRLEŞİK KRALLIK'IN FETÖ POLİTİKASI

1. EKONOMİK FAALİYETLER

A. İLLEGAL YÖNTEMLER

Toplanan yardım ve zekat paralarının amaç dışı kullanımı

B. BAĞIŞLAR

- Himmet/bağış (donation)
- Burslardan kesinti
- Yardım Zamanı Derneği (Time to Help UK)

C. TİCARİ VE FİNANSAL FAALİYETLER

1) EĞİTİM KURUMLARI (VOICES IN BRITAIN ÇATISI ALTINDA TOPLANMAKTADIR)

- Axis Tuition Center (Saturday, Supplementary and Weekend Schools)
- Lighthouse Educational Society
- Amity Educational Foundation
- Koza Educational Society
- Wisdom Primary and Secondary School
- Oxford Vision
- Fellowship Educational Society
- Spring Educational Society
- Mentor Wise
- Summit Education Society
- Coral College for Girls
- Kingston Nursery
- Perceptum Education Limited

2) ŞİRKETLER

3. VAKIFLAR, DERNEKLER VE MERKEZLER

- Anadolu Müslümanları Vakfı (Anatolian Muslims Society)
- Nurture Eğitim ve Çokkültürlülük Derneği (The Nurture Educational and Multicultural Society)
- Mevlana Camii ve Rumi Kültür Merkezi (Mevlana Mosque and Rumi Cultural Center)

4. KAMPANYALAR VE KERMESLER

5. YEREL KURULUŞLARDAN GELEN FONLAR

6. BASIN-YAYIN-MEDYA

- *Zaman Britanya* (Kapandı)

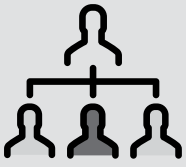

2. FETÖ'NÜN BİRLEŞİK KRALLIK'TAKİ SİYASİ YAPILANMASI VE FİGÜRLERİ

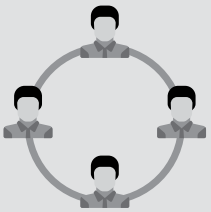

- Fetullah Gülen (FETÖ Lideri)
- Abdullah Aymaz (FETÖ Avrupa İmamı)
- İsmail Nazlı (FETÖ İngiltere İmamı)
- Adnan Azak (FETÖ İngiltere Eski İmamı)
- Özcan Keleş (FETÖ İngiltere Sözcüsü)
- Hamdi Akın İpek (İpek Yatırım ve Koza Ltd. Sahibi)
- İsmail Mesut Sezgin (Hizmet Çalışmaları Direktörü)
- Kerim Balcı (Türkiye Enstitüsü Eski Direktörü)
- Sadık Çınar (Diyalog Toplumu ve Anadolu Müslümanları Vakfı Direktörü)
- İlknur Kahraman (Diyalog Toplumu ve Anadolu Müslümanları Vakfı Direktörü)
- Selçuk Başsoy (Diyalog Toplumu Direktörü)
- Muammer Demirpolat (Diyalog Toplumu Direktörü)
- Seval Gökçe (Mevlana Rumi Camii Direktörü)
- Cengiz İnce (Anadolu Müslümanları Vakfı Direktörü)
- Selçuk Koç (Axis Eğitim Vakfı Direktörü)
- Can Önal (Axis Eğitim Vakfı Direktörü)
- Selvinaz Sezgin (Axis Eğitim Vakfı Direktörü)
- Ufuk Uçar (Londra Sosyal Çalışmalar Merkezi Direktörü)
- Kadir Uysaloğlu (*Zaman Britanya* Londra Temsilcisi)
- İsmail Şen (Türkiye Enstitüsü Direktörü)
- Hakan Gökçe (Oxford Vision Direktörü)
- Orhan Çaya (Waterfall Limited Direktörü)
- Ömer Keleş (Anadolu Müslümanları Vakfı Eski Direktörü)
- Ercan İçli (Anadolu Müslümanları Vakfı Eski Direktörü)
- Memik Sancı (Anadolu Müslümanları Vakfı Eski Direktörü)
- İsmail Uzun (Anadolu Müslümanları Vakfı Eski Direktörü)
- Ramazan Kepil (Anadolu Müslümanları Vakfı Eski Direktörü)
- Ömer Faruk Aykol (Anadolu Müslümanları Vakfı Eski Direktörü)
- Ali Demir (Anadolu Müslümanları Vakfı Eski Direktörü)
- Turan Çakmak (Axis Eğitim Vakfı Eski Direktörü)
- Ali Çiftçi (Axis Eğitim Vakfı Eski Direktörü)
- Fatih Tedik (Londra Sosyal Çalışmalar Merkezi Eski Direktörü)
- Hidayet Erbil (Wisdom School Eski Direktörü)
- İlhan Gökalp (*Zaman Britanya* Eski Temsilcisi)

3. LOBİ VE PROPAGANDA FAALİYETLERİ

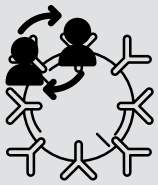

- Diyalog Toplumu Vakfı (Dialogue Society)
- Türkiye Enstitüsü (Turkey Institute)
- Londra Sosyal Çalışmalar Merkezi (London Center for Social Studies)
- Hizmet Çalışmaları Merkezi (Center for Hizmet Studies)
- BizNet

4. BİRLEŞİK KRALLIK'IN FETÖ POLİTİKASI

- Birleşik Krallık 15 Temmuz darbe girişimini kınayan ilk Batılı ülke olmuş ve İngiliz hükümeti darbeyi FETÖ'nün yaptığını kabul etmiştir.
- Birleşik Krallık hükümetinin gerek 15 Temmuz başarısız darbe girişimi sırasında gerekse daha sonraki süreçte Türkiye'ye verdiği destekten FETÖ militanları ciddi rahatsızlık duymaktadır.
- Bazı Birleşik Krallık Parlamento üyelerinin Türkiye'ye yönelik eleştirel bir tutum takındığı ve FETÖ üyeleri ile arasına çizgi çekemediği görülmektedir.
- Birleşik Krallık Parlamentosunun hazırladığı raporda her ne kadar örgüt üyelerinin darbe girişiminde bulunduğu bilgisine yer verilse de rapor FETÖ'yü darbe girişimiyle mahkum etmek ve terör örgütü olarak nitelendirmekten sakınmıştır.
- İngiliz medyasının kahir ekseriyeti hükümete nazaran radikal bir politika izleyerek FETÖ'ye ciddi bir destek vermiş ve özellikle 15 Temmuz darbe girişimi sonrası adeta örgütün sözcülüğünü üstlenmiştir.

EK 2. BİRLEŞİK KRALLIK'TA FETÖ'YE AİT BAZI KURULUŞLARIN 2016 YILSONU MALİ DURUMLARI[152]

Kuruluş Adı	Numarası	Yetkili Kişi(ler)	Merkezi	Toplam Dönen Varlıklar (Pound)	Net Değer (Pound)
Koza Ltd.	08956179	Hamdi Akın İpek	Londra	67.246.084	66.217.571
Koza Educational Society	05299016	Baki Toktaş	Londra	3.884	2.310
Amity Educational Foundation	05802582	Yusuf Kar, Aydın Aktaş, Hikmet Sarı	Londra	86.955	75.045
Summit Education Society	05494709	Hasan Nas, Fatih Segmen, Ünal Önder Mustafa Kayıkçı, Savaş Konur	Manchester	8.673	115.314
Spring Educational Society	05480664	Selçuk Başsoy, İsmail Şen, Saffet Hürkan	Northampton	12.016	30.300
Dialogue Society	05385343	Özcan Keleş, İlknur Kahraman, Selçuk Başsoy, Muammer Demirpolat	Londra	21.685	5.318
Kingston Nursery	09561958	Asuman Aydın, Muhammed Aydın	Hull	1.682	12.167
Fellowship Educational Society	05782704	Mehmet Akif Dengiz, Mehmet Çabuk, Huzeyfe Borazan	Sussex	139.707	225.471
Anatolian Muslims Society	05321218	İlknur Kahraman, Sadık Çınar	Londra	57.050	40.175
Wisdom School	06596179	Hakan Gökçe, Ziya Kocabıyık, Armağan Dursun, Rustam Aliyev	Londra	252.183	6.276.083
Oxford Vision Consultancy	07006304	Mustafa Nuralp	Londra	19.579	-6.781
London Centre for Social Studies	06067817	Ufuk Uçar, Mechmet Machmout	Londra	12.948	25.629
Time to Help UK	08659663	Gülistan Arslan, İsmail Uzun, Erol Tosun	Londra	70.028	67.785
Centre for Hizmet Studies	09380017	İsmail Mesut Sezgin	Londra	550	35
TOPLAM				**67.933.024**	**73.086.422**

152. Bu tablodaki veriler "Companies House" ve "Company Check" platformlarından çaprazlama kontrol edilerek sağlanmıştır. Örgüte dair birçok kuruluş bulunmasına rağmen sadece bu listede yer alanlara ait verilere ulaşılabilmiştir. Tablodakilerin yanı sıra ismen tespit edilip hesaplarına erişim sağlanamayanlar (Axis Educational Trust, Turkey Institute, Mentor Wise ve Lighthouse Educational Society gibi), örgüte bağlı kripto kuruluşlar ve örgüt mensuplarının şahsi birikimleri de hesaba katıldığında FETÖ'nün Birleşik Krallık'ta 100 milyon pound civarında kullanabileceği kaynak bulunmaktadır.

EK 3. BİRLEŞİK KRALLIK'TA FETÖ'YE AİT KURUMLARIN GELİR-GİDER TABLOLARI (BİN POUND)[153]

Anadolu Müslüman Toplumu Vakfı (2007-2015)									
	2007	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**
Gelir	82,064	74,475	189,703	296,077	227,866	259,9	310,4	212,9	252,5
Gider	75,143	80,138	174,700	281,346	209,916	236,2	306,8	212,6	250

Diyalog Toplumu Vakfı (2008-2016)									
	2008	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**
Gelir	119,836	148,342	185,822	194,507	171,5	154,5	140	128,4	51,9
Gider	120,170	103,968	200,130	-	169,4	146,3	135,3	116,1	101,6

Yardım Zamanı Derneği (2015-2016)		
	2015	**2016**
Gelir	194,5	209,8
Gider	192,8	144,7

Lighthouse Educational Society (2008-2016)									
	2008	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**
Gelir	125,573	181,551	557,233	244,416	381,629	436	308,8	286	372,3
Gider	84,540	169,199	265,204	273,259	276,312	346,4	346,4	288,5	373,7

Amity Educational Foundation (2012-2016)					
	2012	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**
Gelir	195,1	169,0	200,8	191,9	120,4
Gider	170	168,8	199,5	166,3	147,9

Koza Educational Society (2012-2015)				
	2012	**2013**	**2014**	**2015**
Gelir	133,5	129,8	86,9	85,6
Gider	132,4	116,9	86,8	85,5

Fellowship Educational Society (2008-2016)									
	2008	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**
Gelir	85,695	93,915	-	53,496	92,4	178	173,4	240,3	131,7
Gider	93,679	89,589	-	35,399	44,466	76	136,2	216,7	197,7

Summit Education Society (2008-2016)									
	2008	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**
Gelir	30,295	46,118	-	-	19,7	101,5	179,9	148,5	287,8
Gider	24,180	10,371	-	-	18,4	99,4	111,2	138,7	303

Spring Educational Society (2007-2016)										
	2007	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**
Gelir	1,182	10,102	23,177	-	60,816	83,5	218,5	238,7	147,4	195
Gider	10,373	7,773	27,516	-	51,151	63,3	100,2	170,3	308	204,5

153. Bu tablolarda yer alan veriler 13 Ekim 2017'de şu üç resmi kaynaktan derlenmiştir: Open Charities, UK Charity Commission ve Open Corporates.

EK 4. FETÖ'YE BAĞLI OLARAK BİRLEŞİK KRALLIK'TA FAALİYET GÖSTEREN BAZI KURULUŞLAR

EK 5. GÜLEN'İN *GUARDIAN* GAZETESİNDE YAYIMLANAN TAZİYE MESAJI

EK 6. GÜLEN BBC'YE RÖPORTAJ VERMEDEN ÖNCE FETÖ'CÜ ÖZCAN KELEŞ VE YÜKSEL ALP ASLANDOĞAN İLE

EK 7. GÜLEN'E LEEDS METROPOLITAN ÜNİVERSİTESİ TARAFINDAN VERİLEN FAHRİ DOKTORA BELGESİ

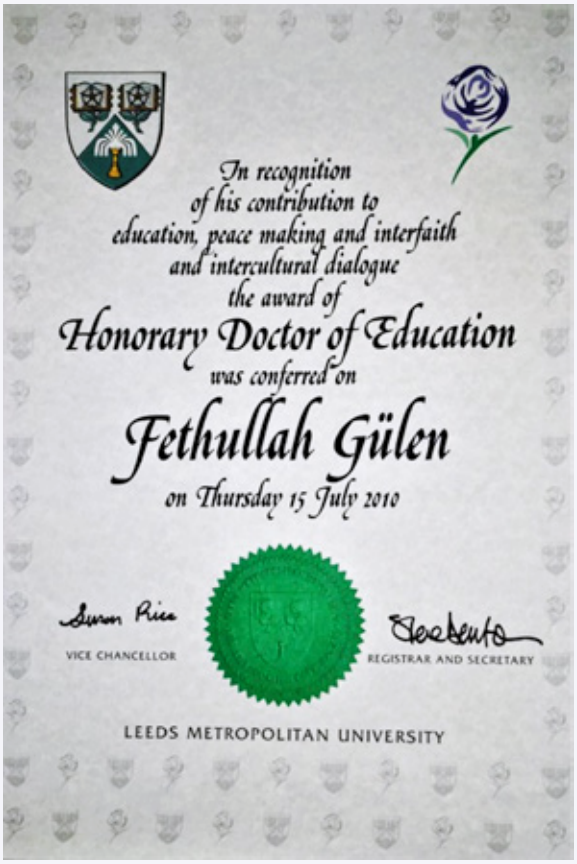
In recognition
of his contribution to
education, peace making and interfaith
and intercultural dialogue
the award of
Honorary Doctor of Education
was conferred on
Fethullah Gülen
on Thursday 15 July 2010
VICE CHANCELLOR
REGISTRAR AND SECRETARY
LEEDS METROPOLITAN UNIVERSITY

EK 8. ANATOLIAN SOCIETY TARAFINDAN 1 KASIM 2015'TE DÜZENLENEN BİR ETKİNLİĞİN AFİŞİ

EK 9. HİZMET ÇALIŞMALARI MERKEZİ TARAFINDAN YAYIMLANAN "THE TURBULENCE BETWEEN AKP AND HİZMET: THE AFRICAN CASE" İSİMLİ RAPORDAN BİR ALINTI

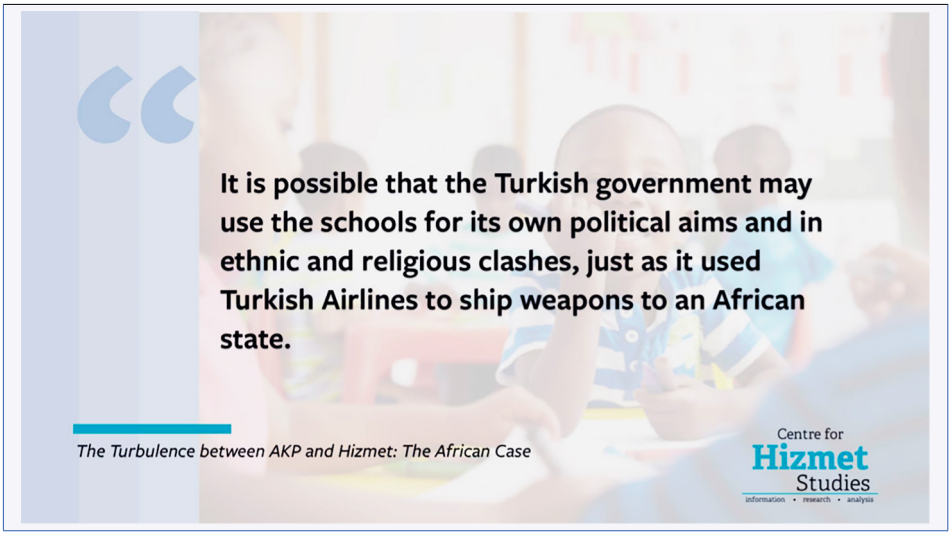

EK 10. DİYALOG TOPLUMU VAKFI VE KEELE ÜNİVERSİTESİ TARAFINDAN ORTAKLAŞA DÜZENLENEN YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

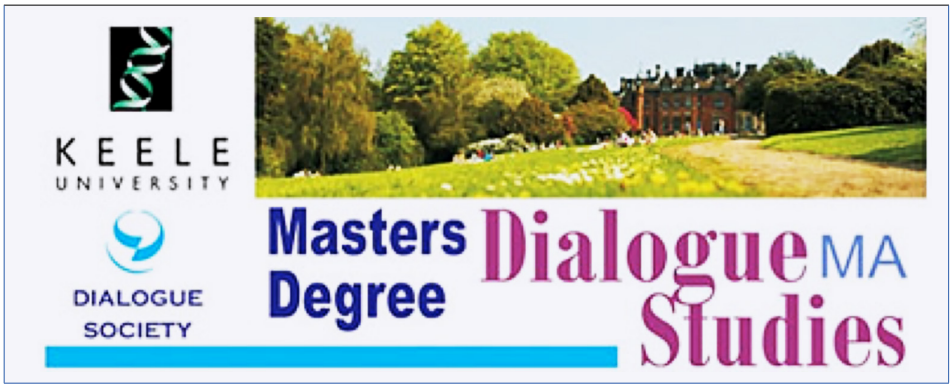

EK 11. DİYALOG TOPLUMU BRISTOL EKİBİ TARAFINDAN GÖNDERİLEN E-MAİL

---------- Forwarded message ----------
From: **Bristol** <bristol@dialoguesociety.org>
Date: 9 January 2014
Subject: What is happening in Turkey?
To:

Dear.....

You may be following recent developments in Turkey. We are getting questions sent to us by concerned friends and adviso

Turkish PM Erdogan is alleging that this is an international coup operation run by "external" and "internal" enemies - sugges the internal enemy is the Gulen inspired Hizmet movement.

Anyhow, below are two links that summarise the keys facts, developments, government arguments and Hizmet's position, in are wondering. Please note, we are not mass-emailing this to anyone, only a small group of close advisors and friends. You course welcome to forward the link to others if you wish.

http://www.turkishreview.org/newsDetail_getNewsById.action?newsId=223523

http://www.rethinkinstitute.org/turkey-brief-corruption-scandal-and-ensuing-political-crisis/

Best wishes

Dialogue Society Bristol Branch Team

EK 12. *FDI MAGAZINE* TARAFINDAN KADİR UYSALOĞLU İLE İLGİLİ VERİLEN CEVAP

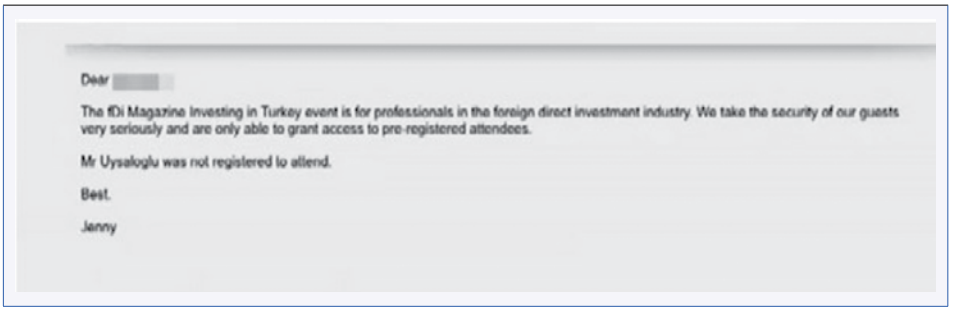

Dear [redacted]

The fDi Magazine investing in Turkey event is for professionals in the foreign direct investment industry. We take the security of our guests very seriously and are only able to grant access to pre-registered attendees.

Mr Uysaloglu was not registered to attend.

Best.

Jenny

EK 13. TURKEY INSTITUTE TARAFINDAN PAKİSTAN'IN LONDRA BÜYÜKELÇİLİĞİ ÖNÜNE BIRAKILAN MEKTUP VE GÜLLER

EK 14. JAMES BRYANT'IN ATTIĞI E-MAİL

From: James Bryant <james.bryant@bbc.co.uk>
Date: Thursday, 21 July 2016 10:25
[redacted]
Subject: URGENT - BBC News Interview Request

Good day to you.

I'm a producer with the BBC's international TV news channel, BBC World News. We are obviously covering the aftermath of the failed coup attempt in Turkey, and the wider political situation there.

We are struggling to find anyone in the country who is critical of what the government is doing – we've had a lot of people in the last week speaking in favour – so we're hoping to find someone here who might be willing to speak out against the current situation.

Might you be aware of anyone?

We would obviously have to be certain there could be no repercussions on anyone related to any interviewee back in Turkey...

Many thanks for your time.

JB

BBC
James Bryant
Producer | BBC World News
Broadcasting House | London | W1A 1AA

Mobile: + 44 (0) 752 534 4074
Twitter: @JJ_Bryant

ENES BAYRAKLI

Viyana Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü lisans mezunu olan Enes Bayraklı aynı üniversitede Siyaset Bilimi alanında yüksek lisans ve doktora eğitimini tamamladı. 2009-2010 yılları arasında İngiltere Nottingham Üniversitesi'nde doktora tezi için araştırmalarda bulundu. 2011-2013 yılları arasında Londra Yunus Emre Türk Kültür Merkezi'nde uzman ve müdür yardımcılığı pozisyonunda çalıştı. Aynı dönem içerisinde 2012 Ağustos-Aralık ayları arasında kurucu müdür olarak Bükreş ve Köstence Yunus Emre Türk Kültür Merkezlerinde görev aldı. 2013'ten beri Türk-Alman Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü öğretim üyesidir. Çalışma alanları arasında Türk dış politikasının dönüşümü, İsrail'in Kuzey Irak politikası, kültürel diplomasi, dış politika analizi, Alman siyaseti ve dış politikası bulunmaktadır.

HACI MEHMET BOYRAZ

2016'nın Haziran'ında Katip Çelebi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler (ana dal) ve Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (çift ana dal) bölümlerinden birincilikle ve en üstün başarı (summa cum laude) ile mezun olan Hacı Mehmet Boyraz şu anda Türk-Alman Üniversitesi "Avrupa ve Uluslararası İlişkiler" programında yüksek lisans öğrencisidir. Temmuz 2016'da SETA İstanbul Avrupa Araştırmaları Direktörlüğü'nde araştırma asistanı olarak göreve başlayan Boyraz'ın akademik ilgi alanları arasında Türk dış politikası, Avrupa siyaseti ve dış politikada yumuşak güç kullanımı yer almaktadır.

OĞUZ GÜNGÖRMEZ

Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden 2014'te birincilikle mezun olmuştur. Yüksek lisansını aynı üniversitenin Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda "Soğuk Savaş Sonrası Ortadoğu'da Güç Dengesi: Silahlanma Dinamiklerinin İttifaklar ve Büyük Güçlerle İlişkilere Etkisi" başlıklı teziyle tamamlamıştır. Aralık 2016'dan itibaren SETA İstanbul Avrupa Araştırmaları Direktörlüğü'nde araştırma asistanı olarak görev yapmaktadır. İlgilendiği araştırma konuları arasında Avrupa siyaseti, Türkiye-AB ilişkileri ve Ortadoğu'da silahlanma yer almaktadır.

RAPOR

FETÖ'NÜN BİRLEŞİK KRALLIK YAPILANMASI

ENES BAYRAKLI, HACI MEHMET BOYRAZ, OĞUZ GÜNGÖRMEZ

Ekonomik, siyasi ve stratejik açıdan Türkiye ile çok yakın ilişkilere sahip bir ülke olan Birleşik Krallık Fetullahçı Terör Örgütü'nün (FETÖ) Avrupa'da Almanya'dan sonra en güçlü olduğu ülke olarak ön plana çıkmaktadır. Almanya gibi Birleşik Krallık topraklarında da önemli miktarda Türk vatandaşının yaşaması örgütün kolay bir şekilde destek bulmasına ve kısa bir sürede yapılanmasını tamamlamasına fırsat tanımıştır. Böylelikle FETÖ eğitim kurumlarından diyalog merkezlerine, yardım kuruluşlarından düşünce kuruluşlarına kadar uzanan geniş bir yelpazede çeşitli ağlara sahip olmuştur.

Her ne kadar hakkında çeşitli yazılar, haberler, makaleler yayımlansa da FETÖ'nün Birleşik Krallık yapılanmasına yönelik kapsamlı bir çalışmanın olmadığı görülmüştür. Bu kapsamda elinizdeki raporun söz konusu alandaki büyük boşluğu doldurması hedeflenmektedir. Bununla birlikte raporun esas amacı olumlu seyreden ve özellikle Brexit sonrası stratejik bir noktaya doğru yönelen Türkiye-Birleşik Krallık ilişkilerinde FETÖ'nün gelecekte ilişkilere verebileceği zararı bertaraf etmek için iki ülke kamuoyları ve karar vericilerini örgütün faaliyetleri ve yapılanması hakkında bilgilendirmektir.

Yapılan saha araştırması ve incelemelerde özellikle Birleşik Krallık kamuoyunun FETÖ konusundaki bilgisinin çok sınırlı olduğu, bu durumun da örgüt militanlarına algı oluşturma ve faaliyetlerini sürdürme konusunda kolaylık sağladığı görülmüştür. Elinizdeki rapor her ne kadar kamuoyunu bilgilendirme saiki ile hazırlansa da Birleşik Krallık'ta örgütün iç yüzünün anlaşılması ve örgüte daha fazla alan açılmaması amacıyla iş birliği mekanizmalarının devreye sokulması için motivasyon sağlamayı ve ilişkilerde gelecekte muhtemel problemli alanların oluşmamasına yönelik ikazlarla ikili ilişkilere katkı sunmayı amaçlamaktadır.

SETA
ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • KAHİRE

9 789752 459595